

ՀՀ ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱԿԱՅՐԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ՇՄՆ «ՀԻՂՐՈՏԵՐԵՎՈՒԹԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳԻ ԿԵՆՏՐՈՆ» ՊՈԱԿ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՀՀ հիդրոօդերևութաբանության
և շրջակա միջավայրի
մոնիթորինգի արդյունքների մասին
2024 թ. 3-րդ եռամսյակ

ԿԼԻՄԱ

ՕԴԵՐԵՎՈՒԹԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԱՅԻՆ ՕԴ

ՄԱԿԵՐԵՎՈՒԹԱՅԻՆ ՋՐԵՐ

ՍՏՈՐԵՐԿՐՅԱ ՋՐԵՐ

ՀՈՂԱՅԻՆ ԾԱԾԿՈՒՅԹ

ԱՆՏԱՌՆԵՐ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԱԽԱԲԱՆ	6
1. ԿԼԻՄԱ	9
Կլիմայական ինդեքսներ.....	10
Ջերմային ալիքներ	12
Երաշտ	13
Արեգակնային ճառագայթում	14
Օդի հարաբերական խոնավություն	15
Մթնոլորտային ճնշումը.....	15
Երևան.....	16
2. ՕԴԵՐԵՎՈՒԹԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	18
3. ՄԹՆՈԼՈՐՏԱՅԻՆ ՕՂԻ ԱՂՏՈՏՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	24
Երևան.....	26
Գյումրի.....	30
Վանաձոր	33
Ալավերդի.....	34
Հրազդան	37
Արարատ	40
Կապան.....	41
Քաջարան.....	42
Չարենցավան	43
Ծաղկաձոր.....	44
Եվրոպայում մեծ տարածությունների վրա օդի աղտոտիչների տարածման մոնիթորինգի և գնահատման համատեղ ծրագիր	46
4. ՄԱԿԵՐԵՎՈՒԹԱՅԻՆ ԵՎ ՍՏՈՐԵՐԿՐՅԱ ՔԱՂՅՐԱՀԱՄ ՋՐԵՐ	47
Հյուսիսային ջրավազանային կառավարման տարածք	48
Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածք	51
Հրազդանի ջրավազանային կառավարման տարածք.....	53
Սևանա լիճ.....	58
Հարավային ջրավազանային կառավարման տարածք.....	66
Ջրամբարներ	67
Արաքս գետ	68
5. ՀՈՂԱՅԻՆ ԾԱԾԿՈՒՅԹ	69
6. ԱՆՏԱՌՆԵՐ	72
Հատատեղեր.....	72
Անտառպահպանություն.....	72
Անտառիսախտման արձանագրություններ	74
Առաջարկություններ.....	75
Հավելված 1. Միջին ամսական և տասնօրյակային ջերմաստիճաններն ու շեղումները 1961- 1990թթ. համապատասխան նորմաներից 2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում	76
Հավելված 2. Ամենաբարձր և ամենացածր ջերմաստիճանները 2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում.....	79
Հավելված 3. Դիտակետերի տեղադրության ցանկ.....	80
Հավելված 4. Ցուցանիշների ցանկ	97
Հավելված 5. Նորմերի և սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաների ցանկ.....	100

Աղյուսակների ցանկ

Աղյուսակ 1. Երաշտային պայմանները ամռանը	13
Աղյուսակ 2. Վտանգավոր օդերևութաբանական երևույթներ, 2024թ. Հուլիս.....	20
Աղյուսակ 3. Վտանգավոր օդերևութաբանական երևույթներ, 2024թ. Օգոստոս.....	21
Աղյուսակ 4. Վտանգավոր օդերևութաբանական երևույթներ, 2024թ. Սեպտեմբեր.....	23
Աղյուսակ 5. Հյուսիսային ՋԿՏ-ի որոշ դիտակետերում ջրի էլքը.....	48
Աղյուսակ 6. Ախուրյանի ՋԿՏ-ի որոշ դիտակետերում ջրի էլքը.....	51
Աղյուսակ 7. Հրազդանի ՋԿՏ-ի որոշ դիտակետերում ջրի էլքը.....	53
Աղյուսակ 8. Սևանի ՋԿՏ-ի որոշ դիտակետերում ջրի էլքը.....	55
Աղյուսակ 9. Սևանա լճի ջրային հաշվեկշիռը 2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում.....	58
Աղյուսակ 11. Արարատյան ՋԿՏ-ի որոշ դիտակետերում ջրի էլքը.....	64
Աղյուսակ 12. Հարավային ՋԿՏ-ի որոշ դիտակետերում ջրի էլքը.....	66
Աղյուսակ 13. Ջրամբարների ջրալցվածությունը 2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում.....	67

Գծապատկերների ցանկ

Գծապատկեր 1. Օդի ջերմաստիճանի շեղումները նորմայից ամռան սեզոնին՝ 1935-2024 թթ.....	10
Գծապատկեր 2. Մթնոլորտային տեղումների շեղումները նորմայից ամռան սեզոնին՝ 1935-2024 թթ.....	10
Գծապատկեր 3. Su25 ինդեքսի արժեքները 2024 թվականի ամռանը.....	11
Գծապատկեր 4. Օրական առավելագույն ջերմաստիճանի արժեքները 2024 թվականի ամռանը.....	11
Գծապատկեր 5. Օրական նվազագույն ջերմաստիճանի առավելագույն արժեքները (tnx) 2024 թվականի ամռանը.....	12
Գծապատկեր 6. Ամենաերկար ջերմային ալիքի տևողությունը 2024 թվականի ամռանը.....	12
Գծապատկեր 7. Ջերմային ալիքով օրերի թիվը 2024 թվականի ամռանը.....	13
Գծապատկեր 8. Քամու արագությունը ամռանը.....	15
Գծապատկեր 9. Օդի հարաբերական խոնավությունը ըստ բարձրությունների.....	15
Գծապատկեր 10. Մթնոլորտային ճնշումն ըստ բարձրությունների.....	15
Գծապատկեր 11. Ամսական տեղումների քանակը և դրանց շեղումները նորմայից.....	17
Գծապատկեր 12. Տեղումներ, հուլիս 2024թ.....	19
Գծապատկեր 13. Տեղումներ, օգոստոս 2024թ.....	21
Գծապատկեր 14. Տեղումներ, սեպտեմբեր 2024թ.....	23
Գծապատկեր 15. Մթնոլորտային օդում փոշու կոնցենտրացիայի փոփոխություններն ըստ քաղաքների.....	24
Գծապատկեր 16. Մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի կոնցենտրացիայի փոփոխություններն ըստ քաղաքների.....	25
Գծապատկեր 17. Մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի կոնցենտրացիայի փոփոխություններն ըստ քաղաքների.....	25
Գծապատկեր 18. Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	26
Գծապատկեր 19. Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	26
Գծապատկեր 20. Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում գետնամերձ օդոնի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	27
Գծապատկեր 21. Գյումրի քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	30
Գծապատկեր 22. Գյումրի քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	30

Գծապատկեր 23. Գյումրի քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	30
Գծապատկեր 24. Վանաձոր քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական.....	33
Գծապատկեր 25. Վանաձոր քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները	33
Գծապատկեր 26. Վանաձոր քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	33
Գծապատկեր 27. Ալավերդի քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները	34
Գծապատկեր 28. Ալավերդի քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները	34
Գծապատկեր 29. Ալավերդի քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները	34
Գծապատկեր 30. Հրազդան քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	37
Գծապատկեր 31. Հրազդան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	37
Գծապատկեր 32. Հրազդան քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտ երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	37
Գծապատկեր 33. Արարատ քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	40
Գծապատկեր 34. Արարատ քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	40
Գծապատկեր 35. Արարատ քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	40
Գծապատկեր 36. Կապան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	41
Գծապատկեր 37. Կապան քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	41
Գծապատկեր 38. Քաջարան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	42
Գծապատկեր 39. Քաջարան քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	42
Գծապատկեր 40. Չարենցավան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	43
Գծապատկեր 41. Չարենցավան քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները	43
Գծապատկեր 42. Ծաղկաձոր քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	44
Գծապատկեր 43. Ծաղկաձոր քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	44
Գծապատկեր 44. Ծաղկաձոր քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	44
Գծապատկեր 45. Ամբերդի կայանում ամոնիակի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	46
Գծապատկեր 46. Փամբակ գետում ամոնիում իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները ..	49
Գծապատկեր 47. Դեբեդ գետում մոլիբդենի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները	49
Գծապատկեր 48. Ախթալա գետում պղնձի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	50
Գծապատկեր 49. Ախթալա գետում մոլիբդենի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները	50
Գծապատկեր 50. Մեծամոր գետում ֆոսֆատ իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները	51

Գծապատկեր 51. Քասախ գետում ամռնիում իռնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	54
Գծապատկեր 52. Հրազդան գետում ամռնիում իռնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները ..	54
Գծապատկեր 53. Հրազդան գետում ֆոսֆատ իռնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները	54
Գծապատկեր 54. Սևանա լիճ թափվող գետերի գետաբերաններում ամռնիում իռնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	57
Գծապատկեր 55. Սևանա լիճ թափվող գետերի գետաբերաններում նիտրատ իռնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	57
Գծապատկեր 56. Սևանա լիճ թափվող գետերի գետաբերաններում ֆոսֆատ իռնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	57
Գծապատկեր 57. Մեծ Սևանում ֆոսֆատ իռնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	62
Գծապատկեր 58. Փոքր Սևանում ֆոսֆատ իռնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	62
Գծապատկեր 59. Մեծ Սևանում ամռնիում իռնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	63
Գծապատկեր 60. Փոքր Սևանում ամռնիում իռնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները	63
Գծապատկեր 61. Արփա գետում մոլիբդենի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	65
Գծապատկեր 65. Երևանյան լճում նիտրիտ իռնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները	67
Գծապատկեր 66. Երևանյան լճում ֆոսֆատ իռնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները.....	68
Գծապատկեր 67. Վայոց ձորի մարզի ընդերքօգտագործման թափոնների զանգվատան տեղամասում մետաղների կոնցենտրացիաները	69
Գծապատկեր 68. Վայոց ձորի մարզի ընդերքօգտագործման թափոնների Վերնաշեն տեղամասում մետաղների կոնցենտրացիաները.....	70
Գծապատկեր 69. Վայոց ձորի մարզի ընդերքօգտագործման թափոնների Գլաձոր տեղամասում մետաղների կոնցենտրացիաները.....	71

Հապավումներ

ՍԹԿ	սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիա
ՋԿՏ	ջրավազանային կառավարման տարածք
ԸԱԱ	ընդհանուր անօրգանական ազոտ
ԸԼԱ	ընդհանուր լուծված աղեր
ԿՉՆ	կախության չոր նյութեր
ԹԿՊՆ	թթվածնի հնգօրյա կենսաբանական պահանջարկ
ԹՔՊ	թթվածնի քիմիական պահանջարկ
մ	մետր
մմ	միլիմետր
մ/վ	մետր վայրկյանում
մկգ/մ ³	միկրոգրամ մեկ խորանարդ մետրում
մգ/լ	միլիգրամ մեկ լիտրում
մկՍմ/ամ	միկրոսիմենս մեկ սանիմետրում
հՊա	հեկտապասկալ

ՆԱԽԱԲԱՆ

Հայաստանի Հանրապետության շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի («Հայհիդրոմետ» ՊՈԱԿ) 2024 թվականի 3-րդ եռամսյակի տեղեկագրում ներկայացված են սեզոնային կլիմայական նկարագրության, եղանակային երևույթների, մթնոլորտային օդի որակի, մթնոլորտային տեղումների որակի և քանակի, մակերևութային և ստորերկրյա քաղցրահամ ջրերի որակի և քանակի, հողային ծածկույթի, անտառների մոնիթորինգի վերաբերյալ տեղեկատվություն:

«Հիայհիդրոմետ» ՊՈԱԿ-ի աշխատանքային ծրագրերը կազմվում են կանոնադրության համաձայն և ղեկավարվելով հետևյալ հիմնական իրավական ակտերով.

❖ ՀՀ կառավարության 2021 թվականի նոյեմբերի 18-ի «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին» N1902-Լ որոշում:

❖ ՀՀ կառավարության 2024 թվականի մայիսի 30-ի ««Հիդրոոդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպության կողմից 2024-2026 թվականների ընթացքում կատարման ենթակա պետական նշանակության հիդրոոդերևութաբանական աշխատանքների ծրագիրը հաստատելու մասին» N826-Լ որոշում:

❖ ՀՀ կառավարության 2023 թվականի սեպտեմբերի 28-ի «Սևանա լճի էկոհամակարգի վերականգնման, պահպանման, վերարտադրման, բնականոն զարգացման և օգտագործման միջոցառումների 2024 թվականի տարեկան ծրագիրը հաստատելու մասին» N 1656-Ն որոշում:

❖ ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի 2021 թվականի հունիսի 15-ի «Հայաստանի Հանրապետության մակերևութային և ստորերկրյա ջրերի մոնիթորինգի դիտակետերի ցանկը հաստատելու և Շրջակա միջավայրի նախարարի 2020 թվականի ապրիլի 21-ի N 121-Լ հրամանն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» N1584-Ն հրաման:

Օդերևութաբանական դիտարկումներ կատարվում են հանրապետության տարածքի 42 (այդ թվում՝ 4 դժվարամատչելի և 2 մասնագիտացված) օդերևութաբանական կայանում, որից 40-ում համաժամանակյա իրականացվում են ավտոմատ դիտարկումներ: Դիտարկումներն իրականացվում են Համաշխարհային օդերևութաբանական կազմակերպության կողմից սահմանված կարգով և միջազգային ստանդարտներին համապատասխան: Կատարվում են դիտարկումներ օդերևութաբանական բոլոր տարրերի նկատմամբ, ինչպիսիք են՝ օդի և հողի ջերմաստիճանը, մթնոլորտային ճնշումը, քամու ուղղությունը և արագությունը, օդի խոնավությունը, տեղումների քանակը, ամպամածության ձևը և քանակը, հորիզոնական տեսանելիությունը, մթնոլորտային երևույթները և այլ: Նորմաները հաշվարկված են բազմամյա դիտարկումների հիման վրա:

Մթնոլորտային օդի աղտոտվածության դիտարկումներն իրականացվում են 15 հիմնական անշարժ՝ ակտիվ նմուշառման դիտակայանում, որտեղ դիտարկումներն իրականացվում են ամենօրյա կտրվածքով և 214 շարժական՝ պասիվ նմուշառման դիտակետում, որտեղ իրականացվում են շաբաթական դիտարկումներ: Անշարժ դիտակայաններում կատարվում է հիմնական աղտոտող նյութերի՝ ծծմբի երկօքսիդի, ազոտի երկօքսիդի, փոշու, փոշու մեջ պարունակող մետաղների և գետնամերձ օզոնի (որպես երկրորդային աղտոտիչ) մոնիթորինգ, իսկ շարժական դիտակետերում՝ ծծմբի երկօքսիդի և ազոտի երկօքսիդի մոնիթորինգ: Օդի որակի գնահատումը կատարվում է

սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաների կիրառմամբ համաձայն ՀՀ կառավարության 2006 թ. փետրվարի 2-ի N160-Ն որոշման:

Մակերևութային ջրերի քանակի մոնիթորինգի դիտացանցում ընդգրկված է 91 դիտակետ (այդ թվում 80 գետային, 2 ջրանցքի, 5 ջրամբարային և 4 Սևանա լճի) Հանրապետության 6 ջրավազանային կառավարման տարածքի (Հյուսիսային, Ախուրյան, Հրազդան, Սևան, Արարատյան, Հարավային) գետերի, ջրանցքների, ջրամբարների և Սևանա լճի վրա: 91 դիտակետում իրականացվում են ջրի և օդի ջերմաստիճանի, ջրի մակարդակի, սառցային երևույթների ամենօրյա դիտարկումներ: 80 գետային և 2 ջրանցքի դիտակետերում իրականացվում են ջրի էլքի չափումներ (տարեկան 25-35 անգամ): Հիդրոլոգիական դիտակետերից 9-ում տեղադրված են ջրի մակարդակի ավտոմատ մակարդակաչափեր (ռադարային կամ ինքնագրային):

Մակերևութային ջրերի որակի մոնիթորինգի դիտացանցում ընդգրկված է ՀՀ 6 ջրավազանային կառավարման տարածքի գետերի, ջրամբարների, Արփա-Սևան, Որոտան-Կեչուտ ջրատարի և Սևանա լճի 151 դիտակետ: Ջրի որակը բնութագրվում է ֆիզիկաքիմիական ավելի քան 45 ցուցանիշով (հիմնական անիոններ և կատիոններ, սնուցող նյութեր, ծանր մետաղներ, առաջնային օրգանական աղտոտիչներ), տարեկան 5-12 անգամ հաճախականությամբ: Ջրի որակի գնահատումը կատարվում է համաձայն ՀՀ կառավարության 2011թ. հունվարի 27-ի N75-Ն որոշման:

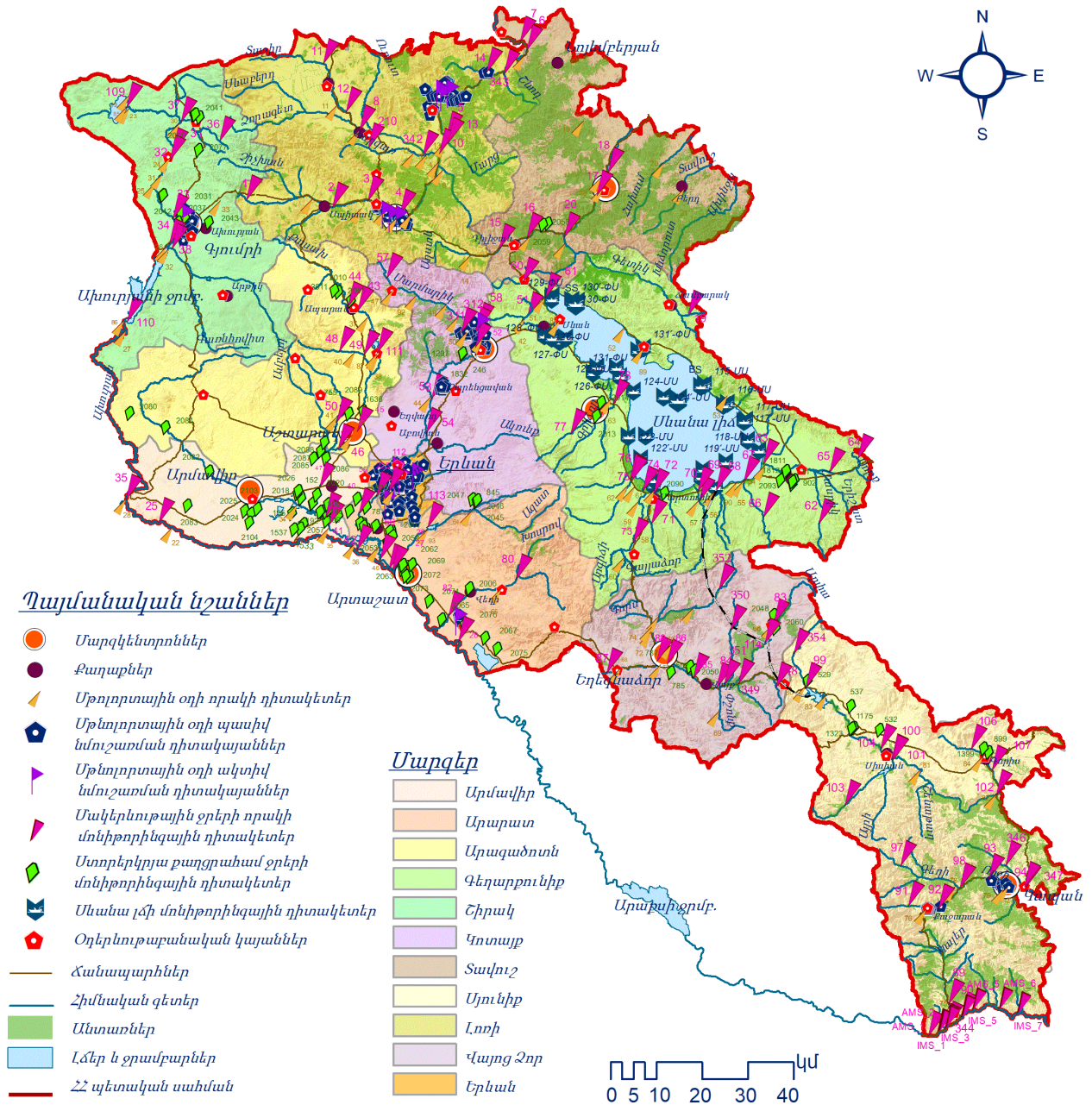
Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրերի մոնիթորինգի դիտացանցում ընդգրկված են ՀՀ 6 ջրավազանային կառավարման տարածքի 119 ստորերկրյա ջրաղբյուր: Ջրաղբյուրներում կատարվում են ջրի ծախսի, մակարդակի/ճնշման և ջերմաստիճանի դիտարկումներ՝ ամսական 6 անգամ հաճախականությամբ: Տարեկան 2 անգամ կատարվում է նաև ստորերկրյա ջրերի որակի մոնիթորինգ 55 ջրաղբյուրում, որոնցից յուրաքանչյուրում որոշվում է շուրջ 40 ցուցանիշ (հիմնական անիոններ և կատիոններ, մետաղներ, աղային ռեժիմի տարրեր): Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրերի որակի գնահատումը կատարվում է համաձայն ՀՀ առողջապահության նախարարի 2002թ. դեկտեմբերի 25-ի N876-Ն հրամանի:

Կոմունալ աղբավայրերի հարակից տարածքներում կայուն օրգանական աղտոտիչների պարունակությունները որոշելու համար կատարվում են հողի նմուշառումներ: Յուրաքանչյուր նմուշում որոշվում են մինչև 19 քլորօրգանական պետսիցիդներ և 24 պոլիքլորացված բիֆենիլներ: Կատարված դիտարկումների արդյունքները հրապարակվում են տարեկան տեղեկագրում:

ՄԱԿ-ի ԵՏՀ «Մեծ տարածությունների վրա օդի անդրսահմանային աղտոտման մասին» կոնվենցիայի «Եվրոպայում մեծ տարածությունների վրա օդի աղտոտիչների տարածման մոնիթորինգի և գնահատման» (EMEP) ծրագրի շրջանակներում ՀՀ-ում գործում է մթնոլորտային օդի անդրսահմանային աղտոտվածության մոնիթորինգի առաջին մակարդակի տարածաշրջանային դիտակայան (Ամբերդի դիտակայան): Դիտակայանի մթնոլորտային օդի և մթնոլորտային տեղումների որակի մոնիթորինգի արդյունքները ներկայացվում են կոնվենցիայի քիմիական կոորդինացիոն կենտրոն, որը գործում է Նորվեգիայի օդի հետազոտության ինստիտուտի ներքո: Մոնիթորինգի և արտանետումների տվյալների հիման վրա Նորվեգիայի օդերևութաբանական ինստիտուտի կողմից կատարվում է օդի անդրսահմանային աղտոտման մոդելավորում և պատրաստվում է Հայաստանի Հանրապետության համար տարեկան զեկույց:

Մակերևութային և ստորերկրյա ջրերի որակի և քանակի մոնիթորինգի դիտակետերի ցանկը հաստատվել է համաձայն ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարի 2021 թվականի հունիսի 15-ի N212-Լ հրամանի:

Հիդրոոդերնութարանության, մթնոլորտային օդի,
մակերևութային և ստորերկրյա ջրերի մոնիթորինգի դիտացանց

1. ԿԼԻՄԱ

2024 թվականի ամառը դասվեց «տաք» ամառների շարքում: Ամռան միջին սեզոնային ջերմաստիճանը՝ (17.4 °C), նորմայից (1961-1990թթ) բարձր էր 1.6 °C-ով, սեզոնային գումարային տեղումների քանակը կազմել է 161.1 մմ, որը մոտ էր նորմային և կազմում է նորմայի 108.9 %:

Հունիս: 2024 թվականի հունիսը դասվեց տաք ամիսների շարքում. օդի միջին ամսական ջերմաստիճանը կազմել է 16.2 °C, որը գերազանցեց 1961-1990 թթ նորման 2.8 °C-ով: Այն յոթերորդ տաք հունիսն էր սկսած 1935 թվականից: Ընդհանուր առմամբ հանրապետության ողջ տարածքում ամսվա սկզբից դիտվում էին նորմայի նկատմամբ դրական շեղումներով ջերմաստիճաններ, սակայն շեղումները մեծ էին հատկապես երկրորդ տասնօրյակում՝ հասնելով 3-4 աստիճան օրական նորմայի նկատմամբ:

Ամսական տեղումների քանակը՝ 55.8 մմ, կազմել է նորմայի 79 %-ը:

Հուլիս: 2024 թվականի հուլիս ամսվա օդի միջին ամսական ջերմաստիճանը կազմել է 17.5 °C, որը մոտ էր նորմային (17.1 °C): Ամսական տեղումների քանակը՝ 84.4 մմ, կազմել է նորմայի 191.8 %-ը: Այն 7-րդ ամենախոնավ հուլիսն էր սկսած 1935 թվականից և ամենախոնավը 1965 թվականից հետո: Ամենախոնավ հուլիսը դիտվել է 1939 թվականին, երբ դիտվել են 126 մմ տեղումներ, իսկ ամենաչորը՝ 1978 թվականին՝ 5.1 մմ:

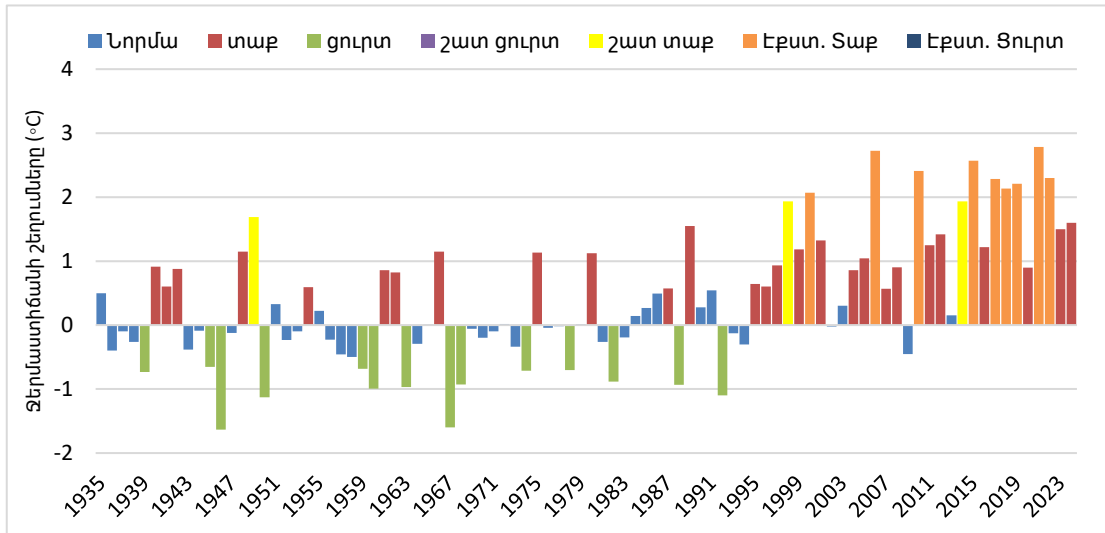
Օգոստոս: 2024 թվականի օգոստոսը «տաք» էր և «չոր» : Օդի միջին ամսական ջերմաստիճանը կազմել է 18.4 °C, որը գերազանցել է նորման 1.7 °C-ով: Ամսական տեղումների քանակը՝ 21.1 մմ, կազմել է նորմայի 64 %-ը:

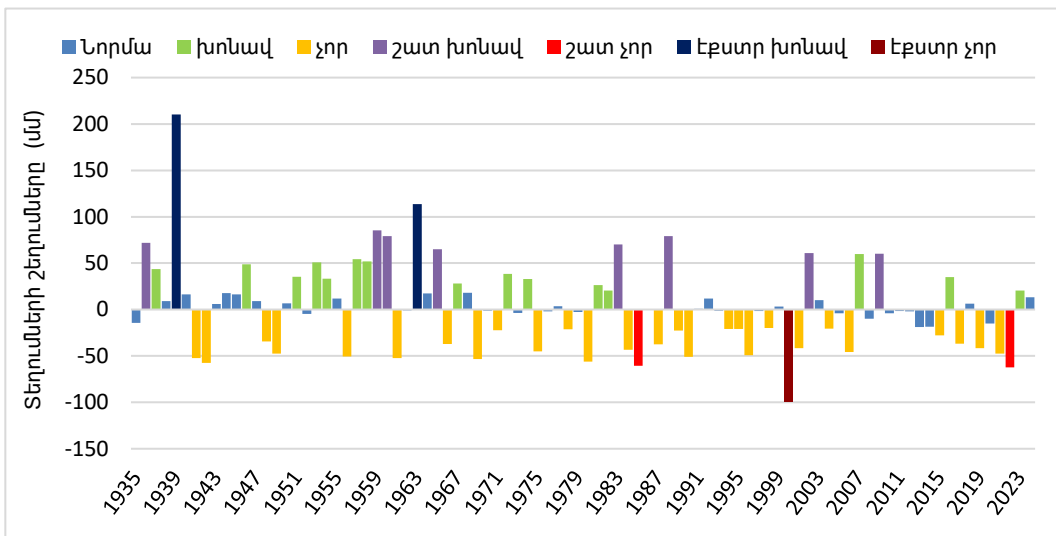
Օդի ջերմաստիճանի շեղումը նորմայից

Մթնոլորտային սալուստային շախմատ նորմայից

Պատկեր 1. Օդի ջերմաստիճանի շեղումները նորայից ամսան սեզոնին՝ 1935-2024 թթ

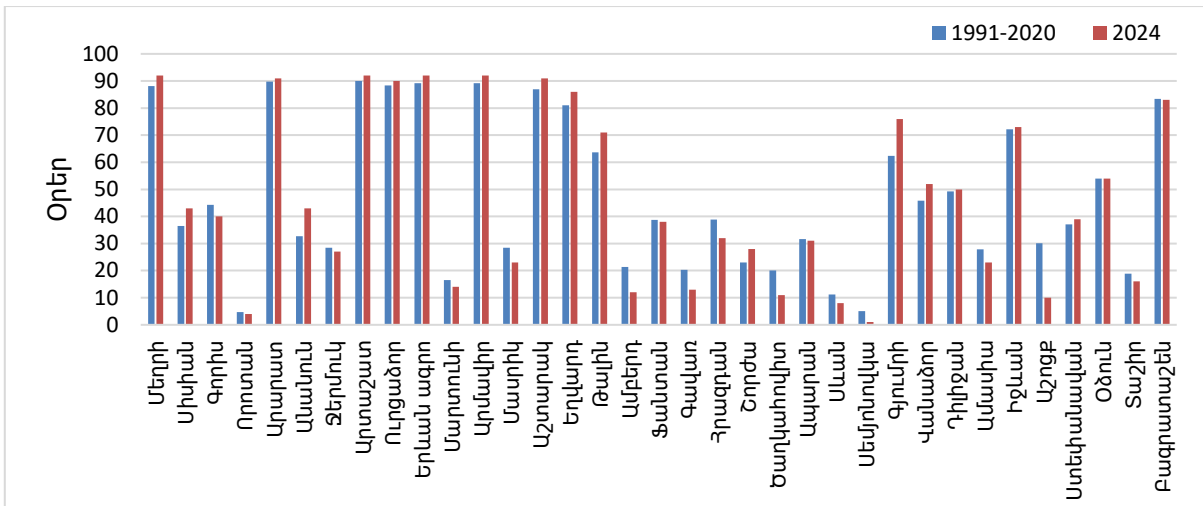

Պատկեր 2. Մթնոլորտային տեղումների շեղումները նորայից ամսան սեզոնին՝ 1935-2024 թթ

Ամսան միջին ջերմաստիճանի աճը 1935-2024 թթ. կազմել է 2.1 °C, իսկ տեղումները նվազել են 30 %-ով:

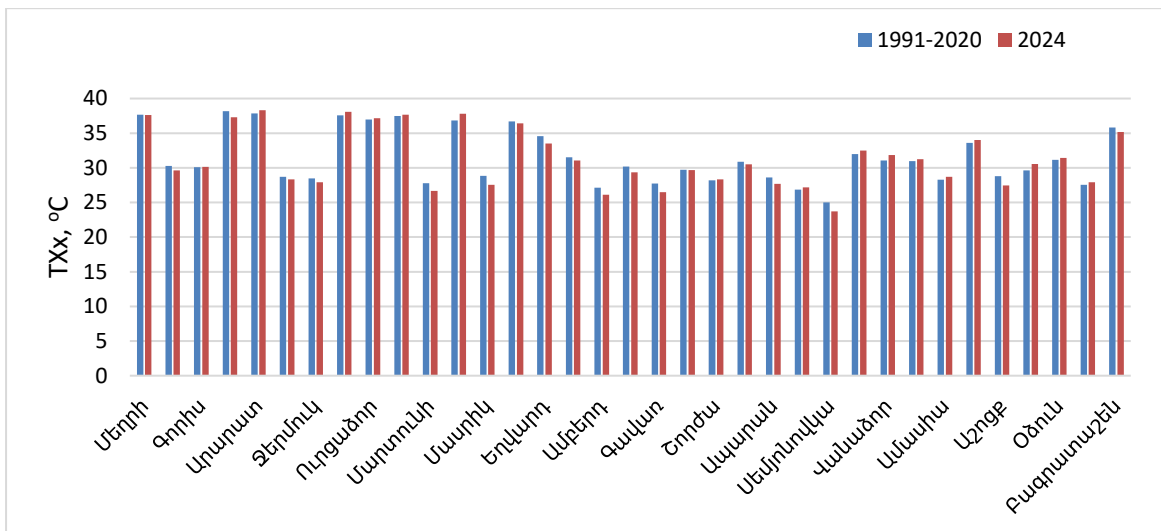
Կլիմայական ինդեքսներ

Գնահատվել է ամառային օրերի թիվը (SU25 ինդեքս), երբ առավելագույն ջերմաստիճանը 25 °C -ից բարձր է: 2024 թվականի ամսան սեզոնին SU25 ինդեքսը մոտ է եղել նորային: Առավելագույն դրական շեղումները դիտվել են Գյումրիում՝ 14 օր, և Անանուն լեռնանցքում՝ 10 օր: Բացասական շեղումները զգալիորեն մեծ են եղել Աշոցքում՝ 20 օր, Ճամբարակում և Ամբերդում՝ 9 օր:

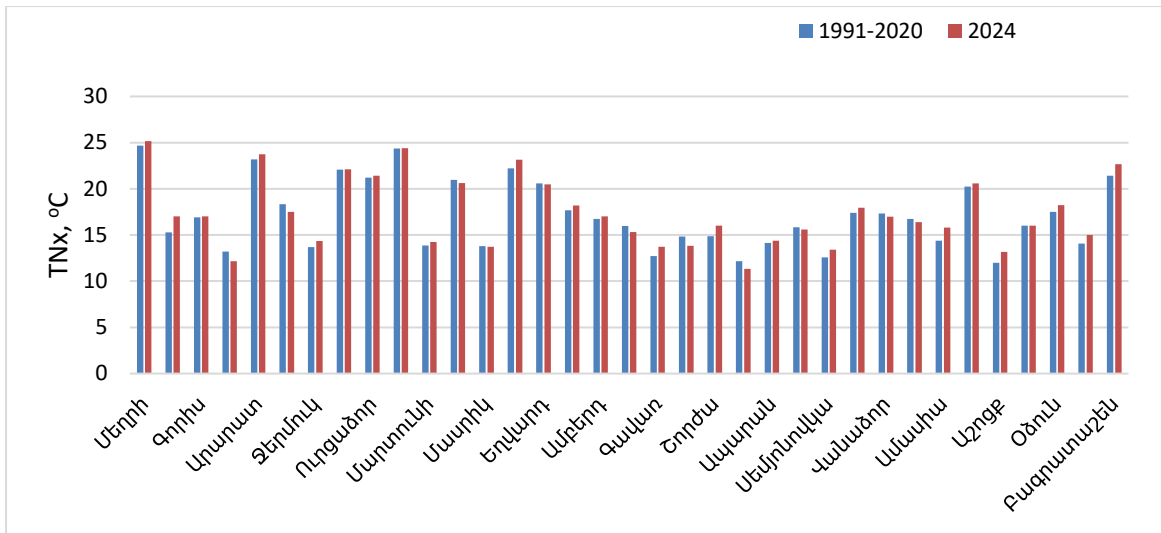
Գծապատկեր 3. SU25 ինդեքսի արժեքները 2024 թվականի ամռանը (կարմիր) և նորման (կապույտ)

Օդի առավելագույն ջերմաստիճանները (TXx) 2024 թվականի ամռան սեզոնին մոտ են եղել նորմային: Առավելագույն դրական շեղումներ դիտվել են Աշոցքում՝ 1.4 °C, և Սեմյոնովկայում՝ 1.3 °C : Առավելագույն բացասական շեղումը գրանցվել է Արմավիրում՝ -1.0 °C:

Գծապատկեր 4. Օրական առավելագույն ջերմաստիճանի (°C) (TXx) արժեքները 2024 թվականի ամռանը (կարմիր) և նորման (կապույտ)

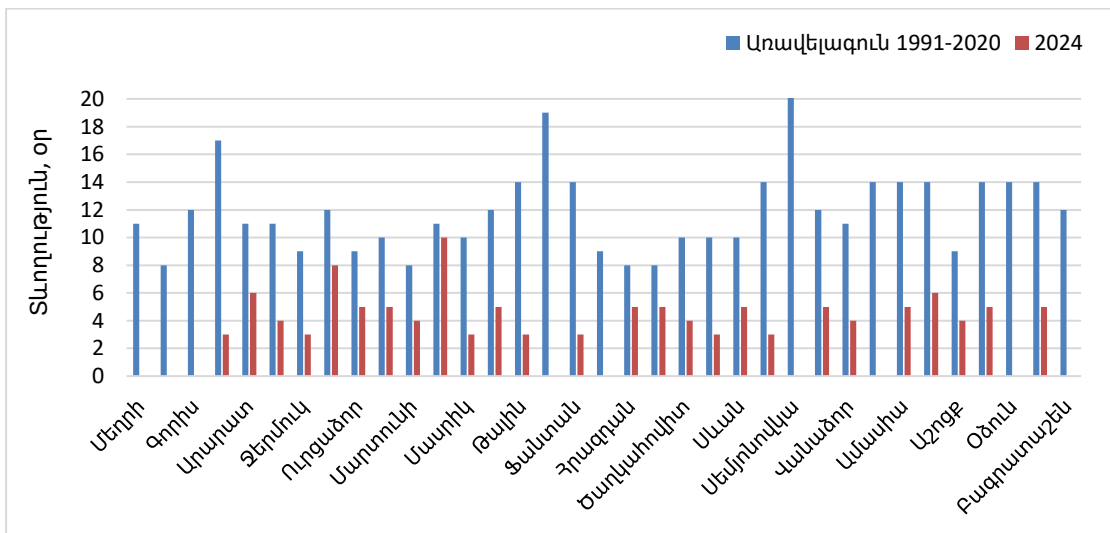
Օդի նվազագույն ջերմաստիճանների ավելագույն արժեքները (TNx) 2024 թվականի ամռան սեզոնին եղել են նորմային մոտ՝ որոշակի դրական և բացասական շեղումներով: Առավելագույն դրական շեղումները դիտվել են Ամասիայում՝ 1.4 °C, Բազրատաշենում և Աշոցքում՝ 1.2 °C: Առավելագույն բացասական շեղումները դիտվել են Որոտանի լեռնանցքում և Հրազդանում՝ -1 °C:

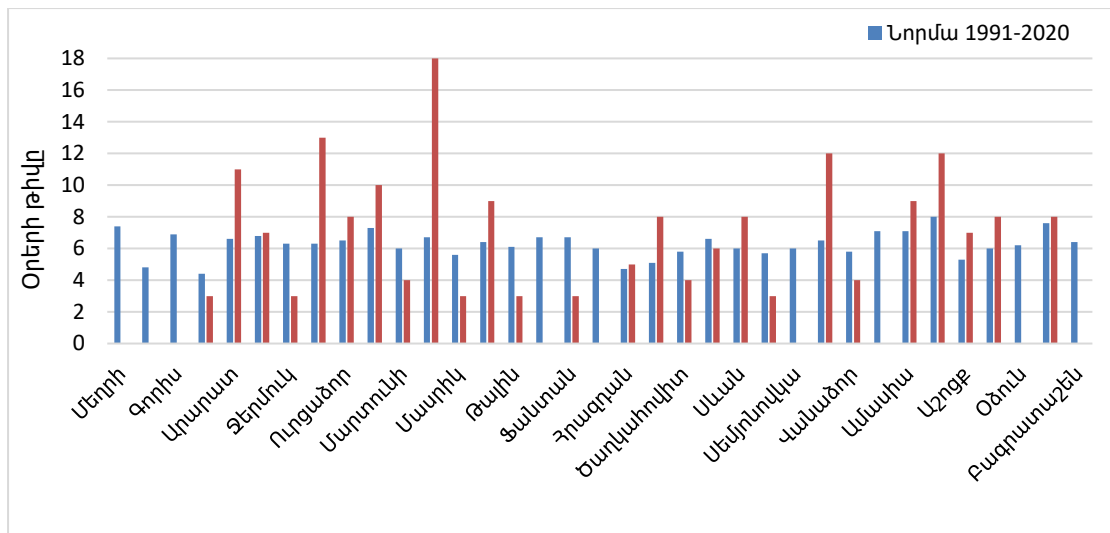
Գծապատկեր 5. Օրական նվազագույն ջերմաստիճանի առավելագույն արժեքները (TNx) 2024 թվականի ամռանը (կարմիր) և նորման (կապույտ)

Ջերմային ալիքներ

Ըստ առավելագույն ջերմաստիճանի դիտարկումների տվյալների 2024 թվականի ամռանը տաք ալիք դիտվել է հունիսի 16-21-ը՝ որոշ կայաններում և օգոստոսի 21-24-ը՝ կայանների մեծ մասում: Առանձին կայաններում ջերմային ալիքներ չեն գրանցվել: Ամենաերկար ջերմային ալիքի տևողությունը կազմել է Արմավիրում՝ 10 օր և Արտաշատում՝ 8 օր: Ջերմային ալիքով օրերի թիվը կայանների մեծ մասում պակաս է եղել նորմայից: Ջերմային ալիքի միջին ջերմաստիճանը նույնպես ցածր է եղել նորմայից միջինում 1 °C -ով:

Գծապատկեր 6. Ամենաերկար ջերմային ալիքի տևողությունը 2024 թվականի ամռանը (կարմիր) և 1991-2020 թթ. ժամանակահատվածում (կապույտ)

Չեղանկեր 7. Չեղանկային ալիքով օրերի թիվը 2024 թվականի ամռանը (կարմիր) և 1991-2020 թթ. նորման (կապույտ)

Երաշտ

2024 թվականի հունիս-օգոստոս ամիսներին օդերևութաբանական երաշտի ինտենսիվության մոնիթորինգ իրականացվել է 38 կայանների տվյալների հիման վրա, որոնք բնութագրական են ամբողջ տարածքի համար: Երաշտային պայմանների գնահատումը իրականացվել է 5 կարգերով՝ 1-շատ ուժեղ, 2-ուժեղ, 3-միջին, 4-թույլ և 5-երաշտի բացակայություն, համաձայն ՀՀ կառավարության 2023 թվականի հունիսի 8-ի 925-Ն որոշման մեթոդաբանության:

Ինչպես երևում է Աղյուսակ 1-ից, երաշտային պայմանները շրջանների զգալի մասում ձևավորվել են օգոստոսի երկրորդ և երրորդ տասնօրյակներում: Արարատյան դաշտի և Սյունիքի հովտային շրջաններում օդերևութաբանական երաշտը ձևավորվել է ավելի վաղ՝ հունիսի վերջից, որը պայմանավորված է այս շրջանների չոր և տաք կլիմայական պայմաններով:

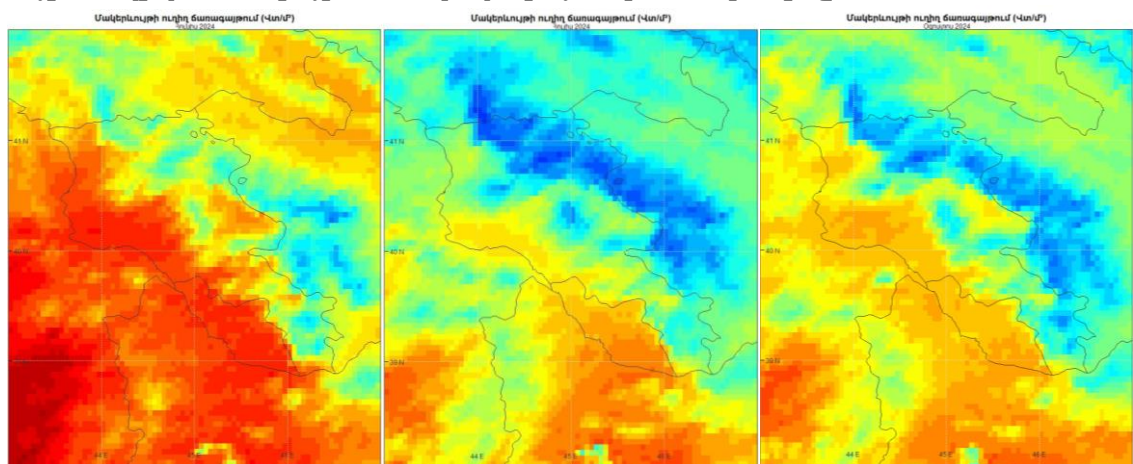
Աղյուսակ 1. Երաշտային պայմանները ամռանը

Մարզ	Կայան	01.06-10.06	11.06-20.06	21.06-30.06	01.07-10.07	11.07-20.07	21.07-31.07	01.08-10.08	11.08-20.08	21.08-31.08
Շիրակ	Գյումրի	5	5	3	5	5	5	5	3	1
	Ամասիա	5	5	3	5	5	5	5	3	2
	Արթիկ	5	5	2	5	5	5	5	3	1
	Աշոցք	5	5	4	5	5	5	5	5	3
Լոռի	Օձուն	5	5	5	5	5	5	5	5	2
	Տաշիր	5	5	5	5	5	5	5	5	3
	Վանաձոր	5	5	5	5	5	5	5	4	2
	Ստեփանավան	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Տավուշ	Բագրատաշեն	5	5	4	4	3	5	5	4	2
	Իջևան	5	5	4	4	5	5	5	5	2
	Դիլիջան	5	5	5	5	5	5	5	5	3
Գեղարքունիք	Սևան	5	5	5	5	5	5	5	5	2
	Մեմֆոնովկա	5	5	5	5	5	5	5	5	3
	Գավառ	5	5	5	5	5	5	5	5	2
	Շորժա	5	5	5	5	5	5	5	4	3
	Մարտունի	5	5	5	5	5	5	5	5	3

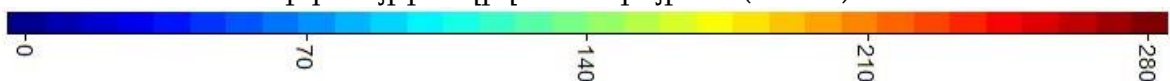
Մարզ	Կայան	01.06-10.06	11.06-20.06	21.06-30.06	01.07-10.07	11.07-20.07	21.07-31.07	01.08-10.08	11.08-20.08	21.08-31.08
Գեղարքունիք	Ճամբարակ	5	5	5	5	5	5	5	5	3
	Մասրիկ	5	5	5	5	5	5	5	5	1
Կոտայք	Հրազդան	5	5	4	5	5	5	5	2	2
	Եղվարդ	5	5	2	3	5	5	3	1	1
	Ֆանտան	5	5	3	5	5	5	3	2	2
Արագածոտն	Թալին	5	4	3	5	5	4	2	1	1
	Ապարան	5	5	5	5	5	5	5	5	5
	Աշտարակ	5	3	1	3	3	3	1	1	1
	Ամբերդ	5	5	5	4	5	5	4	2	1
	Ծաղկահովիտ	5	5	4	5	5	5	5	4	1
Վայոց Ձոր	Արենի	5	2	2	2	2	2	1	2	1
	Ջերմուկ	5	5	3	5	5	5	5	5	2
Սյունիք	Սիսիան	5	5	5	5	4	2	2	2	2
	Գորիս	5	5	5	5	5	5	5	5	5
	Կապան	5	5	5	5	3	4	4	5	1
	Մեղրի	5	3	3	2	2	1	1	1	1
Արարատ	Արարատ	4	2	2	3	3	3	1	1	1
	Ուրցաձոր	5	4	3	4	4	4	1	1	1
	Անանուն լճք	5	4	3	5	5	5	3	3	2
	Արտաշատ	4	2	2	2	3	2	1	1	1
Արմավիր	Արմավիր	4	2	1	1	2	3	2	2	1
	Մերձավան	5	3	1	3	3	4	2	1	1

Արեգակնային ճառագայթում

2024 թվականի ամռան ամիսների արեգակնային ուղիղ ճառագայթման բաշխման քարտեզներից երևում է, որ հունիսին գրանցված արժեքները ամենաբարձրն են ամռան սեզոնի ընթացքում (մինչև 260 Վտ/մ²): Ամռան երեք ամիսներին էլ առավելագույն արժեքներով աչքի է ընկել Արարատյան դաշտը, իսկ դեպի հյուսիս արևելք արեգակնային ճառագայթման արժեքները աստիճանաբար նվազում են: Հուլիսին գրանցվել են արեգակնային ուղիղ ճառագայթման նվազագույն արժեքներ (մինչև 200 Վտ/մ²):

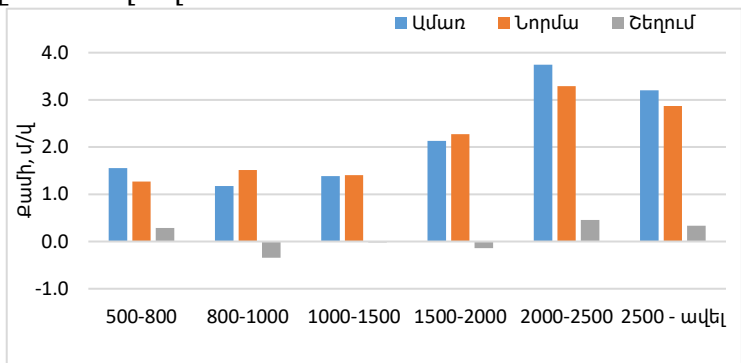
Մակերևույթի ուղիղ ճառագայթում (Վտ/մ²)

Կարճալիք ճառագայթման արժեքները (Վտ/մ²) ըստ արբանյակային դիտարկումների հունիս, հուլիս և օգոստոս ամիսներին (ձախից աջ հերթականությամբ)

Քամու բաշխումը

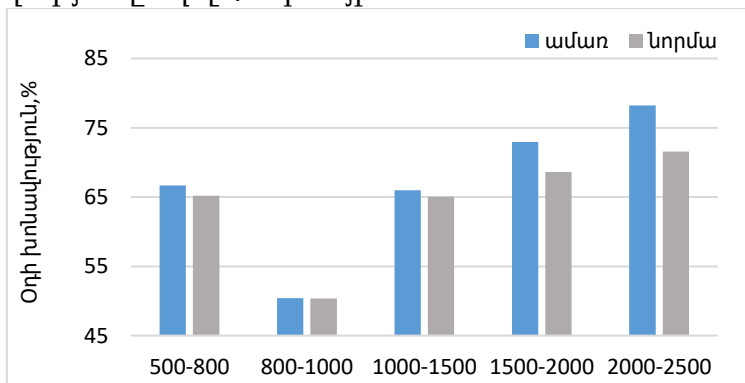
Ամռան սեզոնին քանու միջին արագությունը հովտային շրջաններում՝ 500-800մ բարձրություններում գրանցվել է 1.6 մ/վ, 800-1000մ բարձրություններում՝ 1.2 մ/վ: Ամենամեծ արագությամբ քամի արձանագրվել է 2000-2500 մ բարձրություններում՝ 3.7 մ/վ, ինչը նորմայից ավել է 0.4 մ/վ-ով:

Գծապատկեր 8. Քանու արագությունը (մ/վ) ամռանը և շեղումը նորմայից

Օդի հարաբերական խոնավություն

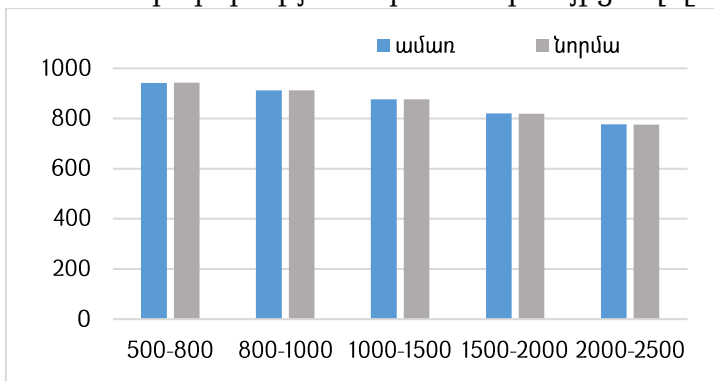
2024 թվականի ամռան սեզոնի հարաբերական խոնավությունը բոլոր բարձրություններում դիտվել է նորմայից բարձր, բացառությամբ 800-1000 մ գոտու, որտեղ հարաբերական խոնավությունը եղել է նորմային մոտ:

Գծապատկեր 9. Օդի հարաբերական խոնավությունը (%) ըստ բարձրությունների

Մթնոլորտային ճնշումը

2024 թվականի ամռան սեզոնի մթնոլորտային ճնշումը ցածրադիր վայրերում եղել է նորմային մոտ, իսկ 1500-2500 մ բարձրություններում՝ նորմայից ավել:

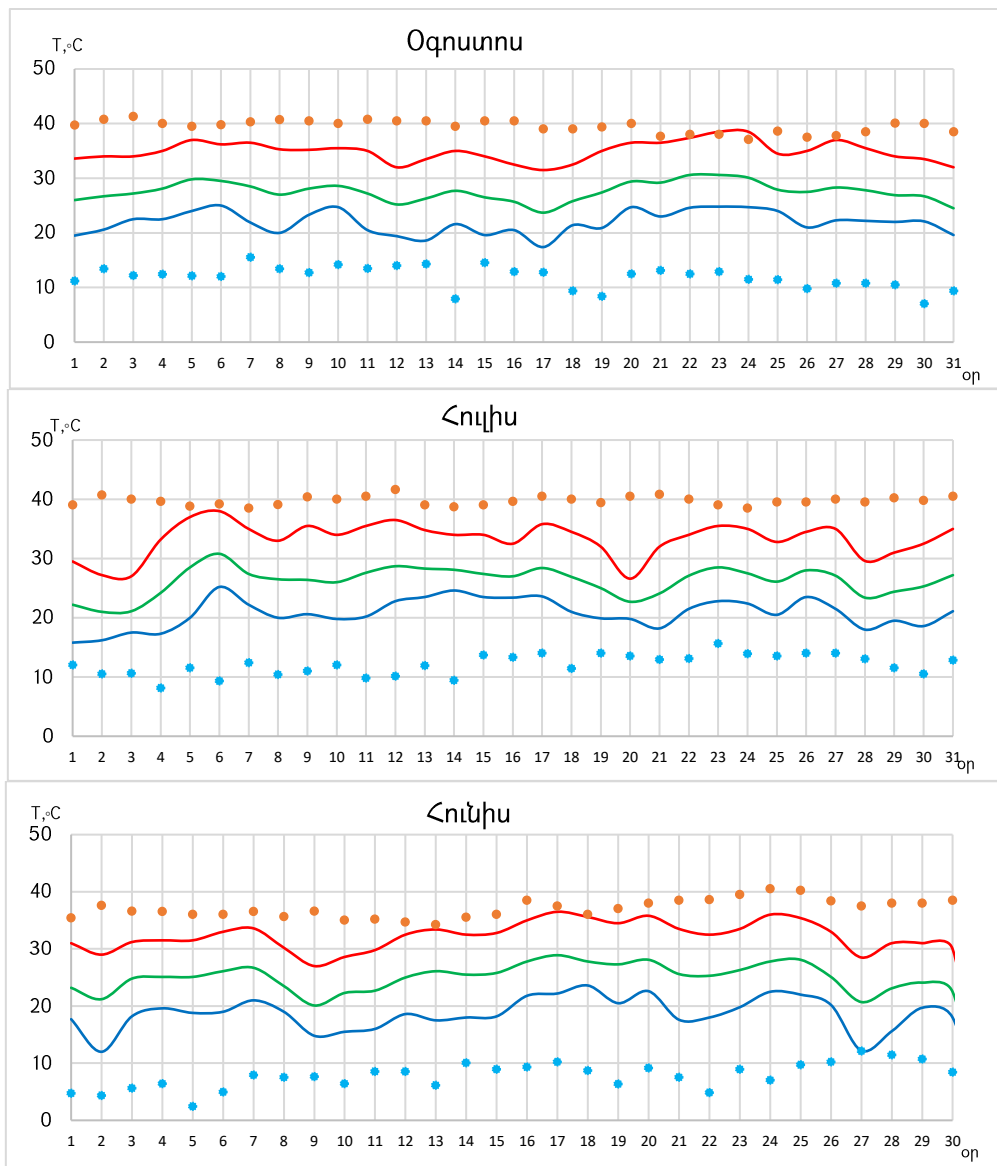
Գծապատկեր 10. Մթնոլորտային ճնշումն (հՊա) ըստ բարձրությունների

Երևան

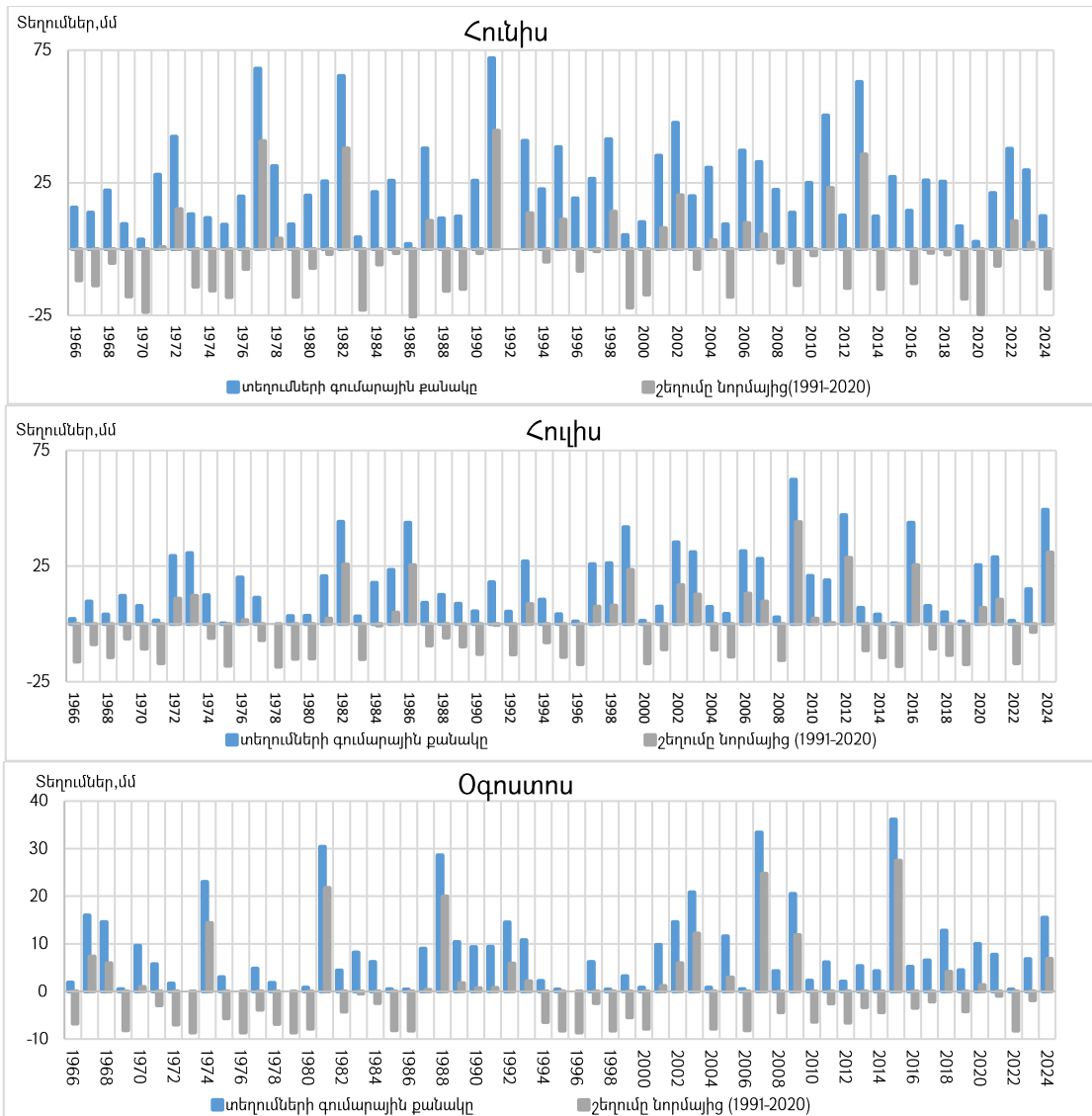
Հունիս ամսվա ջերմաստիճանը կազմել է 25.1 °C, որը նորմայից բարձր է 2.3 °C -ով: Տեղումների ամսական քանակը եղել է 12.4 մմ, որը կազմում է հունիս ամսվա նորմայի 45 %-ը:

Հուլիս ամսվա ջերմաստիճանը կազմել է 26.2 °C, որը նորմայից ցածր է 0.2 °C -ով: Տեղումների ամսական քանակը եղել է 49.3 մմ, որը կազմում է հուլիս ամսվա նորմայի 267 %-ը:

Օգոստոս ամսվա միջին ջերմաստիճանը կազմել է 27.6 °C, որը նորմայից բարձր է 1 °C-ով: Օգոստոսի 23-ին և 24-ին դիտվել են նոր բացարձակ օրական առավելագույն ջերմաստիճաններ, երբ ջերմաստիճանը հասավ 38.5 °C-ի: Տեղումների ամսական քանակը եղել է 15.5 մմ, որը կազմում է օգոստոս ամսվա նորմայի 179 %-ը:

Գծապատկեր 13. Օրական առավելագույն (կարմիր), նվազագույն (կապույտ) և միջին (կանաչ) ջերմաստիճանները Երևանում 2024 թ ամռանը: Կետերով նշված է երբևիցե դիտված առավելագույն (նարնջագույն) և նվազագույն (կապույտ) օրական ջերմաստիճանները

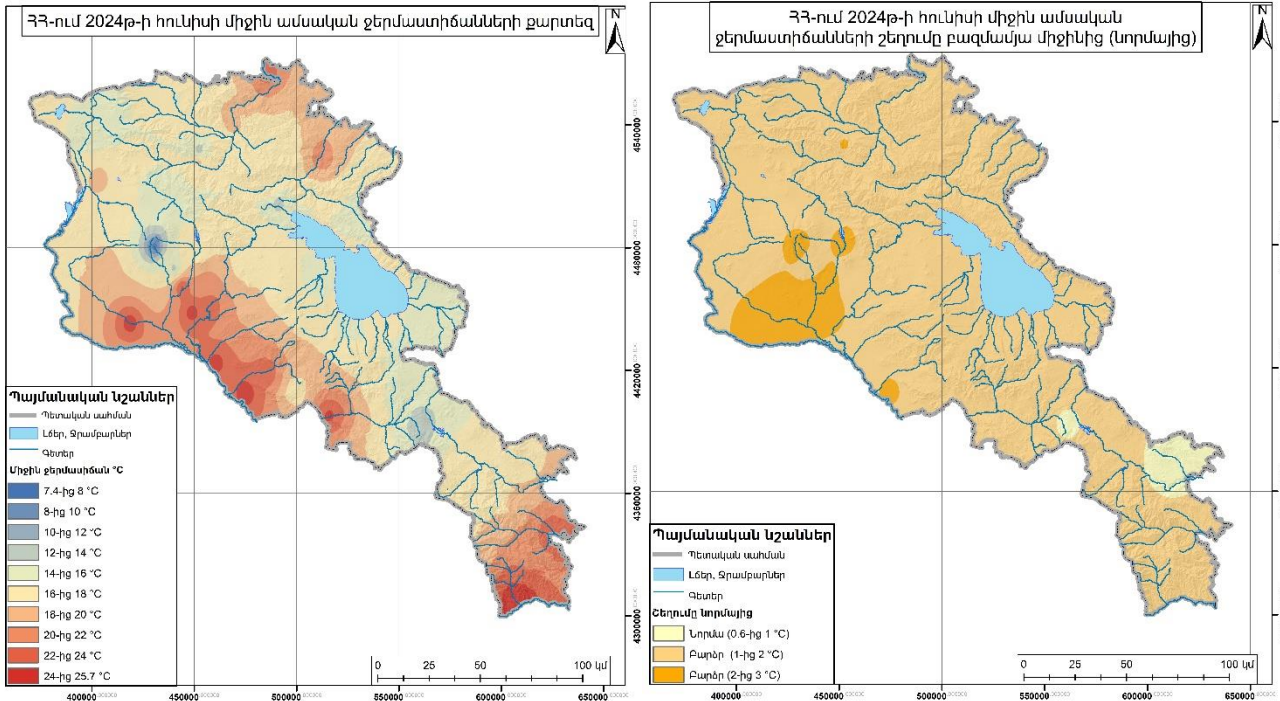

Գծապատկեր 11. Ամսական տեղումների քանակը և դրանց շեղումները նորմայից (մմ) Երևանում 1966-2024 թթ. ժամանակահատվածում

2. ՕՂԵՐԵՎՈՒԹԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Հուլիս

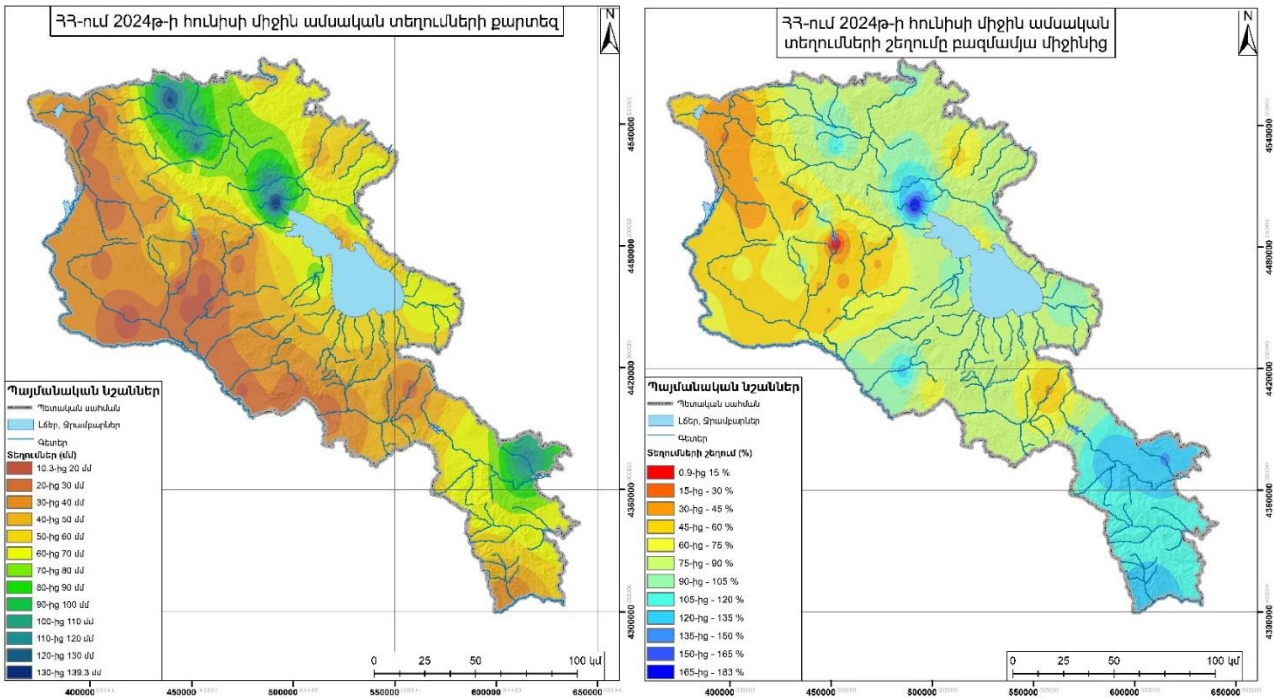
2024թ. հուլիսին օդի ամսական միջին ջերմաստիճանը հանրապետության ողջ տարածքում եղել է նորմայի սահմաններում՝ մի փոքր դրական և բացասական շեղումներով:

Նկար 1. Միջին ամսական ջերմաստիճանները և դրանց շեղումները նորմայից (նորմա՝ 1991-2020թթ.) հուլիսին

Հուլիս ամսվա միջին տասնօրյակային ջերմաստիճանը առաջին և երկրորդ տասնօրյակում եղել է նորմայի սահմաններում, երրորդ տասնօրյակում ցածր՝ 1-2 աստիճանով:

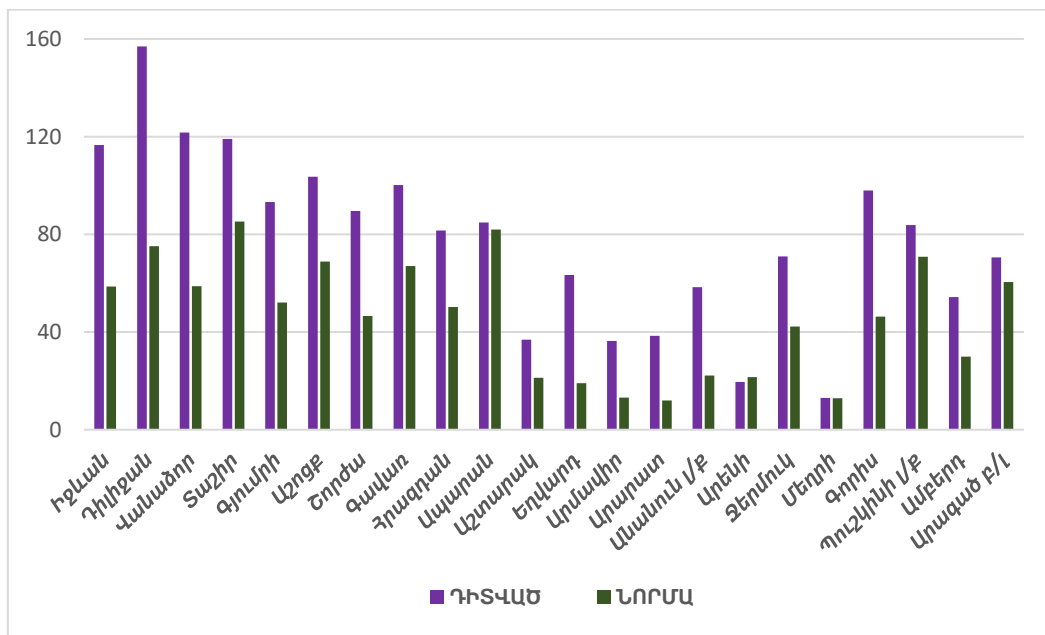
Ամսական տեղումների քանակը հուլիսին Տավուշում կազմել է նորմայի 186-210%, Լոռիում՝ 140-257%, Սյունիքում՝ նախալեռնային շրջաններում՝ 65-212%, հովտային շրջաններում՝ 101-203%, Գեղարքունիքում՝ 150-327%, Շիրակում՝ 143-181%, Վայոց ձորում՝ 91-168%, Կոտայքում՝ լեռնային շրջաններում՝ 162-265%, նախալեռնային շրջաններում՝ 333-334%, Արագածոտնում՝ լեռնային շրջաններում՝ 104-182%, նախալեռնային շրջաններում՝ 120-174%, Արմավիրում՝ 277-278%, Արարատում՝ 227-324%, Երևան քաղաքում՝ 153-268%:

Նկար 2. Տեղումների քանակն և շեղումը բազմամյա միջինից (նորմա՝ 1991-2020թթ.) հուլիսին

Հուլիսի 1-3-ին շրջանների զգալի մասում, 4-5-ին, 7-13-ին, 16-29-ին, 31-ին առանձին շրջաններում դիտվել են տեղումներ:

Հուլիսի 6-ին, 14-ին, 30-ին դիտվել է առանց տեղումների եղանակ:

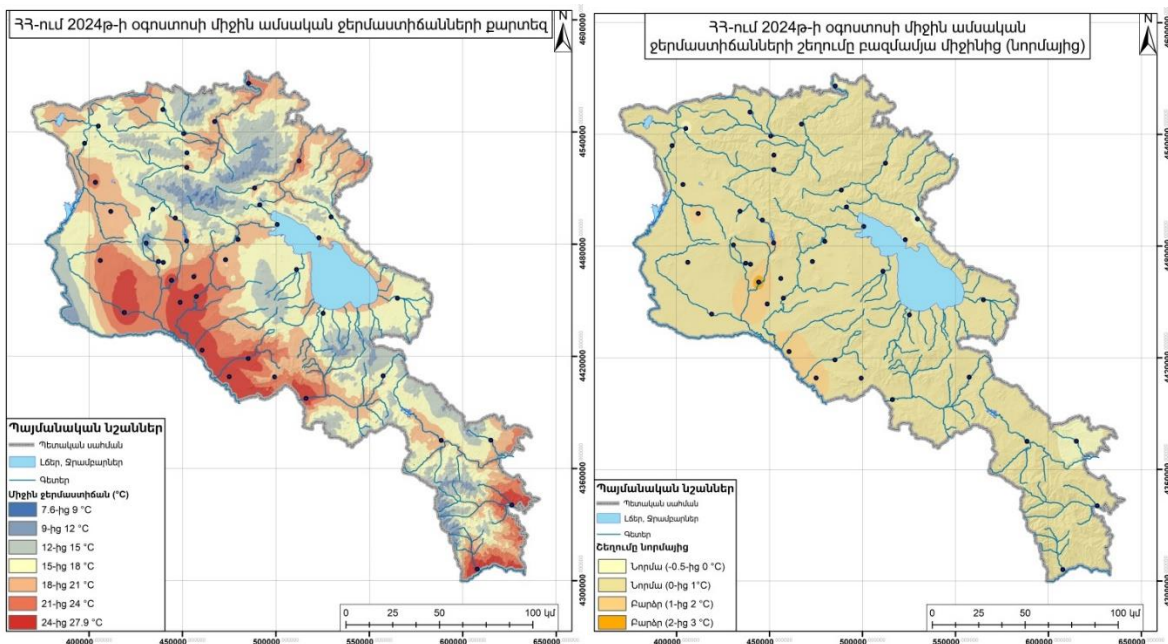
Գծապատկեր 12. Տեղումներ, հուլիս 2024թ. (նորմա՝ 1991-2020թթ.)

Աղյուսակ 2. Վտանգավոր օդերևութաբանական երևույթներ, 2024թ. հուլիս

Մարզ / օդերևութաբանական կայան	Դիտման օրը(երբ)	Երևույթի անվանումը	Բնութագիրը	Չափանիշը/ Չափորոշիչը	Փաստացի
Լոռի/Ստեփանավան	2	Ուժեղ անձրև	Բնտենսիվություն	≥30մմ/12ժամ	42.2մմ
Արարատ/Ուրցաձոր		Ուժեղ կարկուտ	Տրամագիծ	≥10մմ	16մմ
Գեղարքունիք/Ճամբարակ	10	Ուժեղ անձրև	Բնտենսիվություն	≥30մմ/12ժամ	37.8մմ
Տավուշ/Դիլիջան		Ուժեղ անձրև	Բնտենսիվություն	≥30մմ/12ժամ	44.4մմ
Տավուշ/Դիլիջան	28	Ուժեղ անձրև	Բնտենսիվություն	≥30մմ/12ժամ	44.4մմ
Կոտայք/Հանքավան		Ուժեղ անձրև	Բնտենսիվություն	≥30մմ/12ժամ	30.9մմ

Օգոստոս

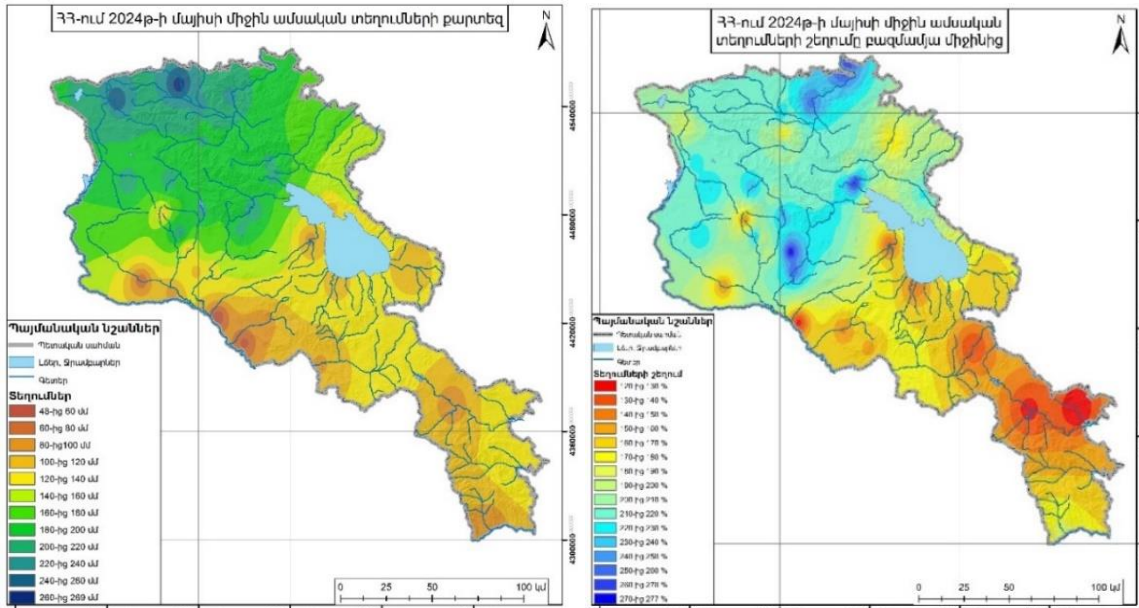
2024թ. օգոստոսին օդի ամսական միջին ջերմաստիճանը հանրապետությունում եղել է նորմայի սահմաններում՝ դրական շեղումներով:

Նկար 3. Միջին ամսական ջերմաստիճանները և նրանց շեղումները նորմայից (նորմա՝ 1991-2020թթ.) օգոստոսին

Օգոստոս ամսվա միջին տասնօրյակային ջերմաստիճանը առաջին տասնօրյակում եղել է նորայի սահմաններում դրական շեղումով, երկրորդ տասնօրյակում նորմայից ցածր մինչև 1 աստիճան, երրորդ տասնօրյակում նորմայից բարձր՝ 1-3 աստիճանով:

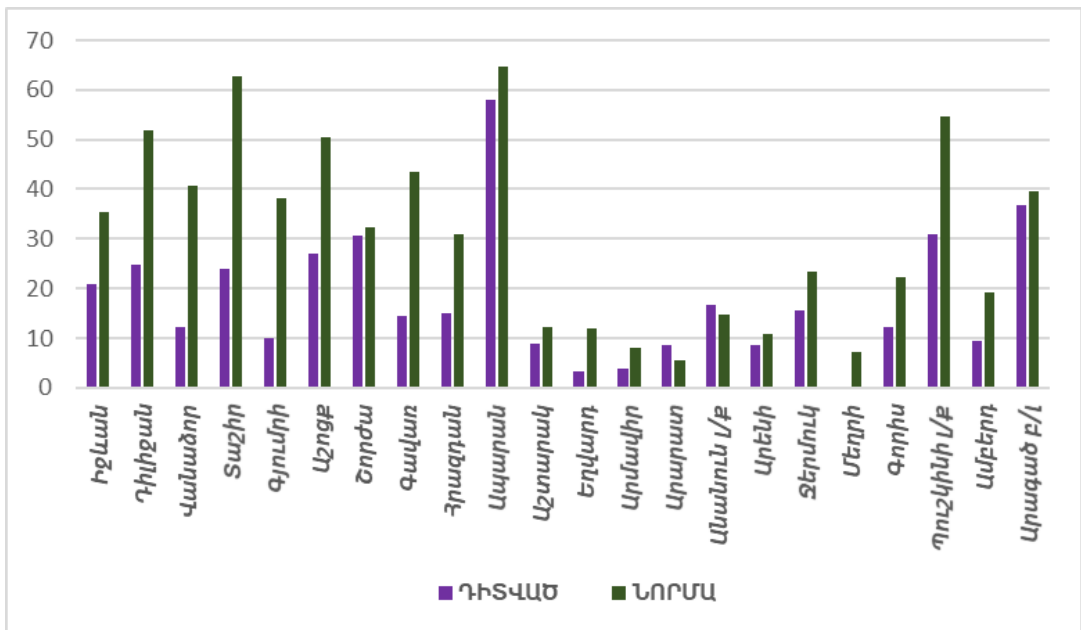
Ամսական տեղումների քանակը օգոստոսին Տավուշում կազմել է նորմայի 48-126%, Լոռիում՝ 38-88%, Սյունիքում՝ նախալեռնային շրջաններում՝ 102-133%, հովտային շրջաններում՝ 0-55%, Գեղարքունիքում՝ 21-95%, Շիրակում՝ 26-54%, Վայոց ձորում՝ 67-81%, Կոտայքում՝ լեռնային շրջաններում՝ 49-149%, նախալեռնային շրջաններում՝ 28%, Արագածոտնում՝ լեռնային շրջաններում՝ 17-89%, նախալեռնային շրջաններում՝ 4-74%, Արմավիրում՝ 47-48%, Արարատում՝ 14-154%, Երևան քաղաքում՝ 180-303%:

Նկար 4. Տեղումների քանակը և շեղումը բազմամյա միջինից (նորմա՝ 1991-2020թթ.) օգոստոսին

Օգոստոսի 1-5-ին, 9-11-ին, 13-20-ին, 21-ին, 24-ին, 27-30-ին դիտվել է առանց տեղումների եղանակ:

Օգոստոսի 31-ին շրջանների զգալի մասում, 6-8-ին, 12-ին, 22-23-ին, 25-26-ին առանձին շրջաններում դիտվել են տեղումներ:

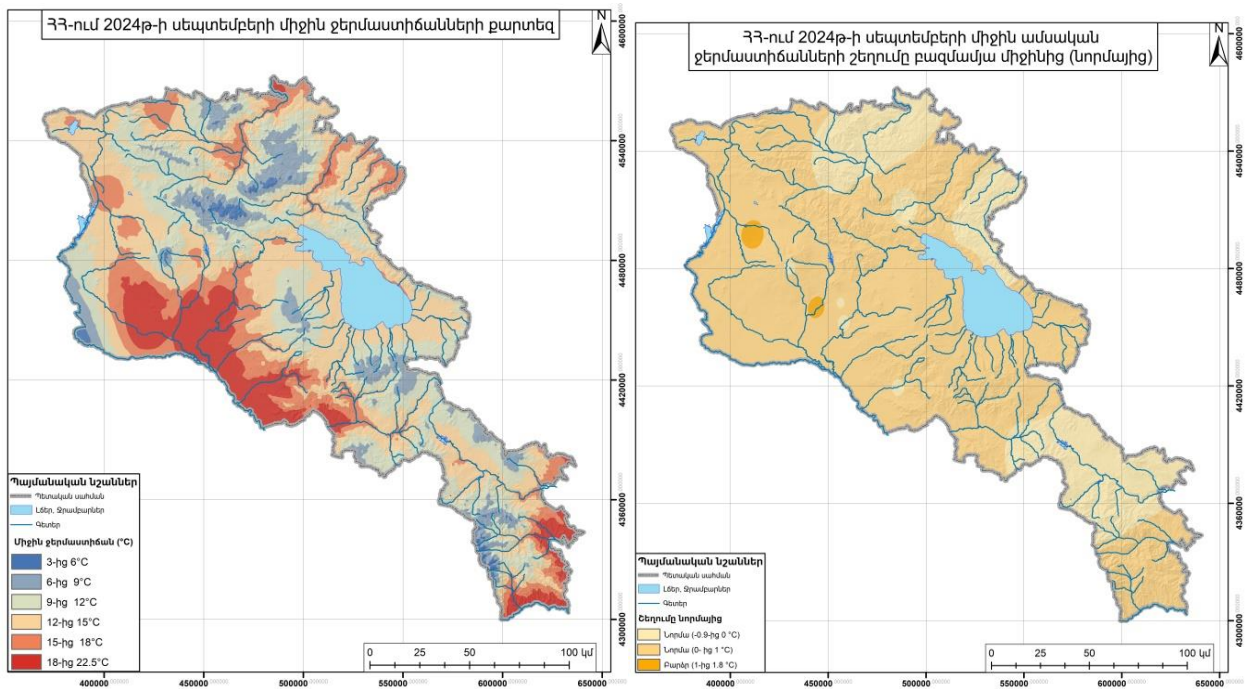
Գծապատկեր 13. Տեղումներ, օգոստոս 2024թ. (նորմա՝ 1991-2020թթ.)

Աղյուսակ 3. Վտանգավոր օդերևութաբանական երևույթներ, 2024թ. օգոստոս

Մարզ / օդերևութաբանական և կայան	Դիտման օրը(երը)	Երևույթի անվանումը	Բնութագիրը	Զափանիշը/ Զափորոշիչը	Փաս-տացի
Կոտայք/Հանքավան	7	Ուժեղ անձրև	Բնտենսիվություն	≥30մմ/12ժամ	31.5մմ
Ուրցաձոր/Արարատ	24	Մաստիկ շոգ	Ջերմաստիճան	≥+39.0 °C	+39.5 °C

Մեպտեմբեր

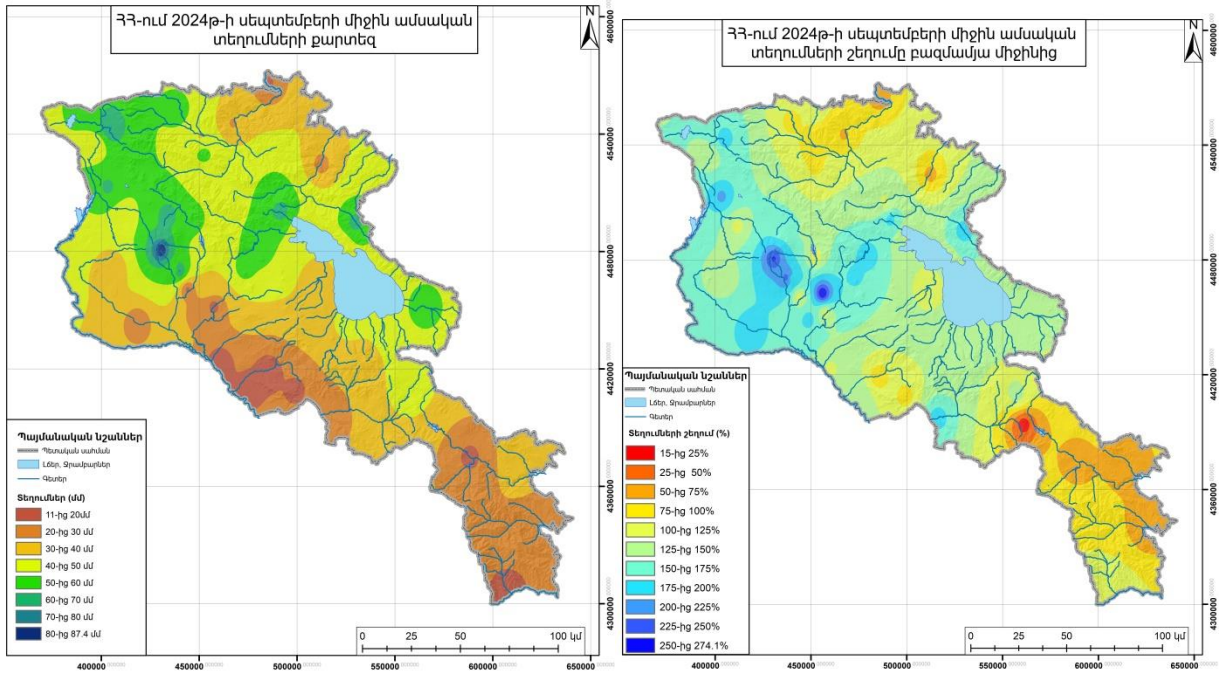
2024թ. սեպտեմբերին օդի ամսական միջին ջերմաստիճանը հանրապետությունում եղել է նորմայի սահմաններում՝ մի փոքր դրական և բացասական շեղումներով:

Նկար 5. Միջին ամսական ջերմաստիճանները և նրանց շեղումները նորմայից (նորմա՝ 1991-2020թթ.) սեպտեմբերին

Սեպտեմբեր ամսվա միջին տասնօրյակային ջերմաստիճանը առաջին տասնօրյակում եղել է նորմայից բարձր՝ 1-2 աստիճանով, երկրորդ տասնօրյակում՝ նորմայի սահմաններում, երրորդ տասնօրյակում ցածր՝ մինչև 1 աստիճանով:

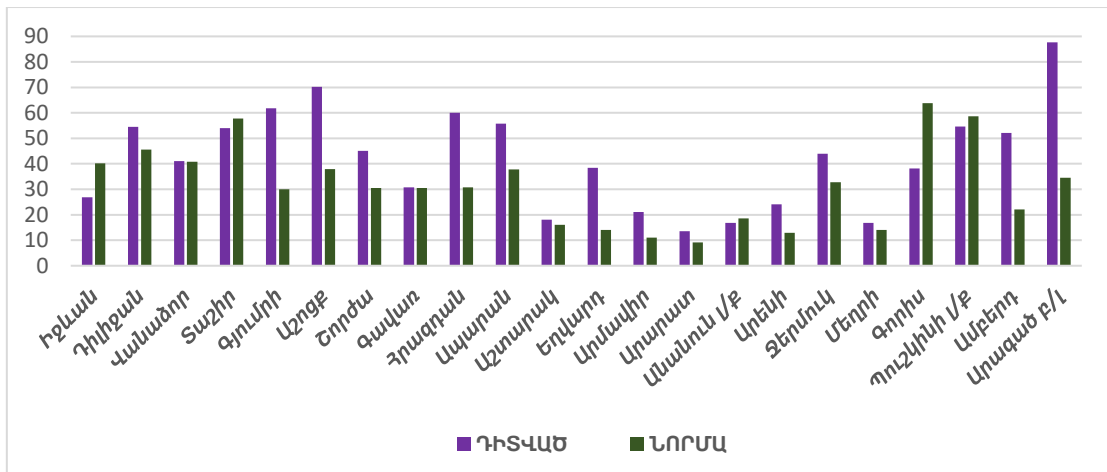
Ամսական տեղումների քանակը սեպտեմբերին Տավուշում կազմել է նորմայի 59-120%, Լոռիում՝ 71-101%, Սյունիքում՝ նախալեռնային շրջաններում՝ 60-65%, հովտային շրջաններում՝ 59-119%, Գեղարքունիքում՝ 101-188%, Շիրակում՝ 117-206%, Վայոց ձորում՝ 192-187%, Կոտայքում՝ լեռնային շրջաններում՝ 181-195%, նախալեռնային շրջաններում՝ 274%, Արագածոտնում՝ լեռնային շրջաններում՝ 136-148%, նախալեռնային շրջաններում՝ 113-131%, Արմավիրում՝ 192%, Արարատում՝ 83-150%, Երևան քաղաքում՝ 112-185%:

Նկար 6. Տեղումների քանակը և շերտունք բազմամյա միջինից (նորմա՝ 1991-2020թթ.) սեպտեմբերին

Սեպտեմբերին 1-5-ին, 9-ին, 11-ին, 15-16-ին, 25-26-ին, 28-30-ին դիտվել է առանց տեղումների եղանակ:

Սեպտեմբերին 10-ին, 20-ին, 21-24-ին շրջանների զգալի մասում, 6-8-ին, 12-14-ին, 17-19-ին, 27-ին առանձին շրջաններում դիտվել են տեղումներ:

Փժայատկեր 14. Տեղումներ, սեպտեմբեր 2024թ.

Աղյուսակ 4. Վտանգավոր օդերևութաբանական երևույթներ, 2024թ. սեպտեմբեր

Մարզ / օդերևութաբանական կայան	Դիտման օրը(երը)	Երևույթի անվանումը	Բնութագիրը	Չափանիշը/ Չափորոշիչը	Փաստացի
Վայոց Ձոր/Ջերմուկ	3	Մաստիկ շոգ	Ջերմաստիճան	$\geq +30.0\text{ }^{\circ}\text{C}$	$+32.7\text{ }^{\circ}\text{C}$
Վայոց Ձոր/Ջերմուկ	4	Մաստիկ շոգ	Ջերմաստիճան	$\geq +30.0\text{ }^{\circ}\text{C}$	$+31.0\text{ }^{\circ}\text{C}$
Ամբերդ/Արագածոտն	20	Մառախուղ	Տեսանելիություն	$\leq 50\text{մ}$	50մ

3. ՄԹՆՈԼՈՐՏԱՅԻՆ ՕՂԻ ԱՂՏՈՏՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Մթնոլորտային օդի աղտոտումը կարող է լինել բնական և մարդածին: Աղտոտման պատճառներ կարող են հանդիսանալ՝

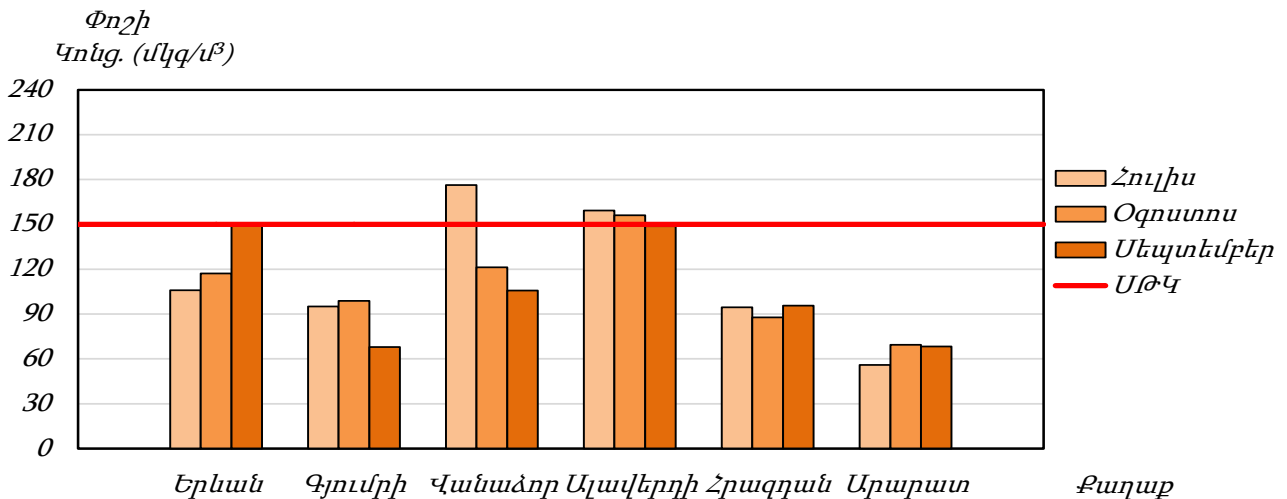
- վառելիքի այրումը (էլեկտրաէներգիայի արտադրություն, տրանսպորտ, արդյունաբերություն և տնային տնտեսություններ),
- արդյունաբերական արտանետումները, լուծիչների օգտագործումը, օրինակ՝ քիմիական և հանքարդյունաբերության ոլորտում,
- գյուղատնտեսությունը,
- թափոնների բաց այրումը,
- բնական աղբյուրների, ներառյալ հրաբխային ժայթքումների, լեռնային փոշու տարածումը, բույսերից ցնդող օրգանական միացությունների արտանետումները և այլն:

Մարդու գործունեության հետևանքով մթնոլորտային օդ կարող են արտանետվել տարատեսակ գազեր և տարբեր չափերի մասնիկներ, որոնք իրենց մեջ պարունակում են ծանր մետաղներ:

Մթնոլորտն աղտոտող նյութերի պարունակությունները որոշելու համար 2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում մթնոլորտային օդի դիտարկումներ կատարվել են Երևան, Գյումրի, Վանաձոր, Ալավերդի, Հրազդան, Արարատ, Ծաղկաձոր, Չարենցավան, Կապան և Քաջարան քաղաքներում: Ընդհանուր առմամբ վերը թվարկված բնակավայրերում գործում է 15 անշարժ՝ ակտիվ նմուշառման դիտակայան և 214 շարժական՝ պասիվ նմուշառման դիտակետ: Քաղաքների մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի և ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների բաշխվածության քարտեզները հասանելի են www.meteomonitoring.am ինտերնետային կայքում:

2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիան գերազանցել է ՄԹԿ-ն. Վանաձորում՝ հուլիս ամսին, Ալավերդիում՝ հուլիս և օգոստոս ամսներին, Երևանում՝ սեպտեմբեր ամսին:

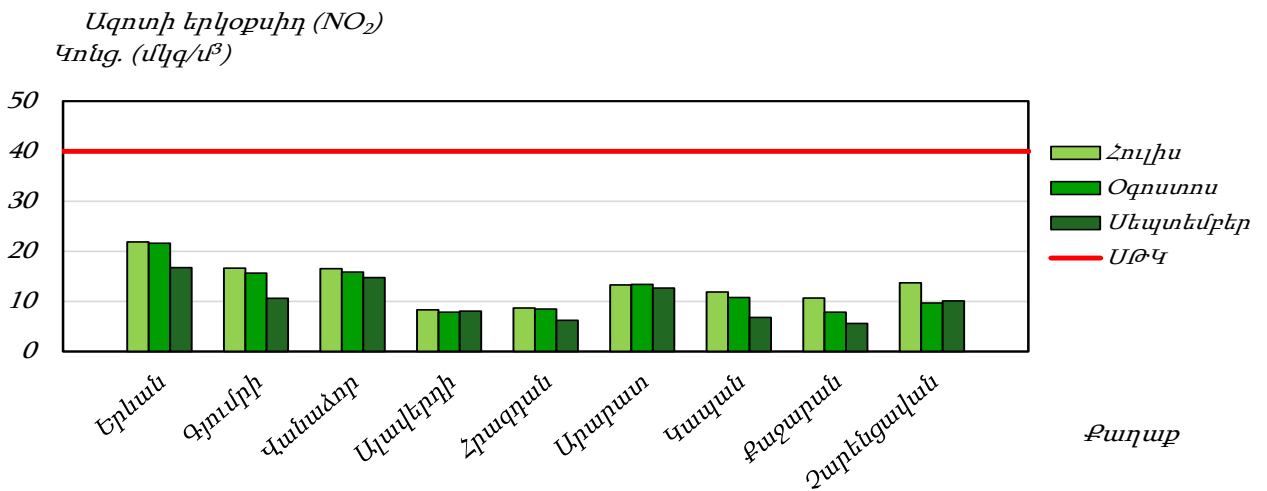
Փոշով աղտոտվածությունը կարող է առաջանալ արդյունաբերական գործընթացների, տրանսպորտային միջոցների, շինարարության և այլ ոլորտների գործունեության հետևանքով:

Գծապատկեր 15. Մթնոլորտային օդում փոշու կոնցենտրացիայի փոփոխություններն ըստ քաղաքների

2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում քաղաքների մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաները չեն գերազանցել համապատասխան ՄԹԿ-ն:

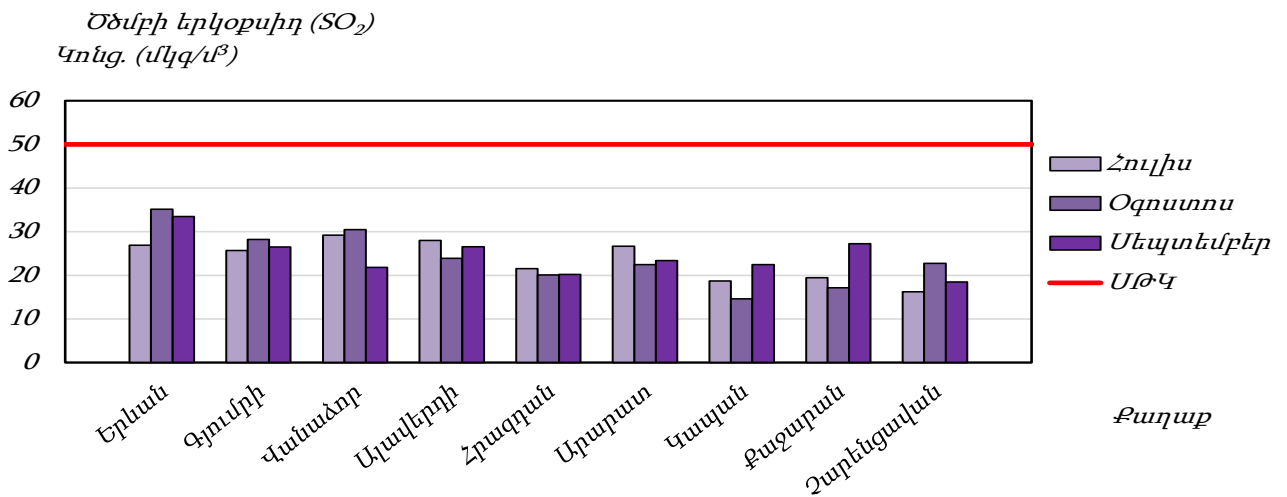
Մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի առաջացման գլխավոր աղբյուրն ավտոտրանսպորտն է:

Գծապատկեր 16. Մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի կոնցենտրացիայի փոփոխություններն ըստ քաղաքների

2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում քաղաքների մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաները չեն գերազանցել համապատասխան ՄԹԿ-ն:

Ծծմբի երկօքսիդը մթնոլորտային օդում առաջանում է ծծումբ պարունակող վառելիքների այրման, ինչպես նաև արդյունաբերական գործընթացների ժամանակ:

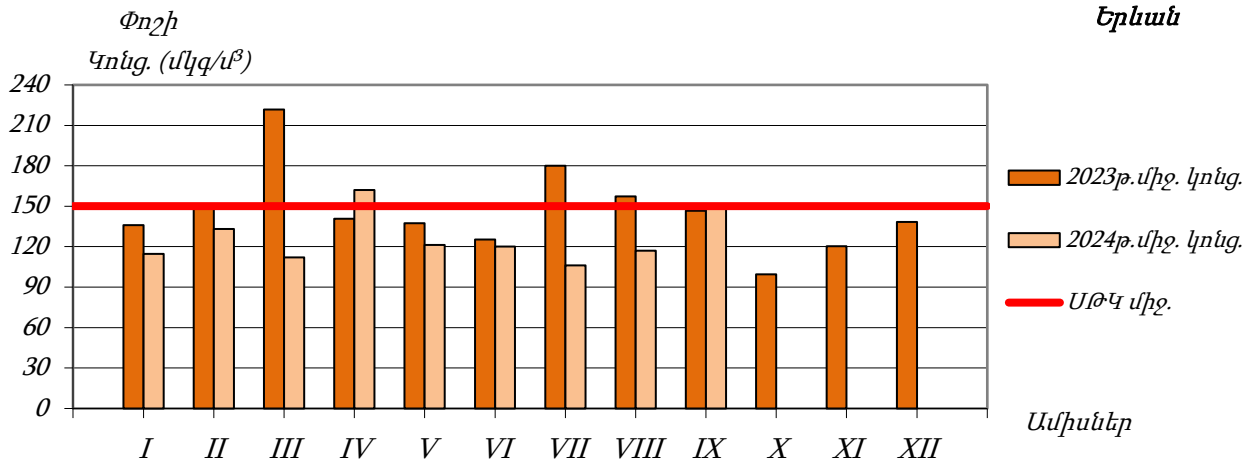
Գծապատկեր 17. Մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի կոնցենտրացիայի փոփոխություններն ըստ քաղաքների

Երևան

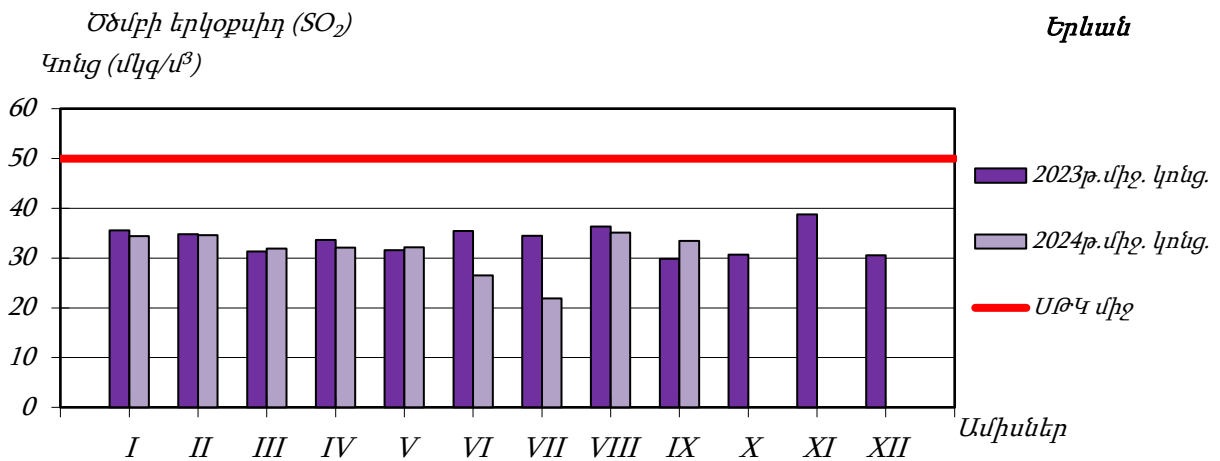
Երևան քաղաքում կատարվում են փոշու*, ծծմբի երկօքսիդի**, ազոտի երկօքսիդի, և գեոնամերձ օզոնի դիտարկումներ: Քաղաքում գործում է 45 շարժական դիտակետ և 5 անշարժ դիտակայան:

2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիան սեպտեմբեր ամսին գերազանցել է համապատասխան ՍԹԿ-ն՝ աննշան:

Ազոտի երկօքսիդի և ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաները երեք ամիսներին չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

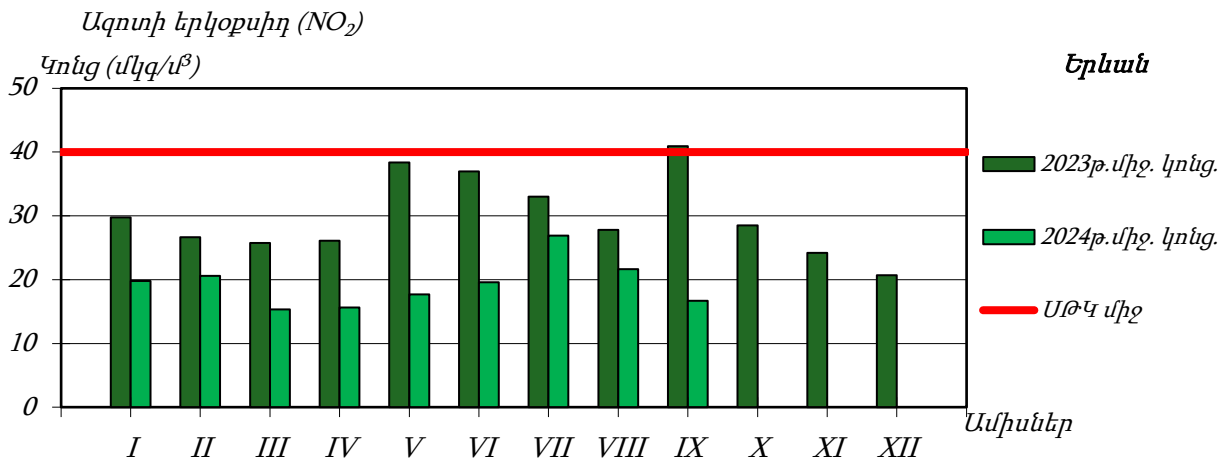

Գծապատկեր 18. Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

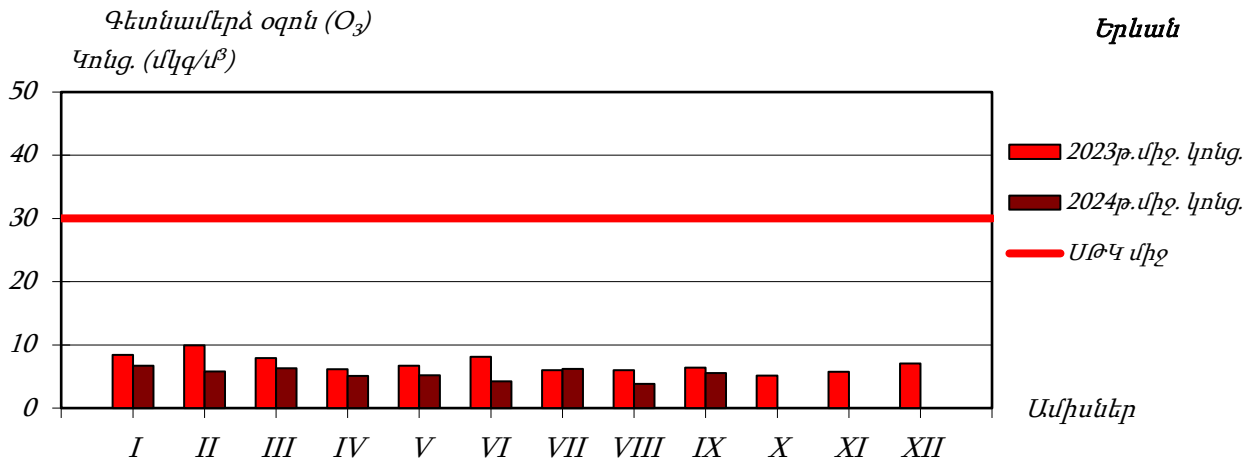

Գծապատկեր 19. Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

*կախված մասնիկներ
**անհիդրիդ ծծմբային

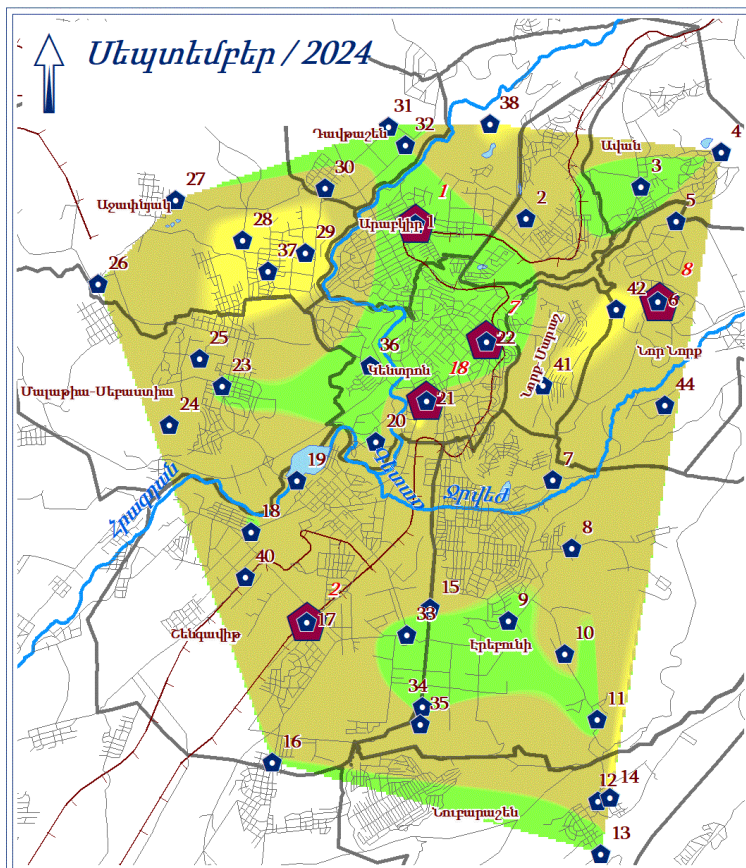
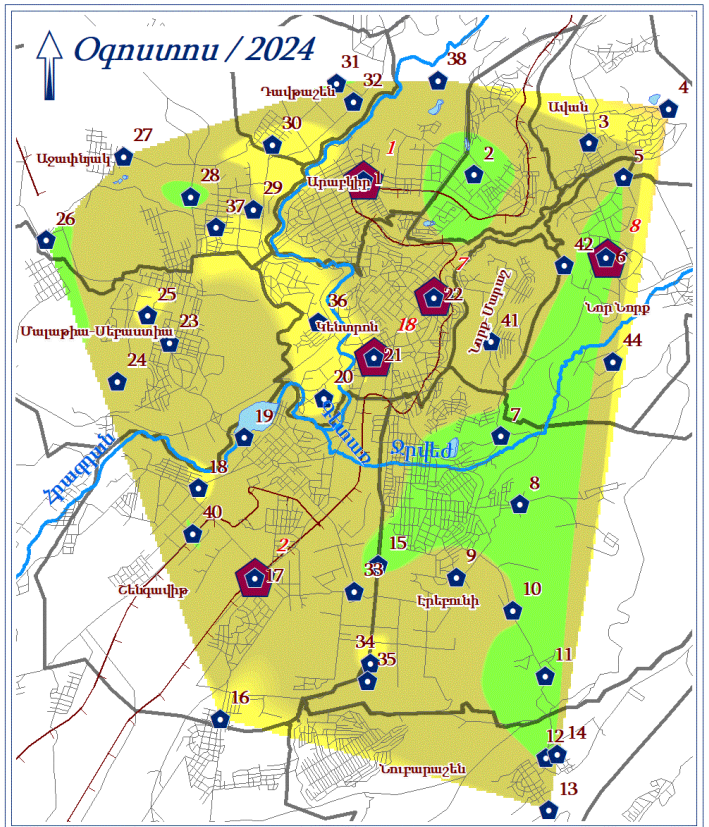
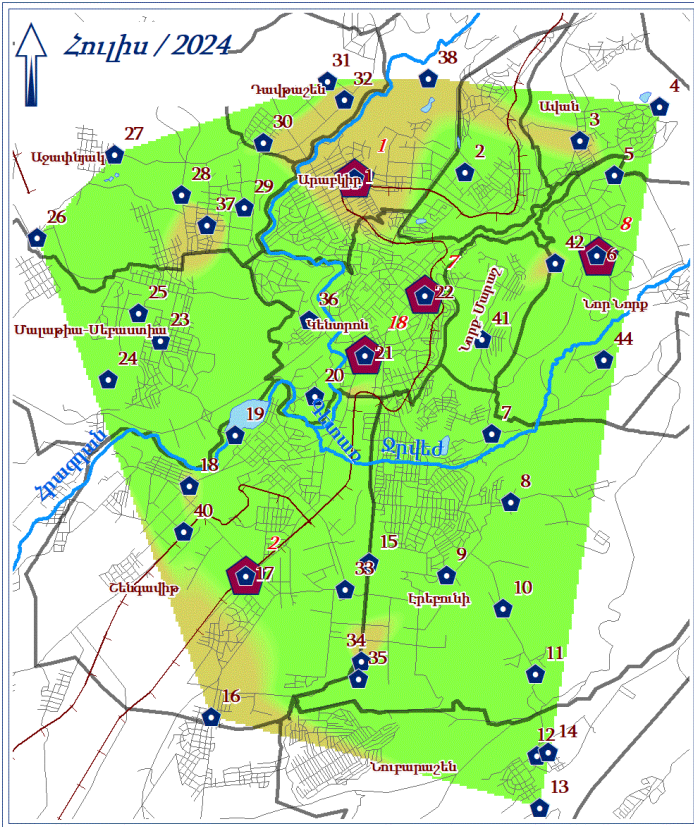

Գծապատկեր 15. Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 20. Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում զեոնամերձ օզոնի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

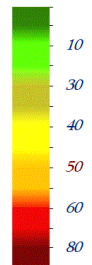
Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի SO₂ միջին ամսական կոնցենտրացիոն բաշխվածությունը

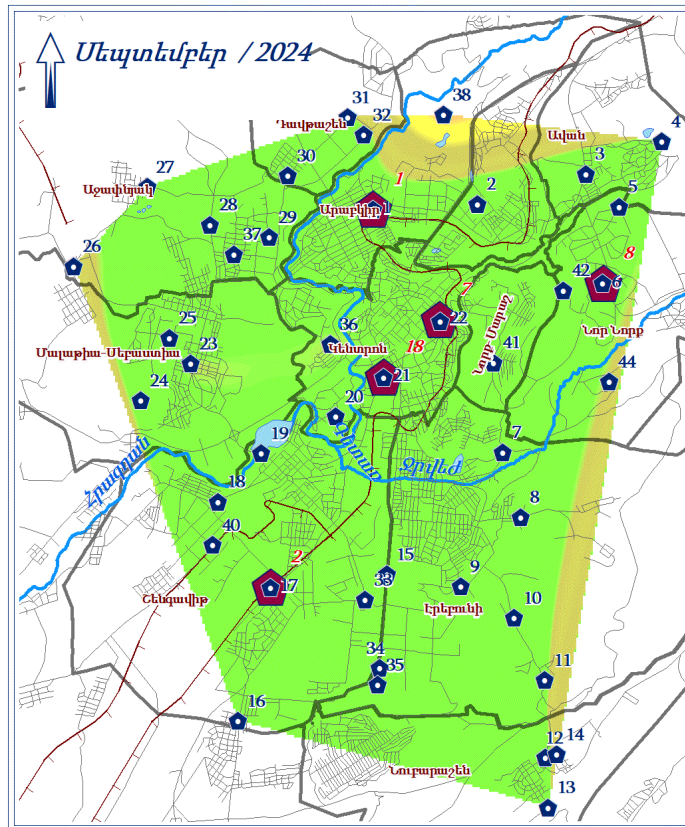
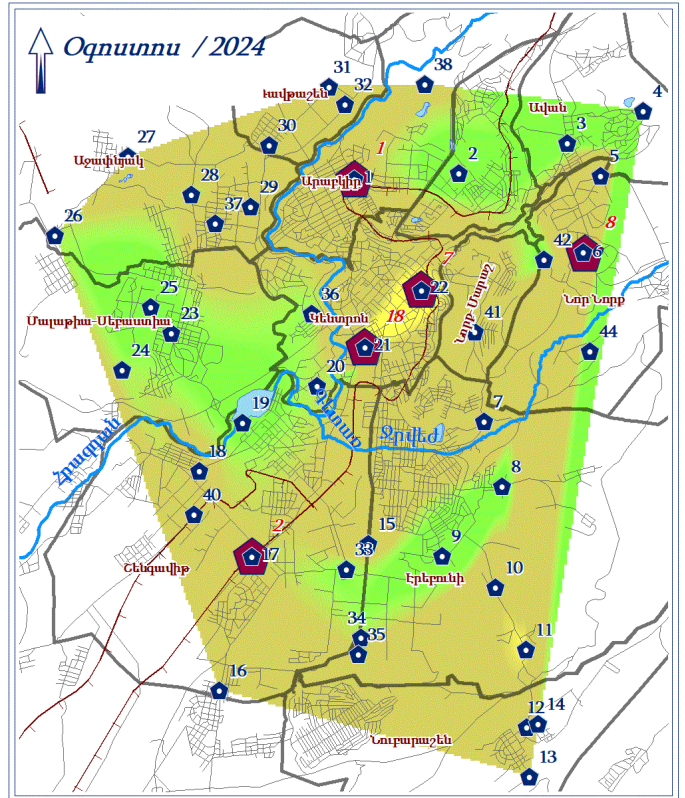
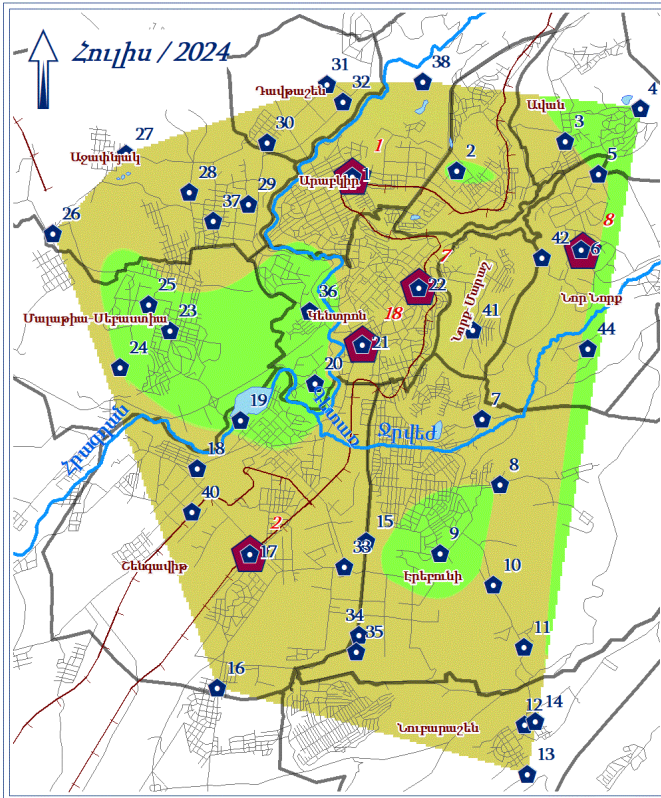
Պայմանական նշաններ

- Պասիվ նմուշառման դիտակետեր
- Ակտիվ նմուշառման դիտակայաններ
- Գետային ցանց
- Ճանապարհներ և փողոցներ
- Երկաթգծեր
- Երևանի վարչական շրջաններ

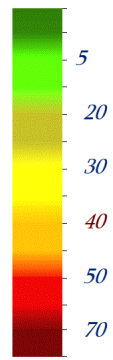
Ծծմբի երկօքսիդի կոնցենտրացիոն բաշխվածության սանդղակը (մգ/մ³)

Երևան քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի (NO_2) միջին ամսական կոնցենտրացիոն բաշխվածությունը

Ազոտի երկօքսիդի կոնցենտրացիոն բաշխվածության սանդղակը ($\mu g/m^3$)

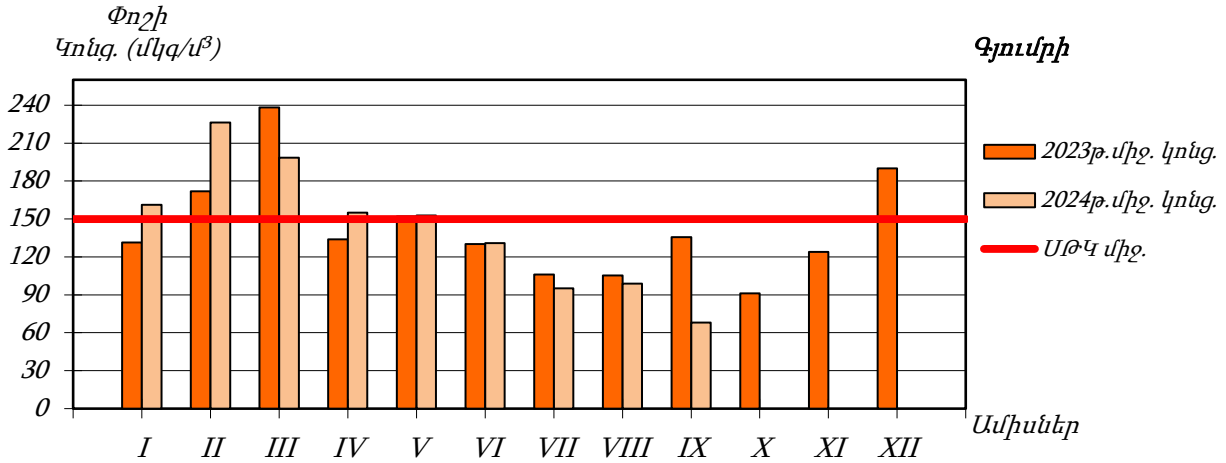

- Պայմանական նշաններ**
- Պասիվ նմուշառման դիտակետեր
 - Ակտիվ նմուշառման դիտակայաններ
 - Գետային ցանց
 - Ճանապարհներ և փողոցներ
 - Երկաթգծեր
 - Երևանի վարչական շրջաններ

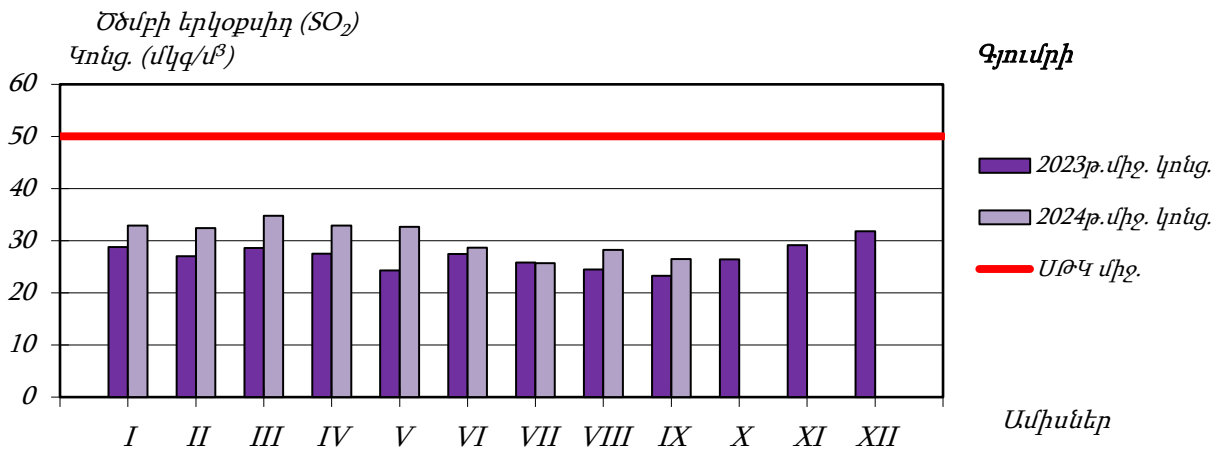
Գյումրի

Գյումրիի քաղաքում կատարվում են փոշու, ծծմբի և ազոտի երկօքսիդների դիտարկումներ: Քաղաքում գործում է մեկ անշարժ դիտակայան և 24 շաբժական դիտակետ:

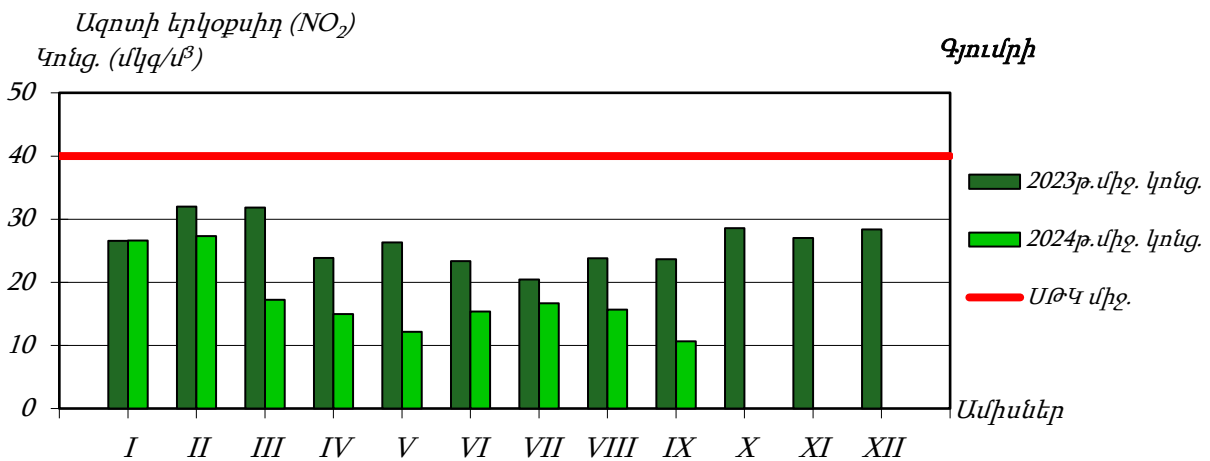
2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում Գյումրիի քաղաքի մթնոլորտային օդում որոշված ցուցանիշների միջին ամսական կոնցենտրացիաները երեք ամիսներին չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

Գծապատկեր 21. Գյումրիի քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

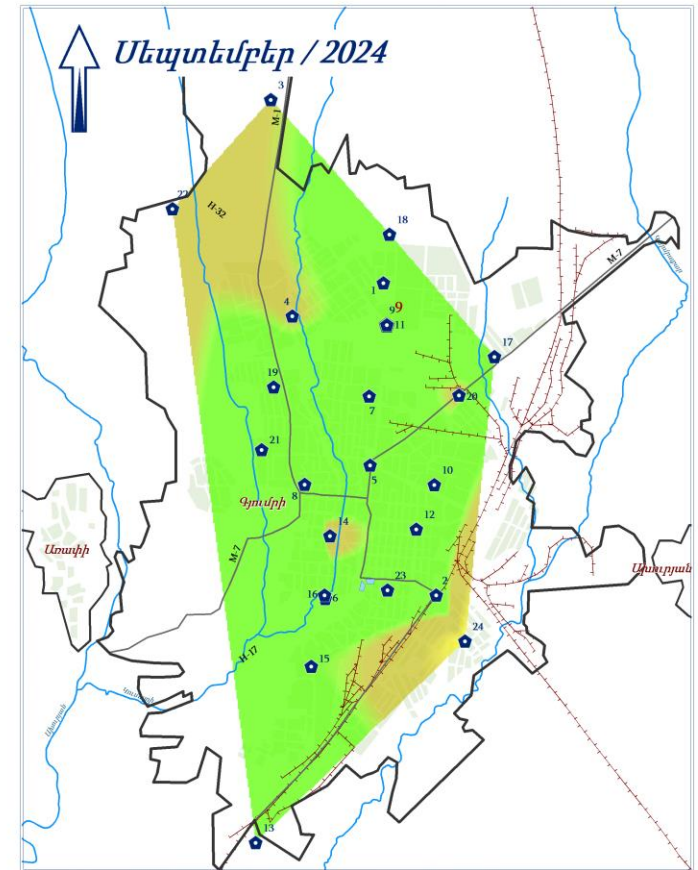
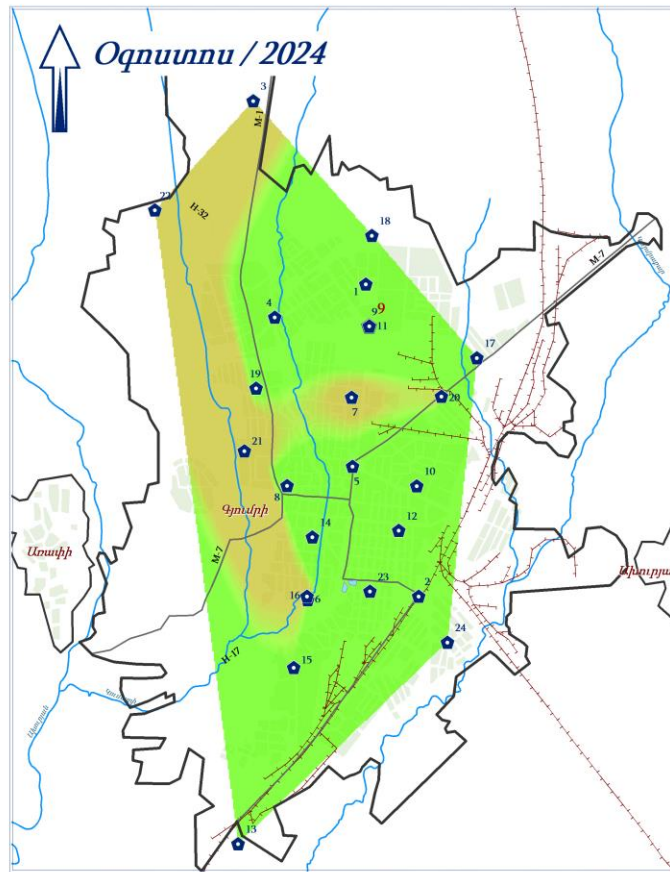
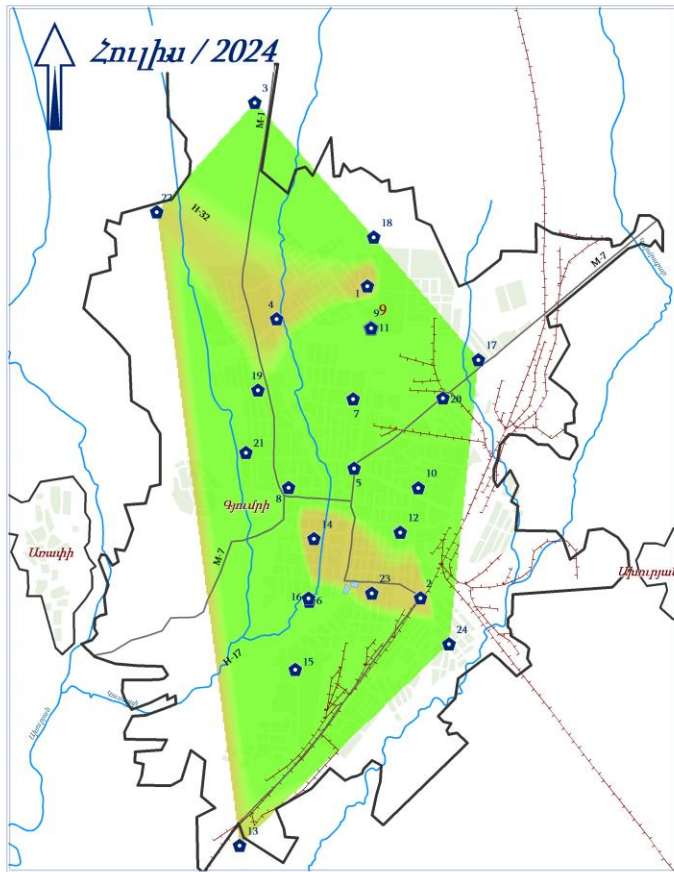

Գծապատկեր 22. Գյումրիի քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 23. Գյումրիի քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

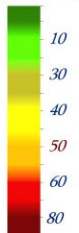
Գյումրի քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի (SO₂) միջին ամսական կոնցենտրացիոն բաշխվածությունը

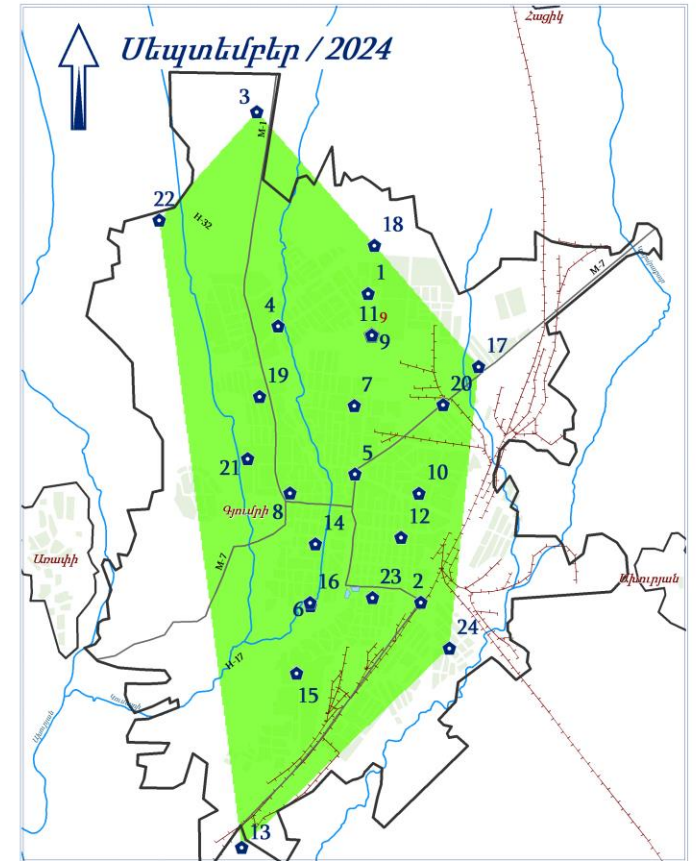
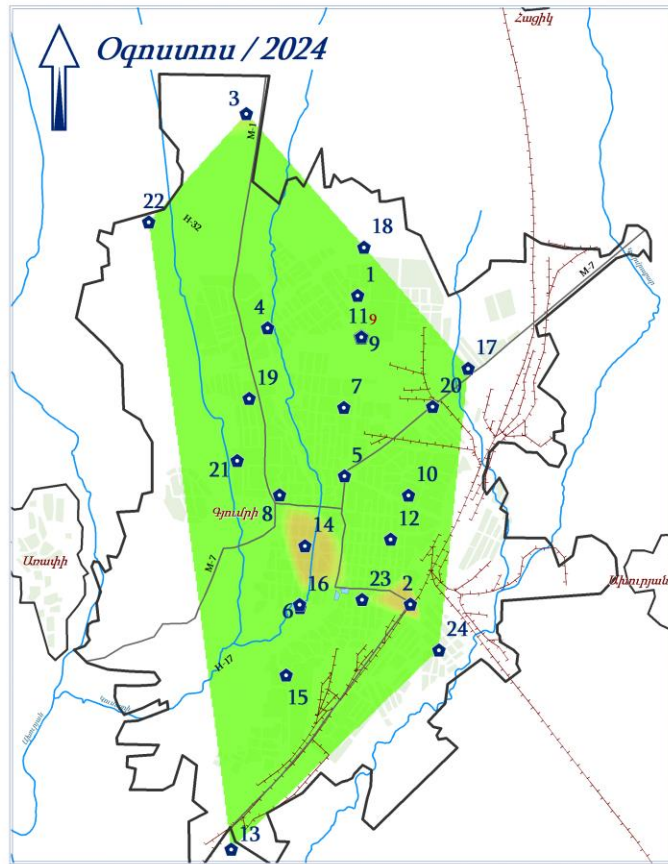
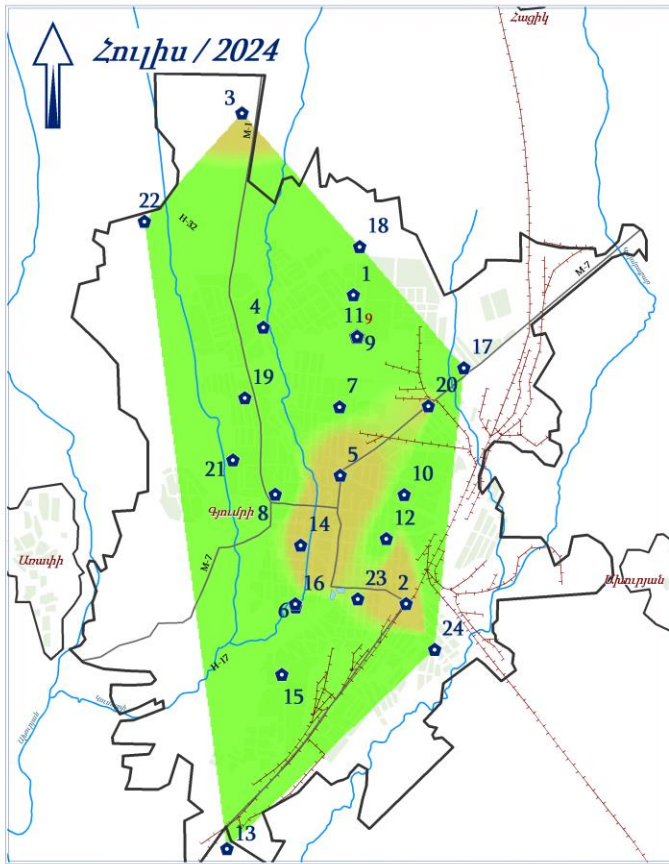
Պայմանական նշաններ

- Պասիվ նմուշառման դիտակետեր
- Ակտիվ նմուշառման դիտակայաններ
- Գետային ցանց
- Ճանապարհներ և փողոցներ
- Միջպետական ճանապարհ
- Երկաթգծեր
- Բնակավայրեր

Ծծմբի երկօքսիդի կոնցենտրացիոն բաշխվածության սանդղակը (մգ/մ³)

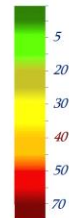
Գյումրի քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի (NO_2) միջին ամսական կոնցենտրացիոն բաշխվածությունը

Պարմանական նշաններ

- Պասիվ նմուշառման դիտակետեր
- Ակտիվ նմուշառման դիտակայաններ
- Գետային ցանց
- Ճանապարհներ և փողոցներ
- Միջպետական ճանապարհ
- Երկաթգծեր
- Բնակավայրեր

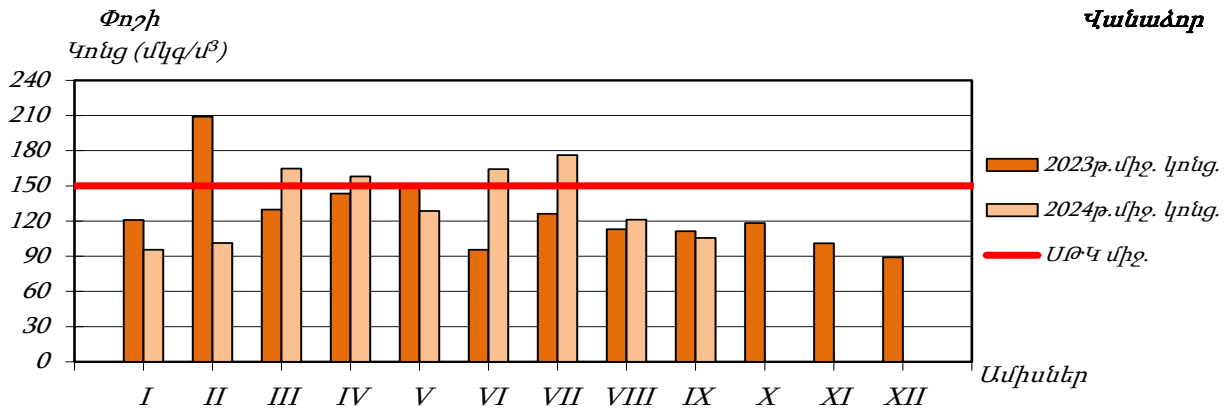
Ազոտի երկօքսիդի կոնցենտրացիոն բաշխվածության սանդղակը ($մգ/մ^3$)

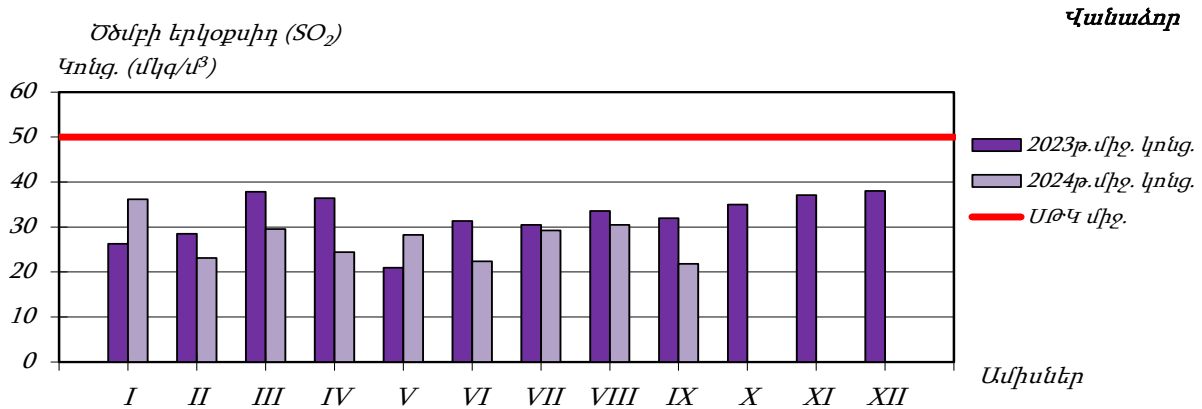
Վանաձոր

Վանաձոր քաղաքում կատարվում են փոշու, ծծմբի երկօքսիդի և ազոտի երկօքսիդի դիտարկումներ: Քաղաքում գործում են երեք անշարժ դիտակայան և 24 շարժական դիտակետ:

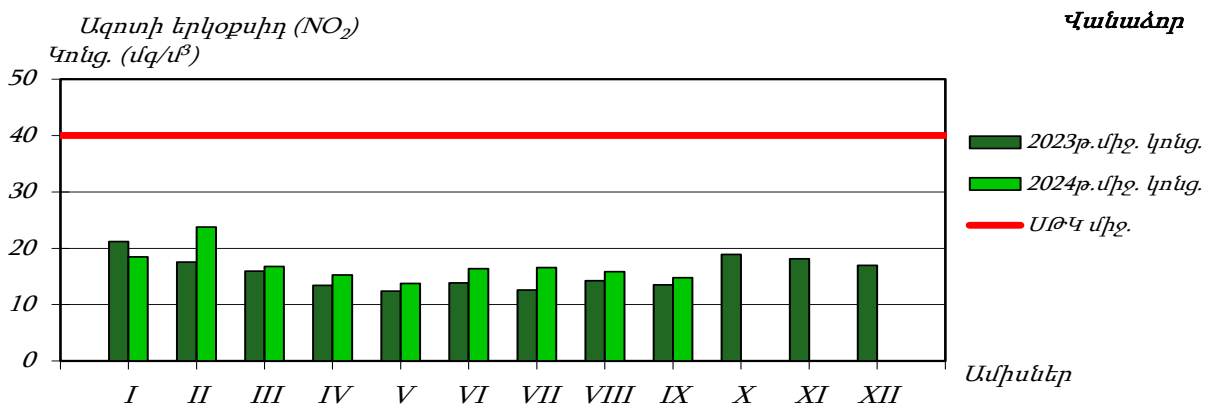
Վանաձոր քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիան հուլիս ամսին գերազանցել է համապատասխան ՍԹԿ-ն՝ 1.2 անգամ: Ազոտի երկօքսիդի և ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաները երեք ամիսներին չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

Գծապատկեր 24. Վանաձոր քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 25. Վանաձոր քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

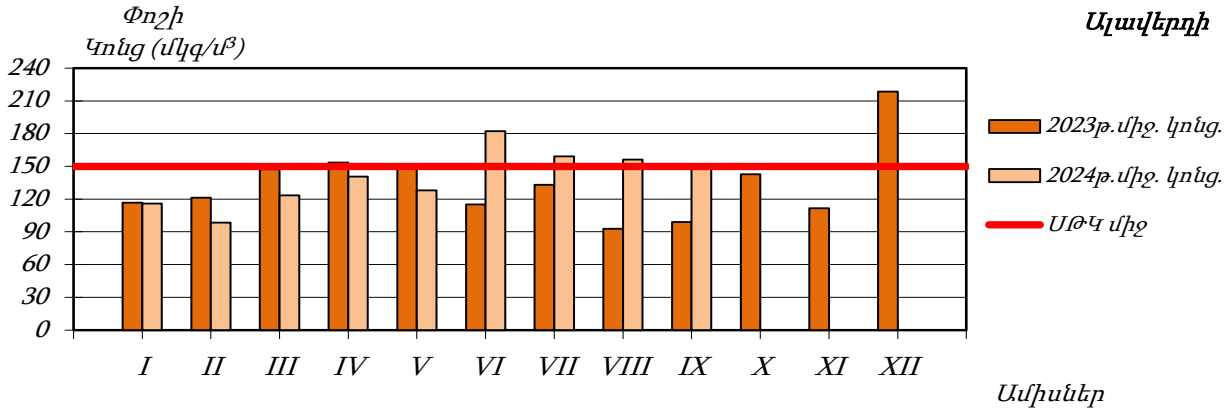
Գծապատկեր 26. Վանաձոր քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Ալավերդի

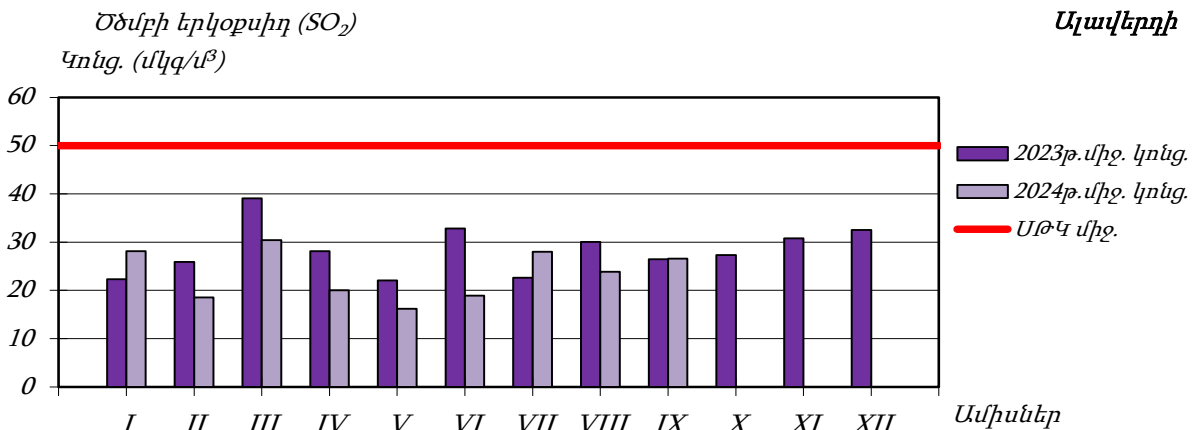
Ալավերդի քաղաքում և հարակից համայնքներում կատարվում են փոշու, ծծմբի երկօքսիդի և ազոտի երկօքսիդի դիտարկումներ: Գործում են երեք անշարժ դիտակայան և 42 շարժական դիտակետ:

Ալավերդի քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիան հուլիս ամսին գերազանցել է համապատասխան ՍԹԿ-ն 1.1 անգամ, օգոստոսին աննշան:

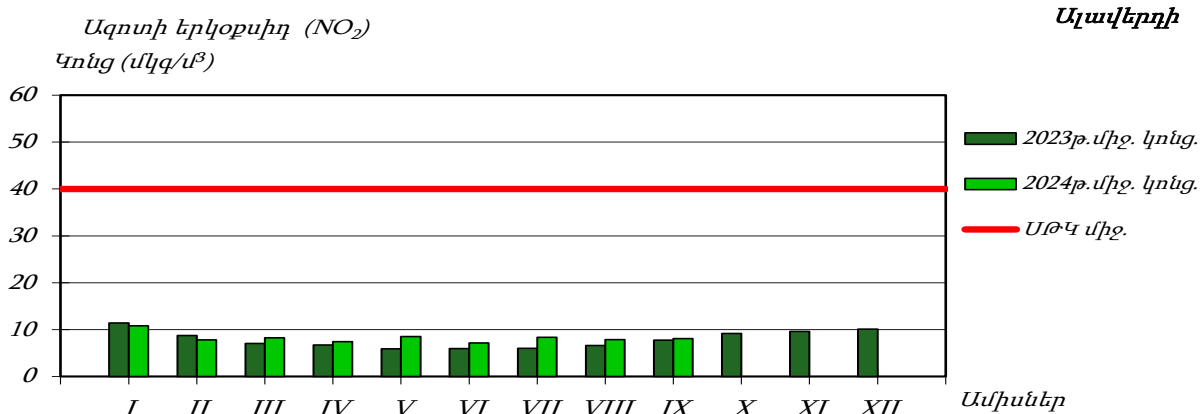
Ազոտի երկօքսիդի և ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաները երեք ամիսներին չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

Գծապատկեր 27. Ալավերդի քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոխությունները

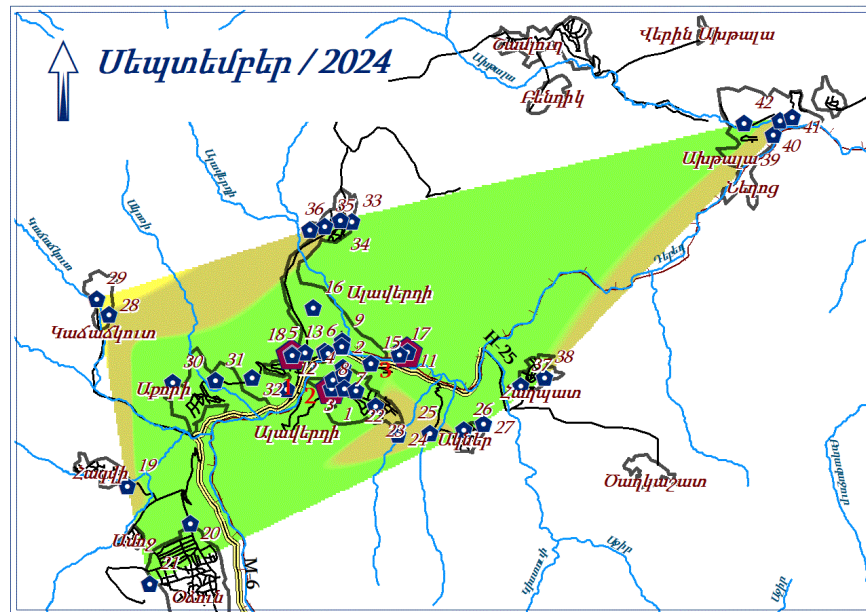
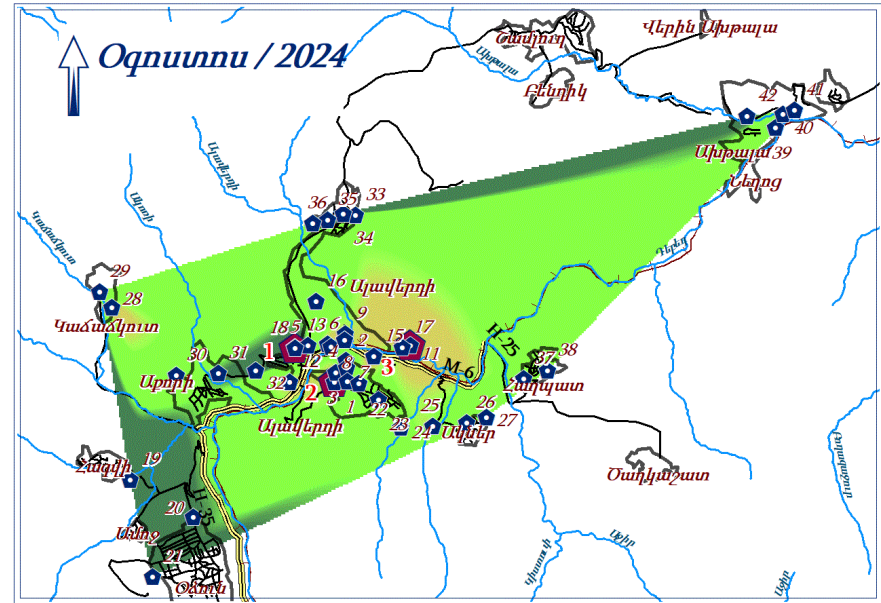
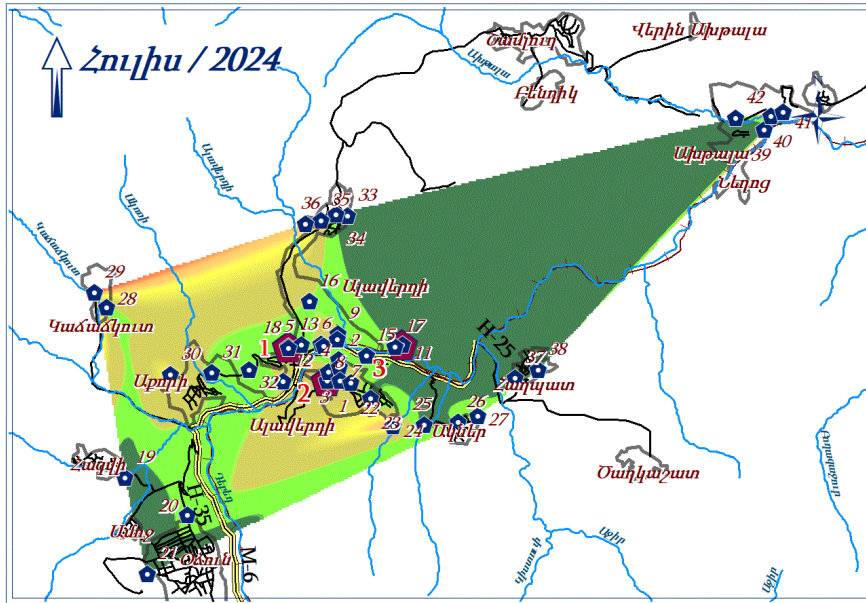

Գծապատկեր 28. Ալավերդի քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոխությունները

Գծապատկեր 29. Ալավերդի քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոխությունները

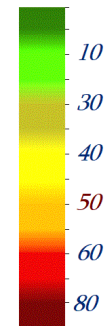
Ալավերդի քաղաքի և հարակից համայնքների մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի (SO_2) միջին ամսական կոնցենտրացիոն բաշխվածությունը

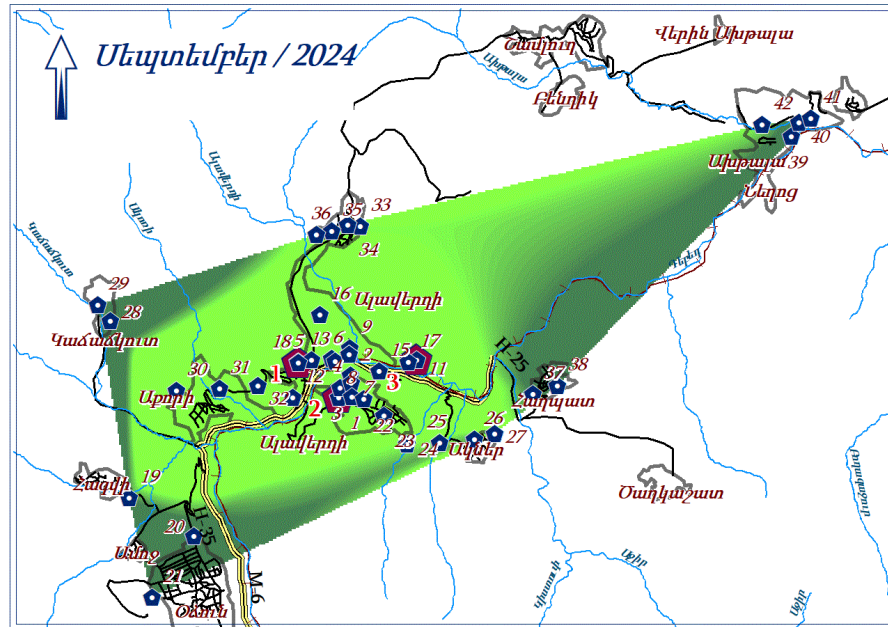
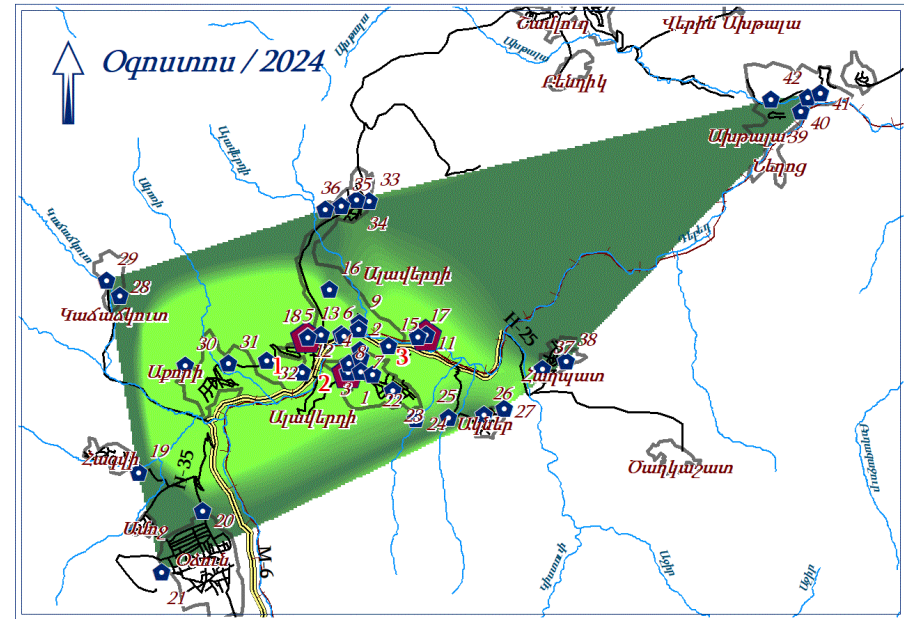
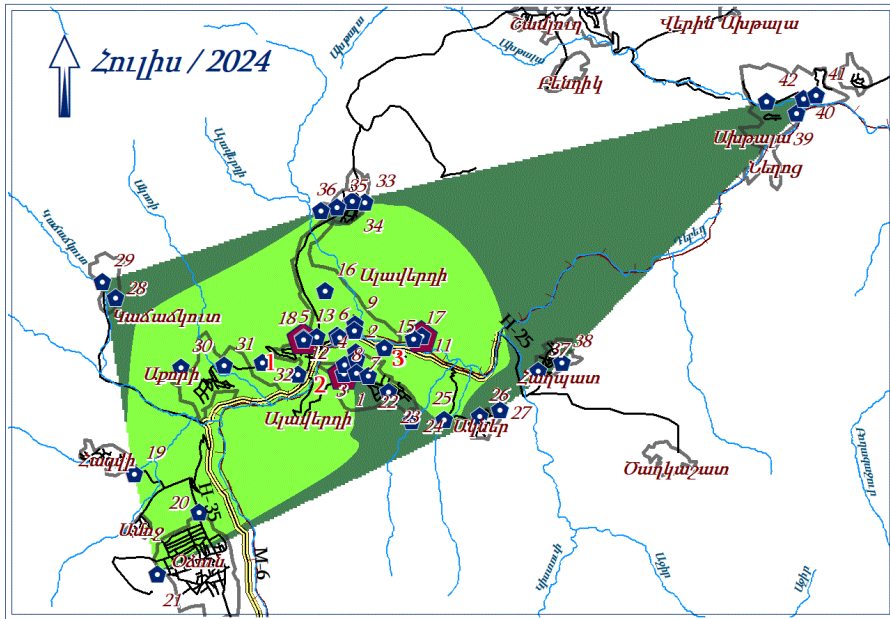
Պայմանական նշաններ

- ◆ Պասիվ նմուշառման դիտակետեր
- ◆ Ակտիվ նմուշառման դիտակայաններ
- Գետային ցանց
- Զանապարհներ և փողոցներ
- == Միջպետական ճանապարհ
- Երկաթգծեր
- Բնակավայրեր

Ծծմբի երկօքսիդի կոնցենտրացիոն բաշխվածության սանդղակը ($\mu g/m^3$)

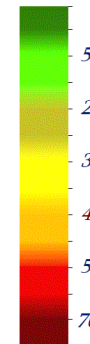
Ալավերդի քաղաքի և հարակից համայնքների մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի (NO_2) միջին ամսական կոնցենտրացիոն բաշխվածությունը

Պայմանական նշաններ

- Պասիվ նմուշառման դիտակետեր
- Ակտիվ նմուշառման դիտակայաններ
- Գետային ցանց
- Ճանապարհներ և փողոցներ
- Միջպետական ճանապարհ
- Երկաթգծեր
- Բնակավայրեր

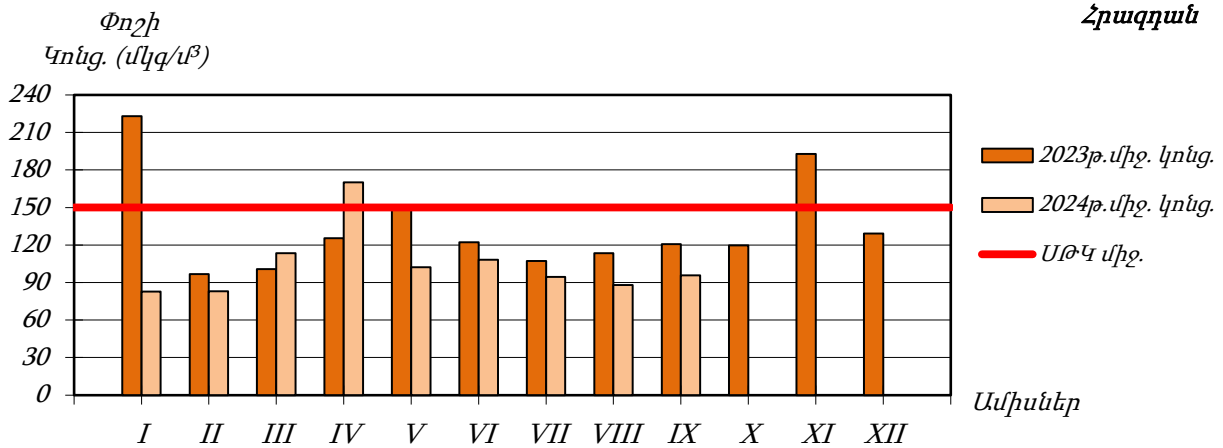
Ազոտի երկօքսիդի կոնցենտրացիոն բաշխվածության սանդղակը ($\mu g/m^3$)

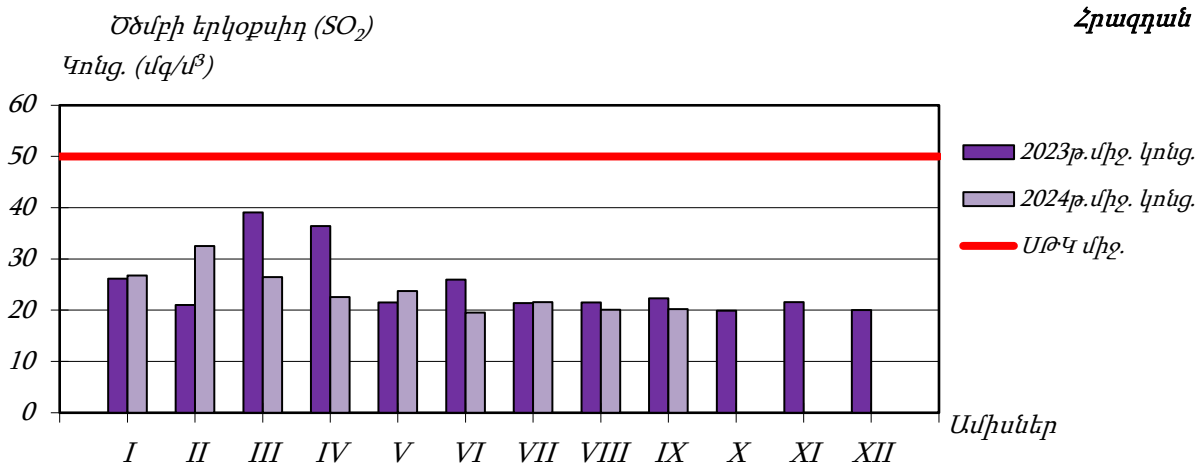
Հրագրան

Հրագրան քաղաքում կատարվում են փոշու, ծծմբի երկօքսիդի և ազոտի երկօքսիդի դիտարկումներ: Քաղաքում գործում են մեկ անշարժ դիտակայան և 17 շարժական դիտակետ:

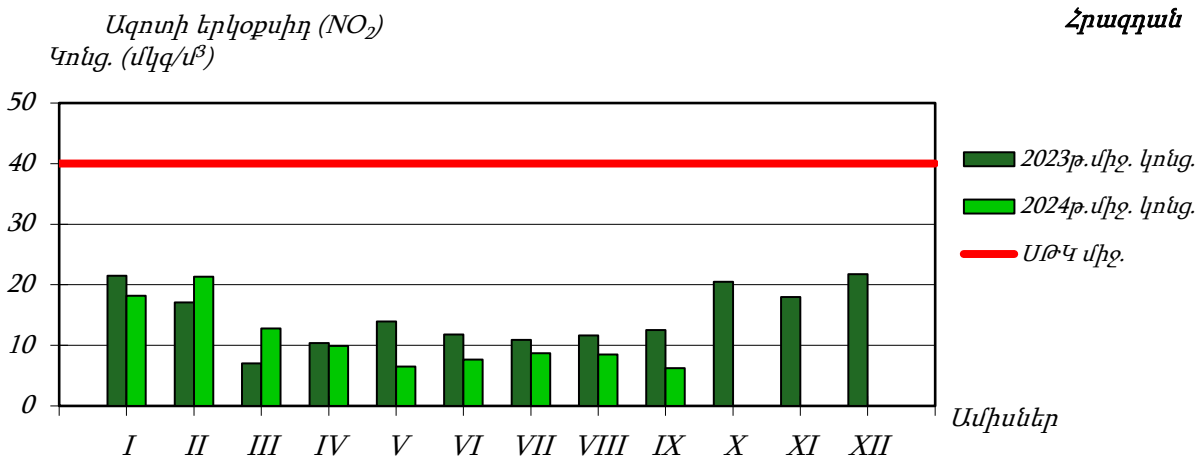
2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում Հրագրան քաղաքի մթնոլորտային օդում որոշված ցուցանիշների միջին ամսական կոնցենտրացիաները երեք ամիսներին չեն գերազանցել համապատասխան ՄԹԿ-ները:

Գծապատկեր 30. Հրագրան քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

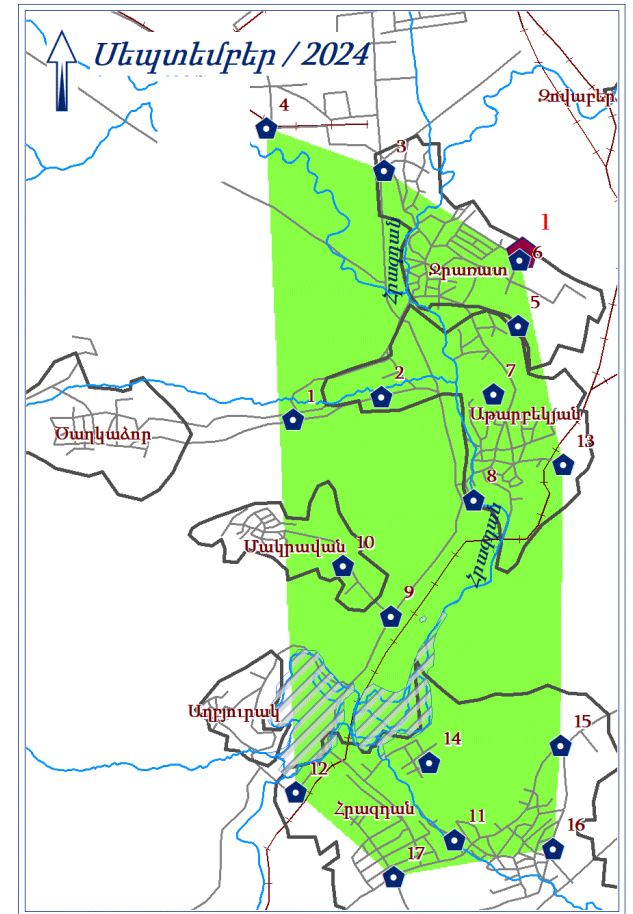
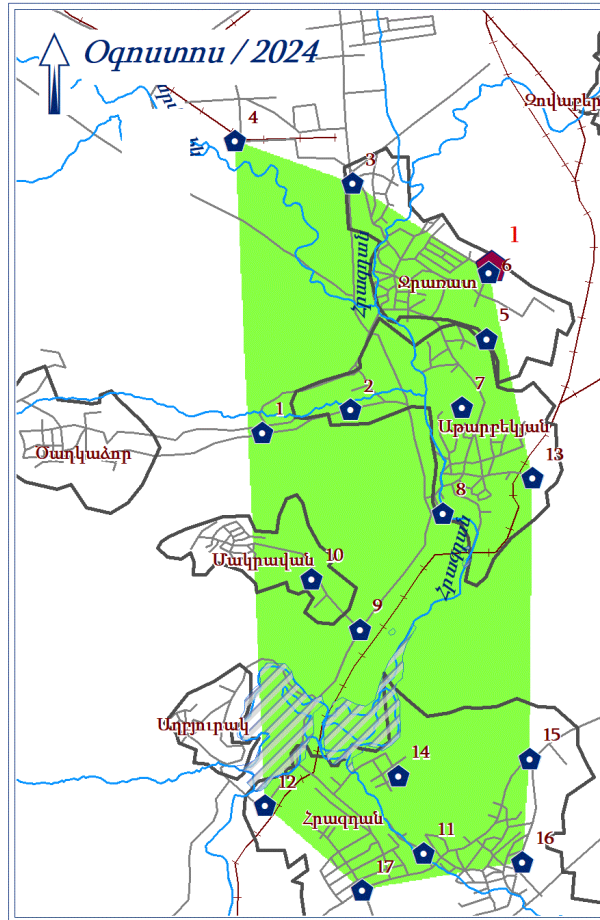
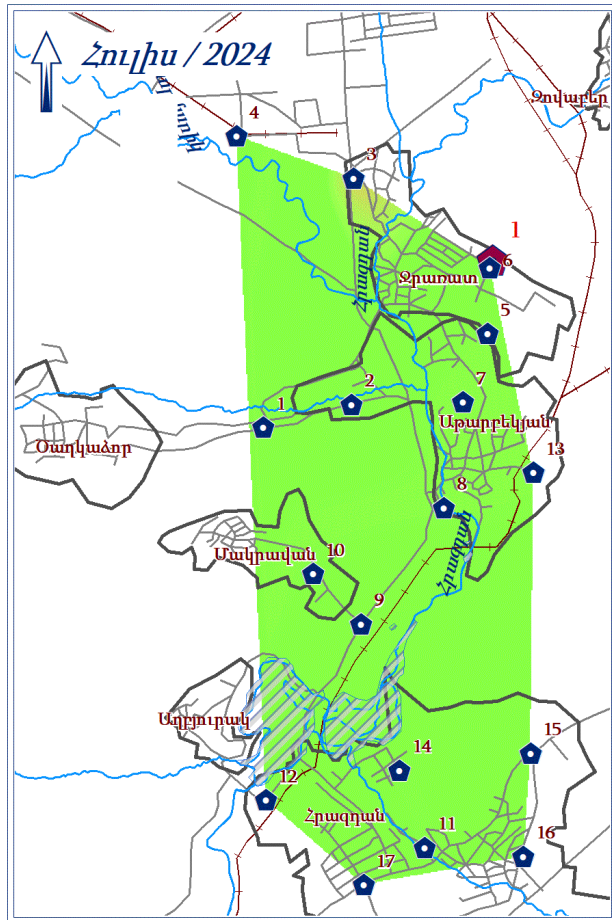

Գծապատկեր 31. Հրագրան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

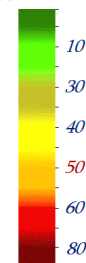

Գծապատկեր 32. Հրագրան քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտ երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

**Հրազդան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի (SO₂)
միջին ամսական կոնցենտրացիոն բաշխվածությունը**

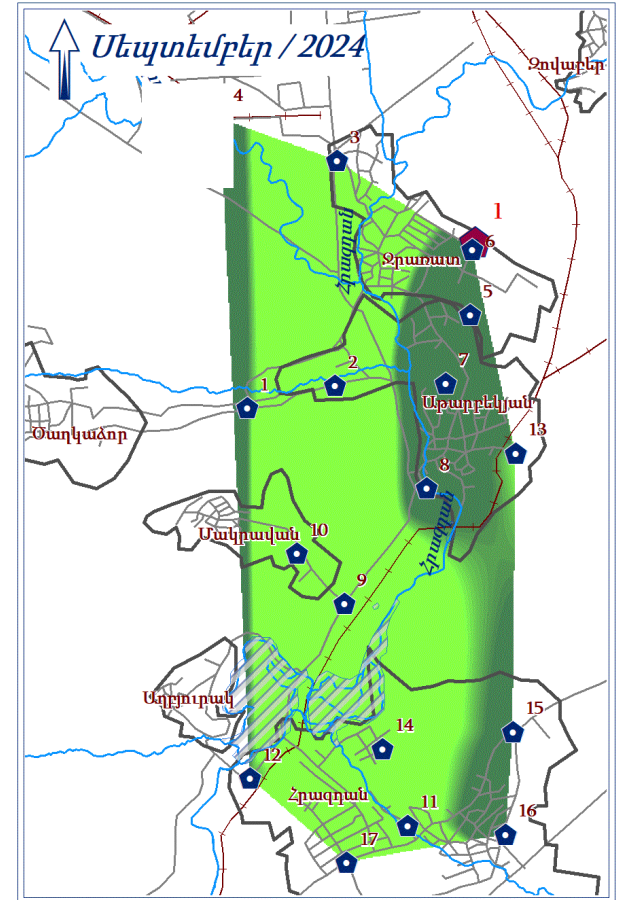
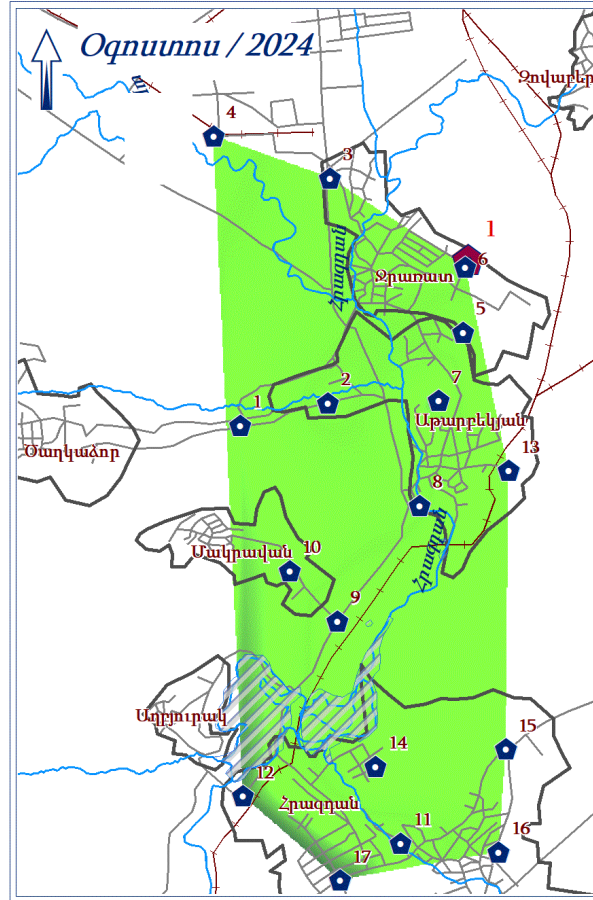
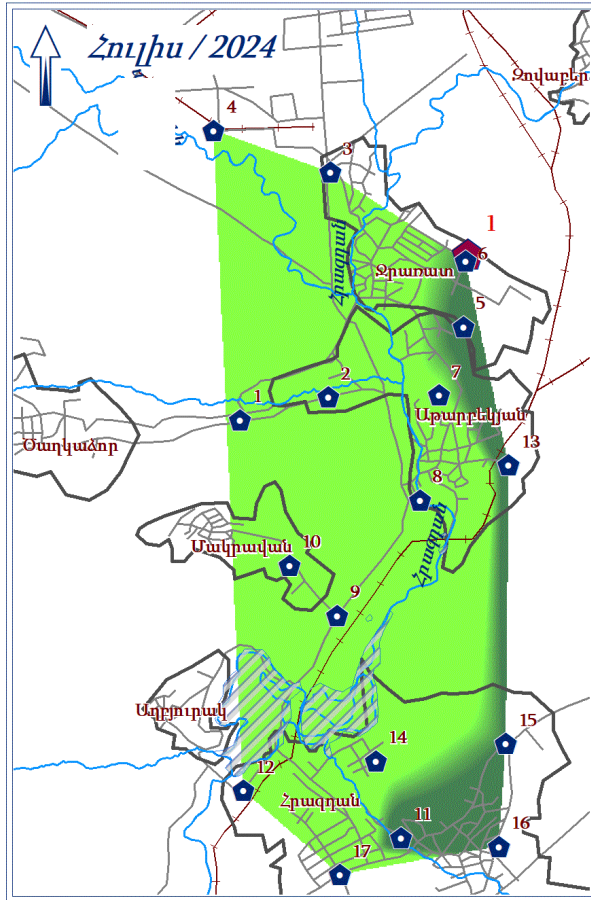
Ծծմբի երկօքսիդի կոնցենտրացիոն
բաշխվածության սանդղակը (մգ/մ³)

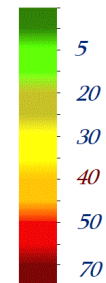
Պայմանական նշաններ

- Պասիվ նմուշառման դիտակետեր
- Ակտիվ նմուշառման դիտակայաններ
- Ճանապարհներ և փողոցներ
- Երկաթգծեր
- Գետային ցանց
- Բնակավայրեր
- Աղբյուրակ, ջրամբար

**Հրազդան քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի (NO₂)
միջին ամսական կոնցենտրացիոն բաշխվածությունը**

*Ազոտի երկօքսիդի կոնցենտրացիոն
բաշխվածության սանդղակը (մգ/մ³)*

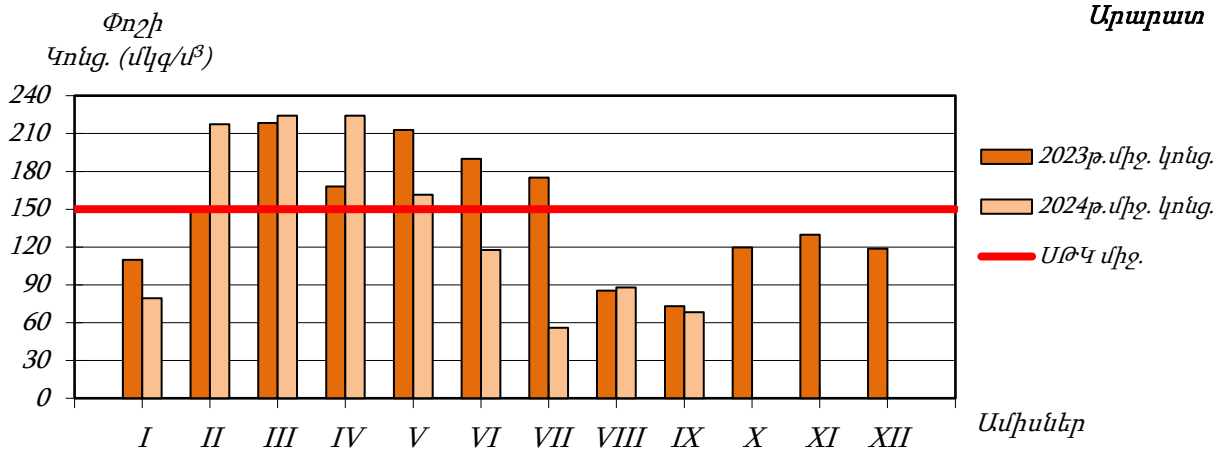
Պայմանական նշաններ

Պասիվ նմուշառման դիտակետեր	Գետային ցանց
Ակտիվ նմուշառման դիտակայաններ	Բնակավայրեր
Ճանապարհներ և փողոցներ	Աղբյուրակ, ջրամբար
Երկաթգծեր	

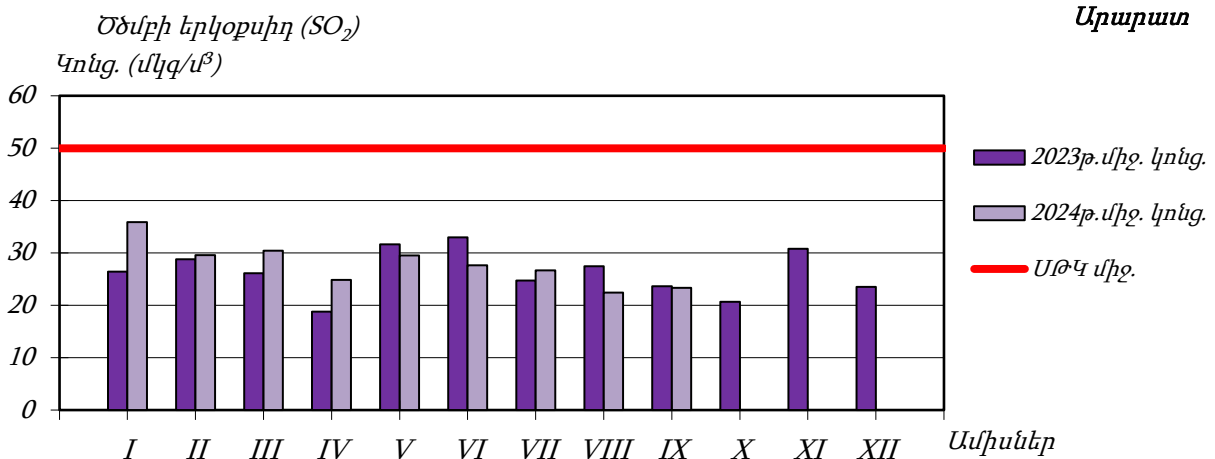
Արարատ

Արարատ քաղաքում կատարվում են փոշու, ծծմբի և ազոտի երկօքսիդների դիտարկումներ: Քաղաքում գործում են մեկ անշարժ դիտակայան և 12 շարժական դիտակետ:

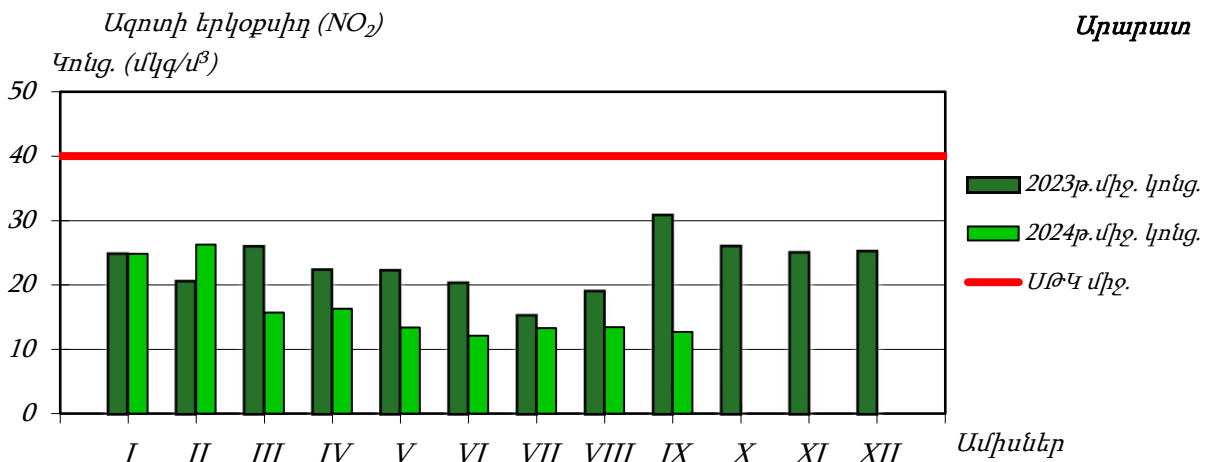
2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում Արարատ քաղաքի մթնոլորտային օդում որոշված ցուցանիշների միջին ամսական կոնցենտրացիաները երեք ամիսներին չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

Գծապատկեր 33. Արարատ քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 34. Արարատ քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

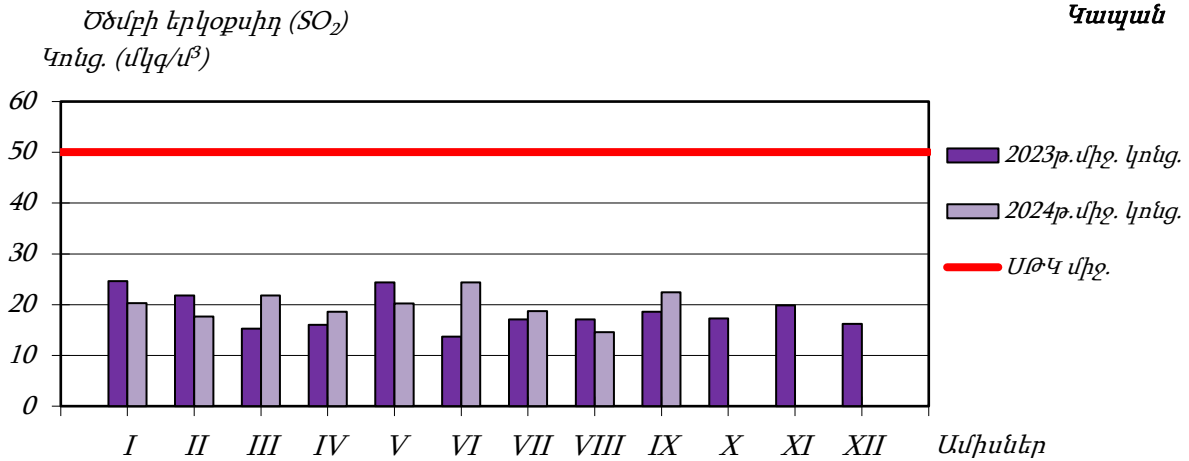

Գծապատկեր 35. Արարատ քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

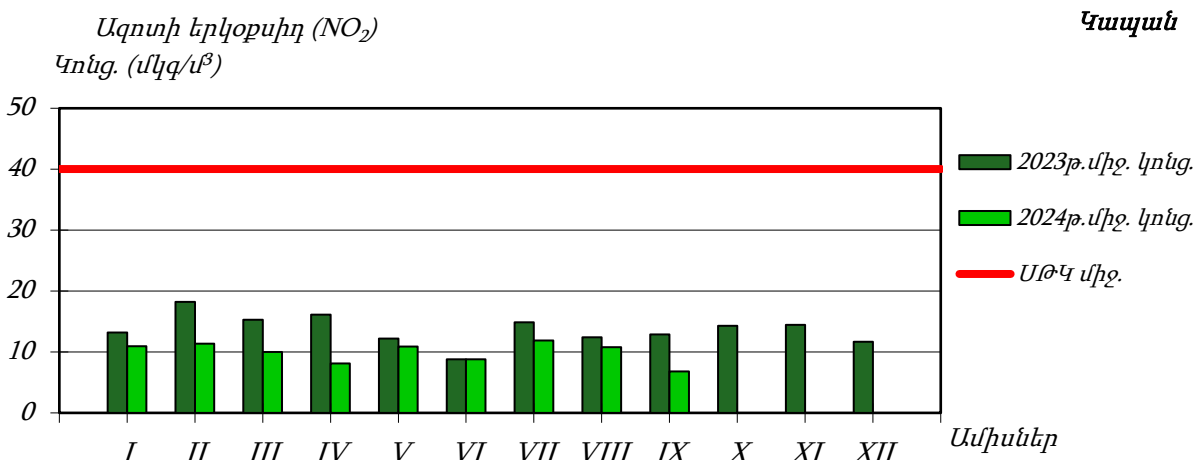
Կապան

Կապան քաղաքի մթնոլորտային օդում կատարվում են ծծմբի և ազոտի երկօքսիդների դիտարկումներ: Քաղաքում գործում է 11 շարժական պասիվ նմուշառման դիտակետ:

Կապան քաղաքի մթնոլորտային օդում որոշված ցուցանիշների միջին ամսական կոնցենտրացիաները երեք ամիսներին չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

Գծապատկեր 36. Կապան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

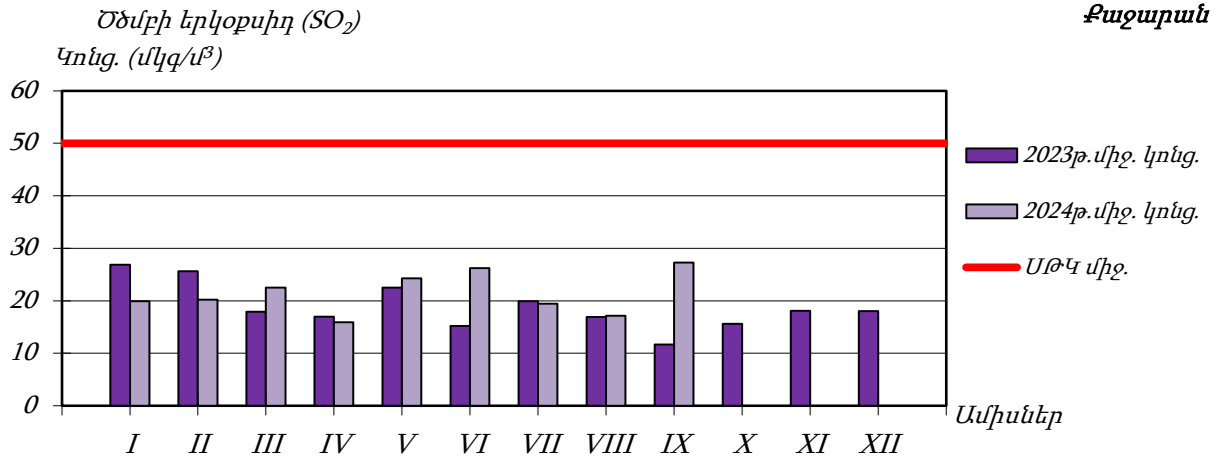

Գծապատկեր 37. Կապան քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

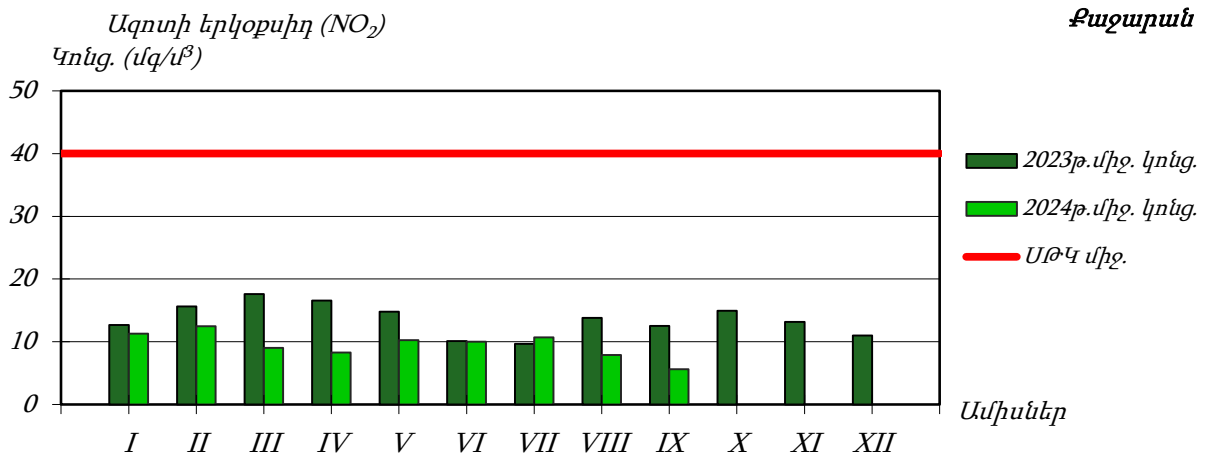
Քաջարան

Քաջարան քաղաքի մթնոլորտային օդում կատարվում են ծծմբի և ազոտի երկօքսիդների դիտարկումներ: Քաղաքում գործում է 15 շարժական պասսիվ նմուշառման դիտակետ:

Քաջարան քաղաքի մթնոլորտային օդում որոշված ցուցանիշների միջին ամսական կոնցենտրացիաները չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

Գծապատկեր 38. Քաջարան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

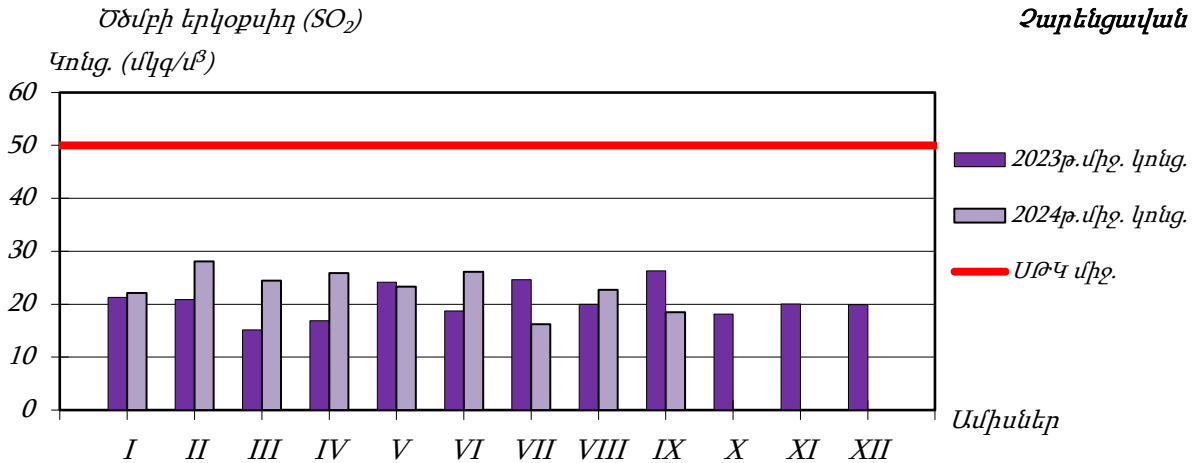

Գծապատկեր 39. Քաջարան քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

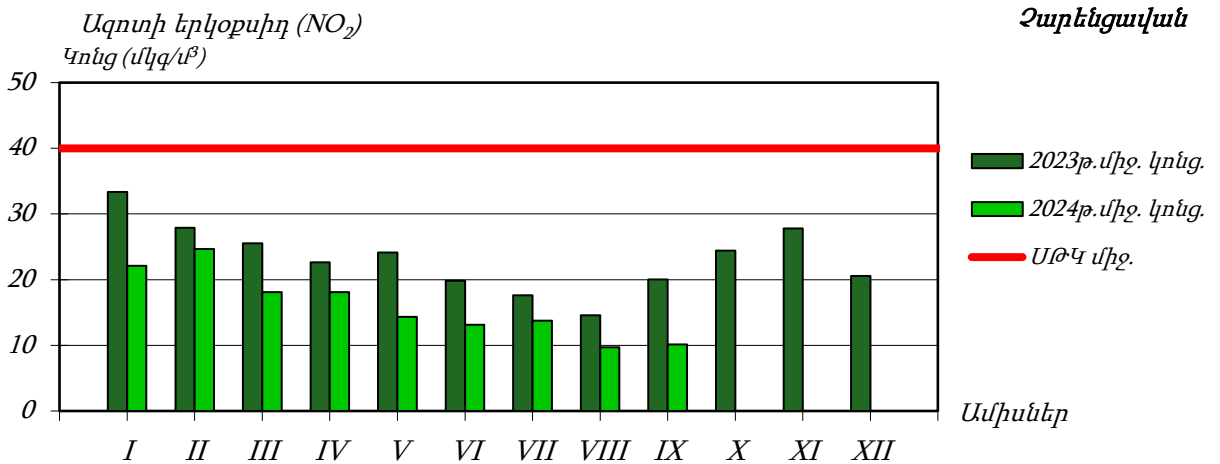
Չարենցավան

Չարենցավան քաղաքի մթնոլորտային օդում կատարվում են ծծմբի և ազոտի երկօքսիդների դիտարկումներ: Քաղաքում գործում է 10 շարժական պասիվ նմուշառման դիտակետ:

Չարենցավան քաղաքի մթնոլորտային օդում որոշված ցուցանիշների միջին ամսական կոնցենտրացիաները չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

Գծապատկեր 40. Չարենցավան քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

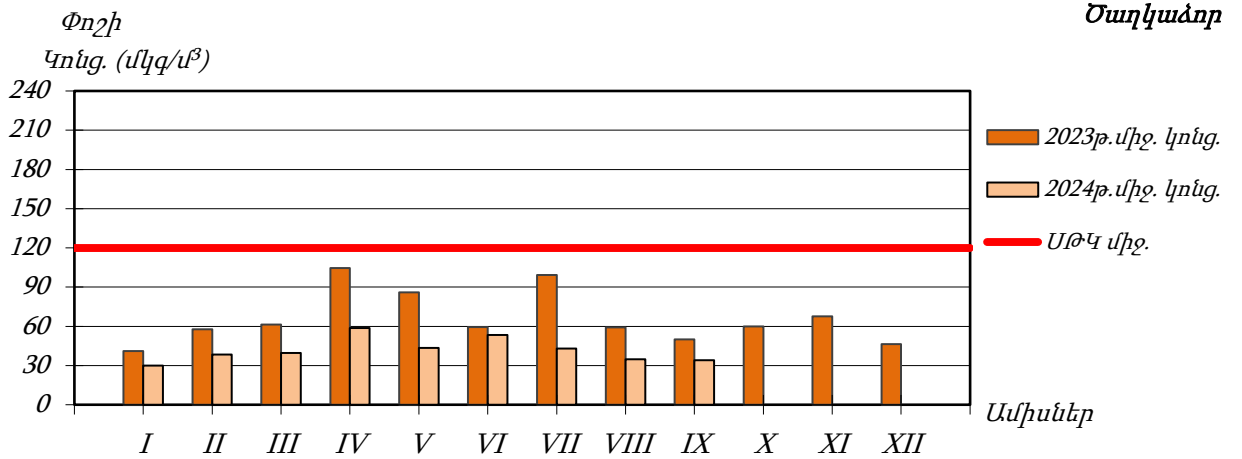

Գծապատկեր 41. Չարենցավան քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

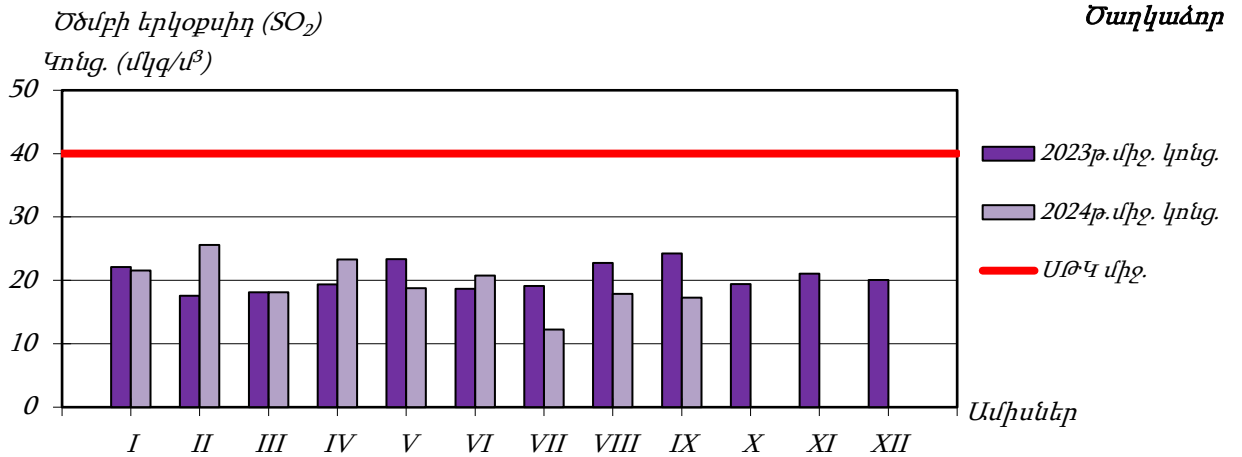
Ծաղկածոր

Ծաղկածոր քաղաքում կատարվում են փոշու, ծծմբի և ազոտի երկօքսիդների դիտարկումներ: Քաղաքում գործում են մեկ անշարժ դիտակայան և 14 շարժական պասսիվ նմուշառման դիտակետ:

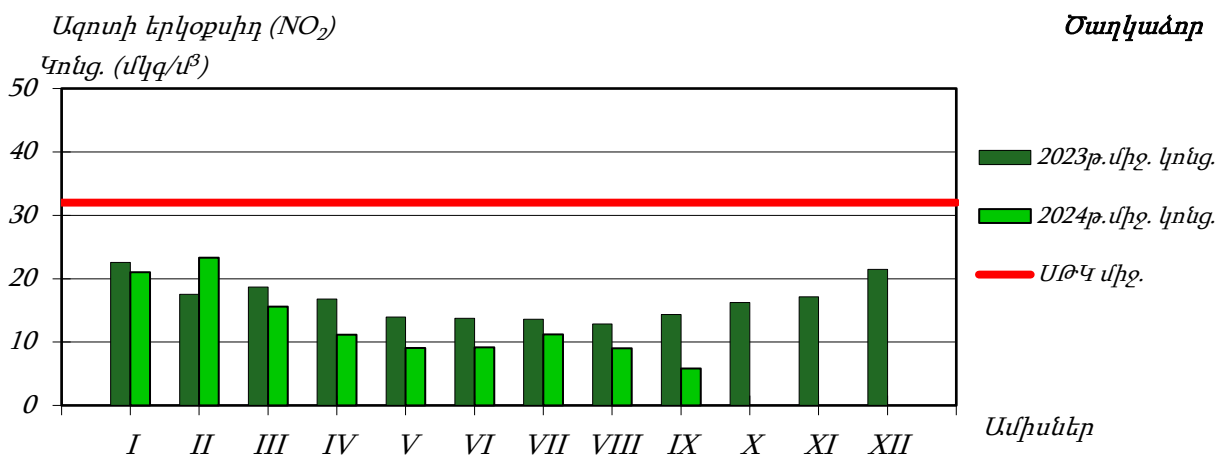
Ծաղկածոր քաղաքի մթնոլորտային օդում որոշված ցուցանիշների միջին ամսական կոնցենտրացիաները չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

Գծապատկեր 42. Ծաղկածոր քաղաքի մթնոլորտային օդում փոշու միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 43. Ծաղկածոր քաղաքի մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 44. Ծաղկածոր քաղաքի մթնոլորտային օդում ազոտի երկօքսիդի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Մթնոլորտային տեղումների քաղաքրությունը

2024 թվականի 3-րդ եռամսյակի ընթացքում Ծաղկաձորում վերցվել է տեղումների՝ անձրևի 7 նմուշ: Նմուշներից յուրաքանչյուրում որոշվել է տեղումների որակը բնութագրող 32-ական ֆիզիկաքիմիական ցուցանիշ: Որոշված ցուցանիշներից մի մասի կոնցենտրացիաները բերված են Աղյուսակ 4-ում, մնացած ցուցանիշների վերաբերյալ տեղեկատվությունը հրապարակվում է տարեկան տեղեկագրում:

Աղյուսակ 4. Ծաղկաձոր քաղաքի մթնոլորտային տեղումներում որոշ ֆիզիկաքիմիական ցուցանիշների կոնցենտրացիաները.

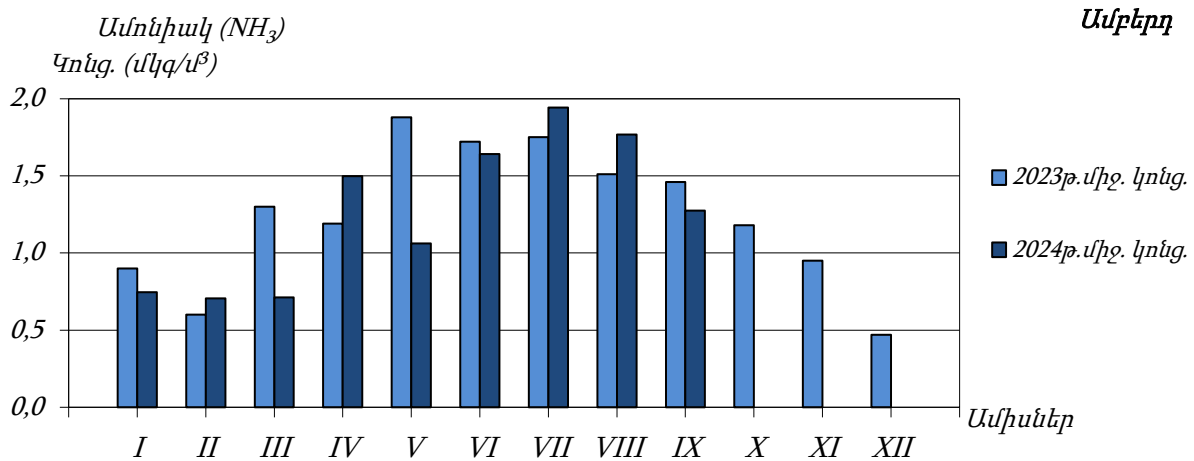
Ամսաթիվ	Ջրածնային ցուցիչ	Էլեկտրահաղորդականություն, մկՍմ/սմ	Սուլֆատ իոն, մգ/լ	Քլորիդ իոն, մգ/լ	Նիտրատ իոն, մգ/լ	Ամոնիում իոն, մգ/լ
01.07.2024	6.3	19.2	5.2	3.3	1.4	0.5
10.07.2024	6.3	37.9	3.5	1.1	3.2	0.9
18.07.2024	6.7	47.4	4.9	0.6	4.7	1.8
25.07.2024	6.5	36.0	2.6	0.4	3.6	0.9
31.08.2024	5.7	54.4	4.8	0.8	5.1	1.2
18.09.2024	6.4	34.8	4.5	0.8	2.5	0.5
24.09.2024	6.3	25.1	3.1	0.6	2.0	0.6

Եվրոպայում մեծ տարածությունների վրա օդի աղտոտիչների տարածման մոնիթորինգի և գնահատման համատեղ ծրագիր

Մթնոլորտային օդ

Ամբերդի տարածաշրջանային կայանում 2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում կատարվել են մթնոլորտային օդում ծծմբի երկօքսիդի, ամոնիակի և նիտրատ իոնի, փոշու և փոշու մեջ բլորիդ, նիտրատ, սուլֆատ, ամոնիում իոնների և 21 մետաղների պարունակությունները: Կատարված դիտարկումների վերաբերյալ ընդհանրական տեղեկատվություն կտրվի տարեկան տեղեկագրում:

Ամոնիակի ($ՄԹԿ_{միջ.}=40մկգ/մ^3$) միջին ամսական կոնցենտրացիաները չեն գերազանցել համապատասխան ՄԹԿ-ն:

Գծապատկեր 45. Ամբերդի կայանում ամոնիակի միջին ամսական կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Մթնոլորտային տեղումների բաղադրությունը

2024 թվականի 3-րդ եռամսյակի ընթացքում Ամբերդի կայանում վերցվել է տեղումների 4 նմուշ: Նմուշներից յուրաքանչյուրում որոշվել է տեղումների բաղադրությունը բնութագրող 32 ֆիզիկաքիմիականցուցանիշ: Որոշված ցուցանիշների կոնցենտրացիաները բերված են Աղյուսակ 5-ում: 3-րդ եռամսյակում չներկայացված ցուցանիշների վերաբերյալ տեղեկատվությունը կներկայացվի տարեկան տեղեկագրում:

Աղյուսակ 5. Ամբերդի մթնոլորտային տեղումներում որոշ ցուցանիշների կոնցենտրացիաները.

Ամսաթիվ	Ջրածնային ցուցիչ	Էլեկտրահաղորդականություն, մկՍմ/սմ	Սուլֆատ իոն, մգ/լ	Քլորիդ իոն, մգ/լ	Նիտրատ իոն, մգ/լ	Ամոնիում իոն, մգ/լ
09.07.2024	6.7	47.0	1.7	0.3	0.9	2.2
14.07.2024	6.4	23.1	0.4	0.3	0.5	1.3
07.09.2024	6.7	28.9	1.5	0.3	2.3	3.6
10-11.09.2024	6.8	20.6	1.6	0.3	2.2	1.7

4. ՄԱԿԵՐԵՎՈՒԹԱՅԻՆ ԵՎ ՍՏՈՐԵԿՐՅԱ ՔԱՂՑՐԱՀԱՍ ՁՐԵՐ

Միջավայրի պայմանների և մարդու առողջության վրա բացասաբար ազդող ֆիզիկական, քիմիական և կենսաբանական աղտոտիչների թափանցումը, առաջացումն ու կուտակումը բնական ջրերում կոչվում է ջրի աղտոտում: Ջրի աղտոտման աղբյուրները կարող են լինել.

- կետային, որոնցից են կենցաղային և արդյունաբերական հոսքաջրերը.
- ցրված՝ գյուղատնտեսական արտահոսքերը:

Աղտոտման աղբյուրները կարող են լինել ինչպես կետային, այնպես էլ ցրված: Կենցաղային հոսքաջրերը հիմնականում աղտոտված են լինում կենսածին նյութերով, արդյունաբերական հոսքաջրերը՝ առավել հաճախ նավթամթերքներով, ֆենոլներով, ծանր մետաղներով (կապար, կադմիում, պղինձ, ցինկ և այլն) և բարդ օրգանական միացություններով (սինթետիկ լվացամիջոցներ, ներկեր, ճարպեր), որոնք վատթարացնում են ջրի որակը, խմելու և սննդի մեջ օգտագործելու համար դարձնում ոչ պիտանի, խախտվում են ջրային ավազանի կենսաբանական շարժընթացները, նվազում է աղտոտող նյութերից ջրի ինքնամաքման հատկությունը, փոխվում է ջրային կենսաբանականության կազմն ու սննդային արժեքը: Կենցաղային հոսքաջրերը հիմնականում պարունակում են աղիքային վարակիչ հիվանդությունների հարուցիչներ:

Մակերևութային ջրեր

2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում մակերևութային ջրերի հիդրոլոգիական ռեժիմի դիտարկումներ իրականացվել են 91 հիդրոլոգիական դիտակետում, այդ թվում՝ 80 գետային, 2 ջրանցքի, 5 ջրամբարային (Արփի լիճ, Ախուրյան, Մարմարիկ, Ապարան, Ազատ) և 4 լճային (Սևանա լճում): Դիտակետերում իրականացվում են ամենօրյա դիտարկումներ մակերևութային ջրերի հիդրոլոգիական ռեժիմի վերաբերյալ (ջրի մակարդակ, ջրի և օդի ջերմաստիճան, սառցային երևույթներ (առկայության դեպքում), ջրի ելքի չափումներ): 59 օպերատիվ դիտակետերից ամենօրյա ռեժիմով ստացվում են տվյալներ մակերևութային ջրերի հիդրոլոգիական ռեժիմի վերաբերյալ:

2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում մակերևութային ջրերի որակի մոնիթորինգն իրականացվել է հանրապետության 47 գետի, Արփի լիճ, Ախուրյանի, Ապարանի, Ազատի Երևանյան լիճ և Կեչուտի ջրամբարների, Արփա-Սևան և Որոտան-Արփա ջրատարերի և Սևանա լճի 22 դիտակետում: Ջրի որակը բնութագրվում է ֆիզիկաքիմիական մինչև 45 ֆիզիկաքիմիական ցուցանիշով (հիմնական անիոններ և կատիոններ, սնուցող նյութեր, ծանր մետաղներ): Ջրի որակի գնահատումը կատարվում է համաձայն ՀՀ կառավարության 2011թ. հունվարի 27-ի N75-Ն որոշման: Մակերևութային ջրերի որակի գնահատման համակարգը ֆիզիկաքիմիական յուրաքանչյուր ցուցանիշի համար տարբերակում է կարգավիճակի հինգ դաս՝ «գերազանց» (1-ին դաս), «լավ» (2-րդ դաս), «միջակ» (3-րդ դաս), «անբավարար» (4-րդ դաս) և «վատ» (5-րդ դաս): Ջրի քիմիական որակի ընդհանրական գնահատականը ձևավորվում է վատագույն որակ ցուցաբերող ցուցանիշի դասով: Եթե ջրի որակի տարբեր ցուցանիշներ ընկնում են որակի տարբեր դասերի մեջ, ապա վերջնական դասակարգման մեջ հաշվի է առնվում վատագույնը: Գործում է հետևյալ սկզբունքը. «Եթե մեկը վատ վիճակում է, ապա բոլորն են վատ վիճակում»: Ջրամբարներում ջրի որակի գնահատումը կատարվում է միայն սնուցող նյութերով:

Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրեր

Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրերի մոնիթորինգն իրականացվել է ազգային ցանցում ընդգրկված 119 դիտակետում, այդ թվում՝ 25 շատրվանող հորատանցք, 35 չշատրվանող

հորատանցք, 12 գրունտային ջրհոր և 47 բնաղբյուր: Դիտակետերում կատարվել են ջրի ծախսի, մակարդակի և ջերմաստիճանի չափումներ ամսական 6 անգամ հաճախականությամբ:

Հյուսիսային ջրավազանային կառավարման տարածք

Մակերևութային ջրեր

Հիդրոլոգիական դիտարկումներ

Հյուսիսային ՋԿՏ-ում հիդրոլոգիական դիտարկումներն իրականացվում են 21 դիտակետում: Օպերատիվ հիդրոլոգիական դիտակետերից որոշների ջրի էլքերի միջին ամսական փաստացի տվյալները և նորմաների նկատմամբ շեղումները ներկայացված են Աղյուսակ 5-ում:

Աղյուսակ 5. Հյուսիսային ՋԿՏ-ի որոշ դիտակետերում ջրի էլքը.

Գետ	Դիտակետ	Միջին ամսական էլքեր. մ ³ /վ								
		հուլիս			օգոստոս			սեպտեմբեր		
		փաստացի	նորմա	%	փաստացի	նորմա	%	փաստացի	նորմա	%
Փամբակ	Թումանյան	10.1	9.76	103	6.76	6.54	103	6.00	6.10	98
Դեբեդ	Այրում	38.4	33.3	115	25.9	20.8	125	20.7	18.7	111
Չորագետ	Գարգառ	18.2	16.1	113	12.4	11.2	111	9.59	9.98	96
Աղստև	Իջևան	13.1	8.55	153	7.79	5.34	146	4.95	4.62	107
Գետիկ	Գոշ	4.85	2.73	178	2.73	1.63	167	1.37	1.56	88

Մակերևութային ջրերի որակ

Հյուսիսային ՋԿՏ-ում ջրի որակի մոնիթորինգն իրականացվում է 22 դիտակետում:

Փամբակ գետի ջրի որակը Խնկոյան գյուղից վերև օգոստոսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), Մալիտակ քաղաքից ներքև՝ հուլիս և օգոստոս ամիսներին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), Վանաձոր քաղաքից վերև ջրի որակը երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), Վանաձոր քաղաքից ներքև՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «վատ» որակ (5-րդ դաս):

Դեբեդ գետի ջրի որակը Մարց գետի թափման կետից ներքև հատվածում հուլիսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Այրում քաղաքից վերև՝ հուլիսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «վատ» (5-րդ դաս), սահմանի մոտ հատվածում ջրի որակը հուլիսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

Չորագետ գետի ջրի որակը Ստեփանավան քաղաքից վերև հուլիս և օգոստոս ամիսներին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), գետաբերանի հատվածում՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «լավ» (2-րդ դաս):

Տաշիր գետի ջրի որակը Միխայելովկա գյուղից վերև հատվածում հուլիս և օգոստոս ամիսներին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), Սարատովկա գյուղից ներքև՝ հուլիսին և սեպտեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին՝ «լավ» (2-րդ դաս):

Մարց գետի ջրի որակը գետաբերանում հուլիսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «լավ» (2-րդ դաս):

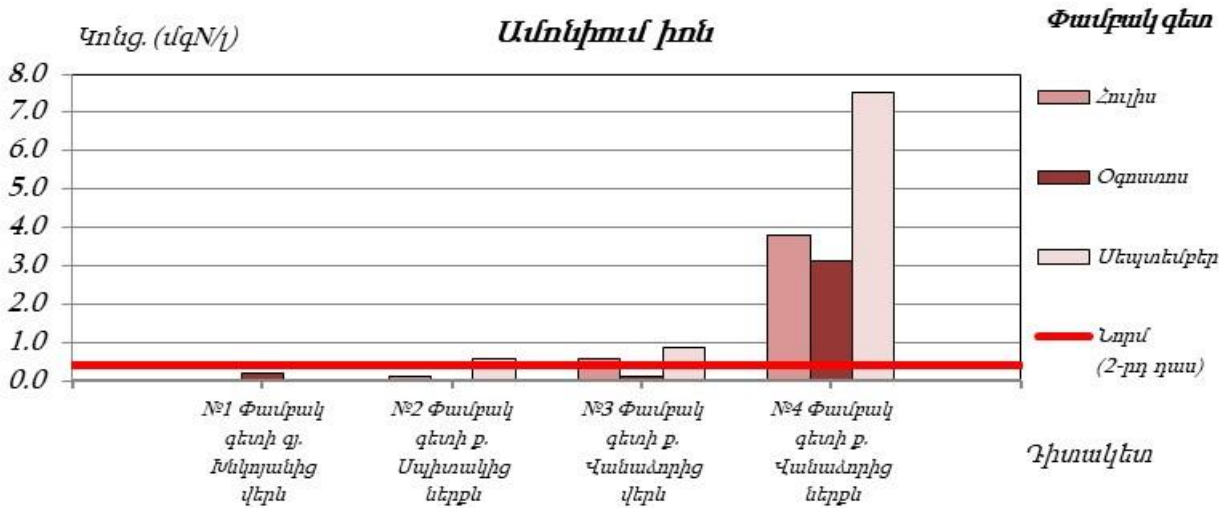
Ախթալա գետի ջրի որակը գետաբերանում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս):

Գարգառ գետի ջրի որակը ակունքում օգոստոսին գնահատվել է «լավ» (2-րդ դաս):

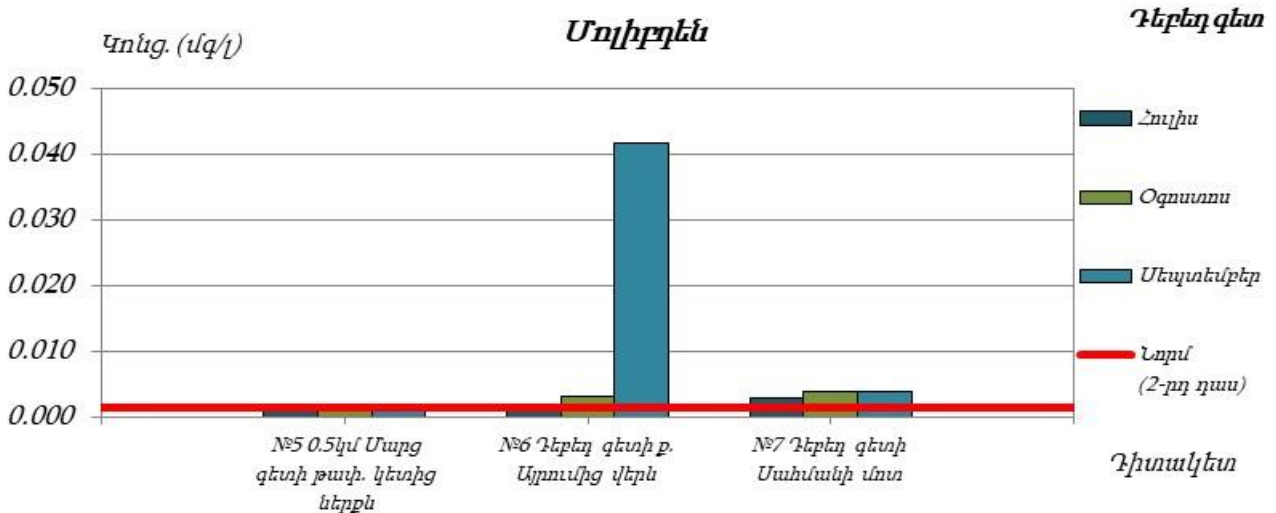
Շնորհ գետի ջրի որակը գետաբերանում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս):

Աղստև գետի ջրի որակը Դիլիջան քաղաքից վերև և ներքև հատվածներում հուլիսին և օգոստոսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), Իջևան քաղաքից վերև հատվածում՝ հուլիսին և օգոստոսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Իջևան քաղաքից ներքև հատվածում՝ հուլիսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

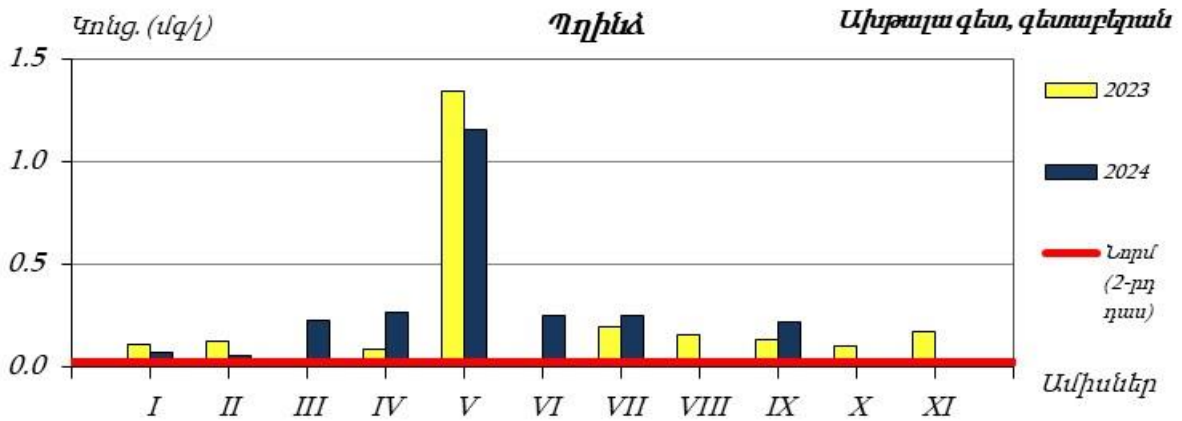
Գետիկ գետի ջրի որակը Վահան գյուղից վերև հուլիս ամսին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), օգոստոսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), գետաբերանի հատվածում՝ հուլիսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

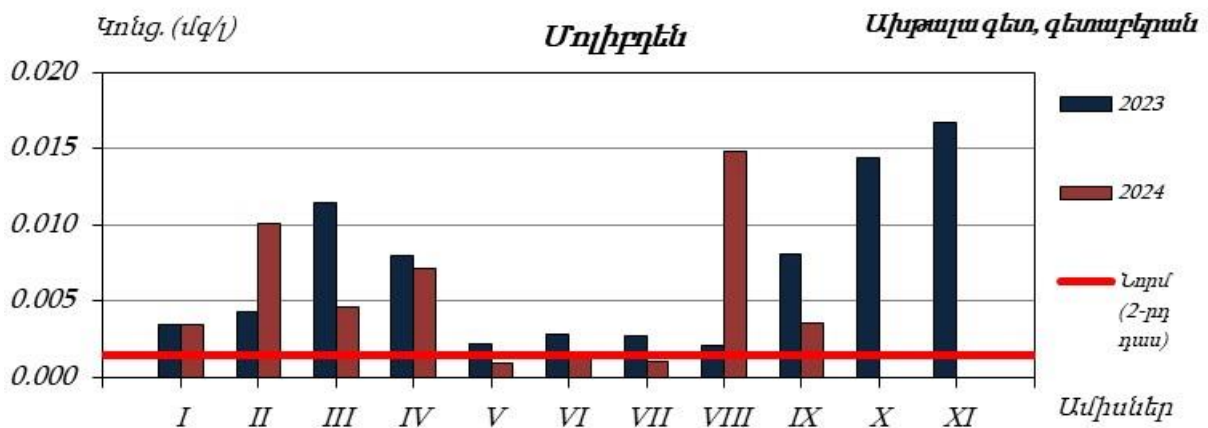
Գծապատկեր 46. Փամբակ գետում ամոնիում իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 47. Դեբեդ գետում մոլիբդենի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 48. Ախթալա գետում պղնձի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 49. Ախթալա գետում մոլիբդենի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրեր

Հյուսիսային ՋԿՏ-ում ստորերկրյա ջրերի քանակի մոնիթորինգն իրականացվել է 2 բնադրյուրում, որտեղ կատարվել են ջրի ջերմաստիճանի և ծախսի չափումներ: Դիտակետերը գտնվում են Դիլիջան համայնքի Հաղարծին գյուղում:

Եռամսյակի ընթացքում N2058 դիտակետում նկատվում է ծախսի կայունացում 0.7 լ/վ սահմաններում: N2059 դիտակետում ջրի ծախսը նվազել է՝ 0.23լ/վ-ից հասնելով 0.18 լ/վ:

Ախուրյանի ջրավազանային կառավարման տարածք
Մակերևութային ջրեր

Հիդրոլոգիական դիտարկումներ

Ախուրյանի ՋԿՏ-ում հիդրոլոգիական դիտարկումներն իրականացվում են 16 դիտակետում. այդ թվում՝ 14 գետային և 2 ջրամբարային: Օպերատիվ երկու դիտակետերի ջրի էլքերի վերաբերյալ միջին ամսական փաստացի տվյալները և նորմաների նկատմամբ շեղումները ներկայացված են Աղյուսակ 6-ում:

Աղյուսակ 6. Ախուրյանի ՋԿՏ-ի որոշ դիտակետերում ջրի էլքը.

Գետ	Դիտակետ	Միջին ամսական էլքեր. մ ³ /վ								
		հուլիս			օգոստոս			սեպտեմբեր		
		փաստացի	նորմա	%	փաստացի	նորմա	%	փաստացի	նորմա	%
Ախուրյան	Ախուրիկ	5.71	5.62	102	3.95	7.01	56	5.41	5.99	90
Մեծամոր	Մեծամոր	2.03	12.4	16	2.03	11.9	17	2.02	14.7	14

Մակերևութային ջրերի որակ

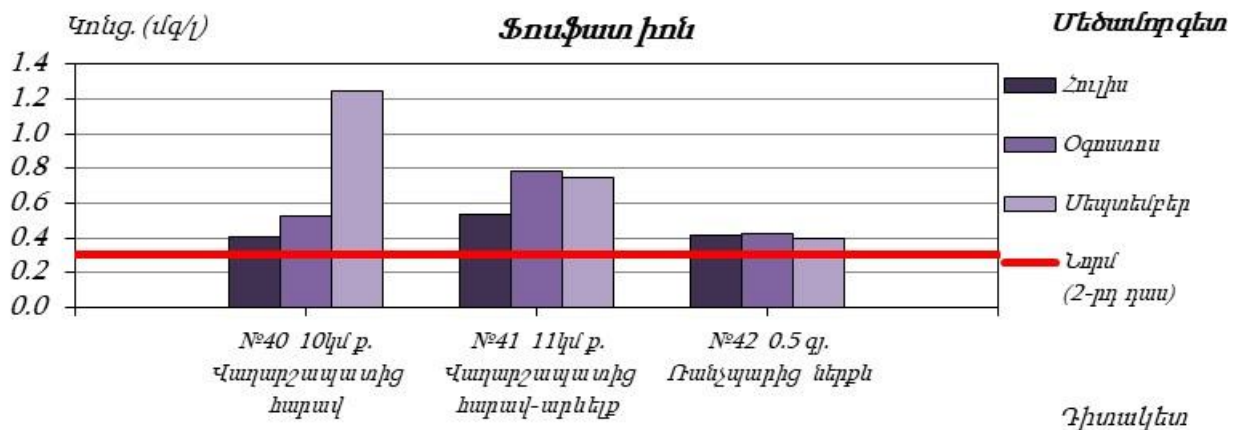
Ախուրյանի ՋԿՏ-ում ջրի որակի մոնիթորինգն իրականացվում է 11 դիտակետում:

Ախուրյան գետի ջրի որակը Ամասիա գյուղից վերև սեպտեմբերին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), Ամասիա գյուղից ներքև՝ հուլիսին և սեպտեմբերին՝ «վատ» (5-րդ դաս), Գյումրի քաղաքից վերև ջրի որակը հուլիսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), Գյումրի քաղաքից ներքև՝ հուլիսին և սեպտեմբերին՝ «վատ» (5-րդ դաս), Բազարան գյուղից ներքև հատվածում ջրի որակը սեպտեմբերին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս):

Աշոցք գետի ջրի որակը Մուսայեյան գյուղից վերև հատվածում հուլիսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «լավ» (2-րդ դաս), գետաբերանում՝ հուլիսին և սեպտեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս):

Կարկաչուն գետի ջրի որակը գետաբերանում հուլիսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս):

Մեծամոր գետի ջրի որակը Վաղարշապատ քաղաքից հարավ և հարավ-արևելք հատվածներում օգոստոս և սեպտեմբեր ամիսներին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), Ռանչպար գյուղից ներքև՝ օգոստոսին՝ «վատ» (5-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

Գծապատկեր 50. Մեծամոր գետում ֆոսֆատ իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրեր

Ախուրյանի ՋԿՏ-ում ստորերկրյա ջրերի քանակի մոնիթորինգն իրականացվել է 40 դիտակետում, որտեղ կատարվել են ջրի ջերմաստիճանի, ծախսի և մակարդակի չափումներ:

Ախուրյանի ՋԿՏ-ի Արարատյան արտեզյան ավազանի հատվածում՝ Ակնաշենի N108, N198, Վարդանաշենի N1533, Արագափի N1537, Տարոնիկի N2018, Բամբակաշատի N2024 և Հայկավանի N2025 դիտակետերի հորատանցքերում հուլիս օգոստոս ամիսներին նկատվում է մակարդակների իջեցում, իսկ սեպտեմբերին՝ բարձրացում:

Գայի N1521, Ջրառատի N2021 և Ակնաշենի N2001 դիտակետերի շատրվանող հորատանցքերում հուլիս օգոստոս ամիսներին նկատվում է ծախսերի նվազում, սեպտեմբերին՝ ավելացում: Ակնաշենի N2001 դիտակետը 2023 թվականի 2-րդ եռամսյակում ցամաք էր, իսկ այս տարի շատրվանել է:

Ստորերկրյա ջրերի մակարդակների տատանումներ չեն նկատվել Արագածավանի N2080, Մյասնիկյանի N2082 դիտակետերում իսկ Արտամետի N2083 և Արտենիի N2081 դիտակետերում նկատվել է մակարդակի տատանումներ հուլիս օգոստոսին իջեցումներ, այնուհետև սեպտեմբերին՝ բարձրացում:

Գյումրիի N2030, N2037, Մարմաշենի N2032, N2035, Աշոցքի N2039, N2040, N2041, Ցողամարզի N2077 դիտակետերի աղբյուրներում նկատվել է ջրի ծախսի կայուն վիճակ, աննշան տատանումներով:

Առափիի N2042 դիտակետի ջրհորի ջրի մակարդակը իջել է շուրջ 10 սմ-ով, իսկ Ախուրյանի N2043 դիտակետի ջրհորի մակարդակը բարձրացել՝ 80 սմ-ով:

**Հրազդանի ջրավազանային կառավարման տարածք
Մակերևութային ջրեր**

Հիդրոլոգիական դիտարկումներ

Հրազդանի ՋԿՏ-ում հիդրոլոգիական դիտարկումներն իրականացվում են 16 դիտակետում. այդ թվում՝ 13 գետային. 2 ջրամբարային և մեկ 1 ջրանցքի: Օպերատիվ դիտակետերի դիտարկումներից ստացված ջրի ելքերի վերաբերյալ միջին ամսական փաստացի տվյալները և նորմաների նկատմամբ շեղումները որոշ դիտակետերի համար ներկայացված են Աղյուսակ 7-ում:

Աղյուսակ 7. Հրազդանի ՋԿՏ-ի որոշ դիտակետերում ջրի ելքը.

Գետ	Դիտակետ	Միջին ամսական ելքեր. մ ³ /վ								
		հուլիս			օգոստոս			սեպտեմբեր		
		փաստացի	նորմա	%	փաստացի	նորմա	%	փաստացի	նորմա	%
Հրազդան	Հրազդան	7.10	4.99	142	6.48	3.73	174	3.21	3.47	92
Հրազդան	Արգել	2.95	3.33	89	2.62	3.12	84	2.47	3.18	78
Մարմարիկ	Հանքավան	0.65	1.23	53	0.50	0.57	88	0.57	0.47	121
Մարմարիկ	Աղավնաձոր	5.73	3.37	170	5.42	1.85	293	2.18	1.51	144
Քասախ	Վարդենիս	0.52	0.71	73	0.42	0.49	86	0.38	0.54	70
Քասախ	Աշտարակ	3.97	3.45	115	4.39	3.46	127	2.71	2.64	103

Մակերևութային ջրերի որակ

Հրազդանի ՋԿՏ-ում ջրի որակի մոնիթորինգն իրականացվում է 20 դիտակետում:

Քասախ գետի ջրի որակը Ապարան քաղաքից վերև հուլիսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Ապարան քաղաքից ներքև՝ հուլիսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին՝ «վատ» (5-րդ դաս), Աշտարակ քաղաքից վերև և ներքև հատվածներում՝ ջրի որակը հուլիսին և օգոստոսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), գետաբերանում՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

Գեղարոտ գետի ջրի որակը Գեղարոտ գյուղից վերև հատվածում հուլիսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին՝ «վատ» (5-րդ դաս), գետաբերանում՝ հուլիսին և օգոստոսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս):

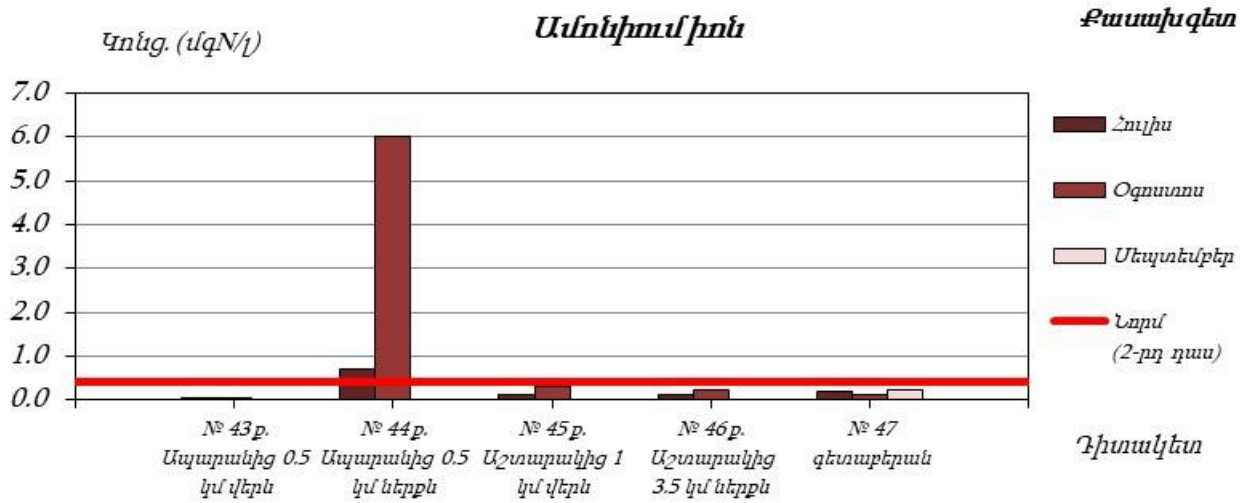
Շաղվարդ գետի ջրի որակը Փարպի գյուղից ներքև հուլիսին և օգոստոսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս):

Հրազդան գետի ջրի որակը Գեղամավան գյուղի մոտ հատվածում օգոստոսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), Քաղսի գյուղից ներքև հատվածում՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «լավ» (2-րդ դաս), Արգել գյուղից ներքև և Արգնի ՀԷԿ-ից վերև հատվածներում՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Երևանից ներքև՝ Դարբնիկ գյուղի մոտ, գետաբերանի և Գեղանիստ գյուղի մոտ հատվածներում՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «վատ» (5-րդ դաս), Երևանյան լճի մուտքի մոտ հատվածում՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

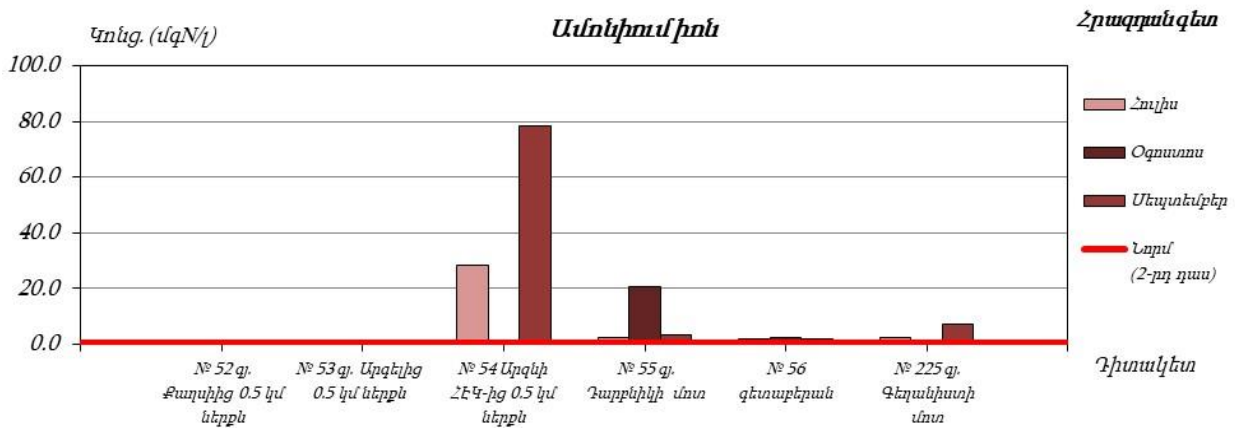
Գետառ գետի ջրի որակը գետաբերանում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս):

Մարմարիկ գետի ջրի որակը Հանքավան գյուղից վերև հատվածում հուլիսին և օգոստոսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «լավ» (2-րդ դաս), գետաբերանում՝ հուլիսին՝ «վատ» (5-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

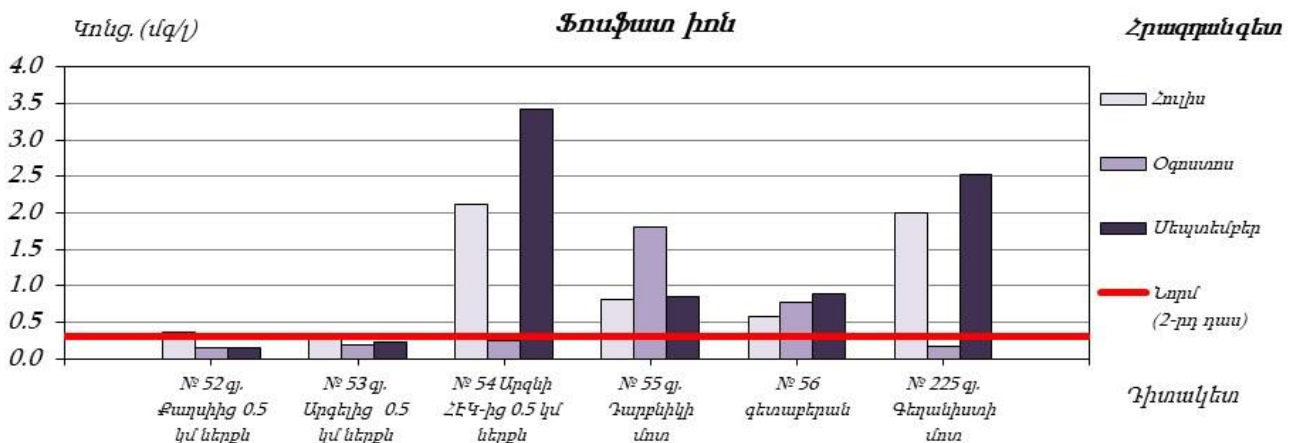
Ծաղկածոր գետի ջրի որակը Ծաղկածոր քաղաքից վերև հատվածում հուլիսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս): Ծաղկածոր քաղաքից ներքև՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «վատ» (5-րդ դաս):

Գծապատկեր 51. Քասախ գետում ամոնիում իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 52. Հրազդան գետում ամոնիում իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 53. Հրազդան գետում ֆոսֆատ իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրեր

Հրազդանի ՋԿՏ-ում ստորերկրյա ջրերի քանակական հատկանիշների մոնիթորինգն իրականացվել է 32 դիտակետում, որտեղ կատարվել են ջրի ջերմաստիճանի, ծախսի և մակարդակի չափումներ:

Հրազդանի ՋԿՏ-ի Արարատյան արտեզյան ավազանի հատվածի Մասիսի N1519, Դաշտավանի N1526, Սիսի N1535, N1536 և Ջրահովիտի N2007 դիտակետերի շատրվանող հորատանցքերում ջրի ծախսերը և մակարդակները, աննշան տատանումներով, կայուն են:

Ծախսի և մակարդակի ավելացումներ են նկատվել Հովտաշենի N2008 և N2053 դիտակետերի շատրվանող հորատանցքերում: 9-10սմ-ով մակարդակների բարձրացումներ են առկա նաև Սիսի N78 և Հայանիստի N2005 դիտակետերում: Հովտաշատի N1523, Սիսի 2003 և Ջրահովիտի N2004 դիտակետերի հորատանցքերում նկատվել են ծախսի և մակարդակի բարձրացումներ:

Արարատյան դաշտի նախալեռնային գոտու՝ Արագածի N2085, Լեռնամերձի N2088, Աղավնատան N2087, Դոդսի N2086, Կարբիի N2089 և Փարպի N2119 դիտակետերում դիտվել է ստորերկրյա ջրերի մակարդակի կայուն վիճակ, աննշան տատանումներով:

Նիզավանի N2010 և N2011 դիտակետերի ջրհորերում նկատվել է իջեցումներ մինչև 1-ից 3 մետրի սահմաններում, իսկ Խորոնքի N2023 դիտակետի ջրհորում՝ կայուն վիճակ է:

Շուրջ 2 անգամ նվազել է Բջնիի N246 դիտակետի աղբյուրի ծախսը, Սուլակ գյուղի N1297 դիտակետի ծախսը ևս նվազել է՝ 0.35-ից հասնելով 0.09 լ/վ-ի: Կայուն աճ է գրանցվել Ապարանի N2107 դիտակետի աղբյուրում՝ 4.4 լ/վ: Նույն պատկերն է նաև Ապարանի N2051 դիտակետի աղբյուրում, որտեղ ջրի ծախսը 4.7-4.8 լ/վ սահմաններում է: Բուժական գյուղի N2105 աղբյուրում դիտվել է ծախսի նվազում, Ավելացել է Բյուրականի N2108 դիտակետում՝ ավելցում:

Կայուն ծախս է դիտվել Երևանի N970, Ղազարավանի N755 և Կարբիի N1636 դիտակետերի աղբյուրներում:

Սևանի ջրավազանային կառավարման տարածք

Մակերևութային ջրեր

Հիդրոլոգիական դիտարկումներ

Սևանի ՋԿՏ-ում հիդրոլոգիական դիտարկումներն իրականացվում են 17 դիտակետում. այդ թվում՝ 12 գետային. 4 լճային (Սևանա լիճ) և 1 ջրանցքում: Որոշ օպերատիվ դիտակետերի դիտարկումներից ստացված ջրի էլքերի վերաբերյալ միջին ամսական փաստացի տվյալները և նորմաների նկատմամբ շեղումները ներկայացված են Աղյուսակ 8-ում:

Աղյուսակ 8. Սևանի ՋԿՏ-ի որոշ դիտակետերում ջրի էլքը.

Գետ	Դիտակետ	Միջին ամսական էլքեր. մ ³ /վ								
		հուլիս			օգոստոս			սեպտեմբեր		
		փաստացի	նորմա	%	փաստացի	նորմա	%	փաստացի	նորմա	%
Ձկնազետ	Ծովազյուղ	0.83	0.52	160	0.31	0.28	111	0.22	0.26	85
Մասրիկ	Ծովակ	3.02	2.65	114	1.79	2.41	74	1.70	2.72	63
Մարտունի	Գեղհովիտ	1.52	2.13	71	0.50	0.70	71	0.48	0.64	75
Արգիճի	Վ. Գետաշեն	1.54	2.79	55	1.80	1.41	128	2.41	1.65	146
Գավառազետ	Նորատուս	2.62	2.86	92	2.17	2.38	91	2.53	2.70	94

Մակերևութային ջրերի որակ

Սևանի ՋԿՏ-ում ջրի որակի մոնիթորինգն իրականացվում է 18 դիտակետում:

Ձկնագետ գետի ջրի որակը Սեմյոնովկա գյուղից վերև հատվածում հուլիսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), գետաբերանում՝ հուլիսին և սեպտեմբերին՝ «վատ» (5-րդ դաս), օգոստոսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

Մասրիկ գետի ջրի որակը գետաբերանում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս):

Սոթք գետի ջրի որակը գետաբերանում հուլիսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), օգոստոսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

Կարճաղբյուր գետի ջրի որակը Ախպրաձոր գյուղից վերև հատվածում հուլիսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), գետաբերանում՝ հուլիսին և օգոստոսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

Վարդենիս գետի ջրի որակը Վարդենիկ գյուղից վերև հատվածում հուլիսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), գետաբերանում՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «վատ» (5-րդ դաս):

Մարտունի գետի ջրի որակը Գեղիովիտ գյուղից վերև հատվածում հուլիսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), գետաբերանում՝ հուլիսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

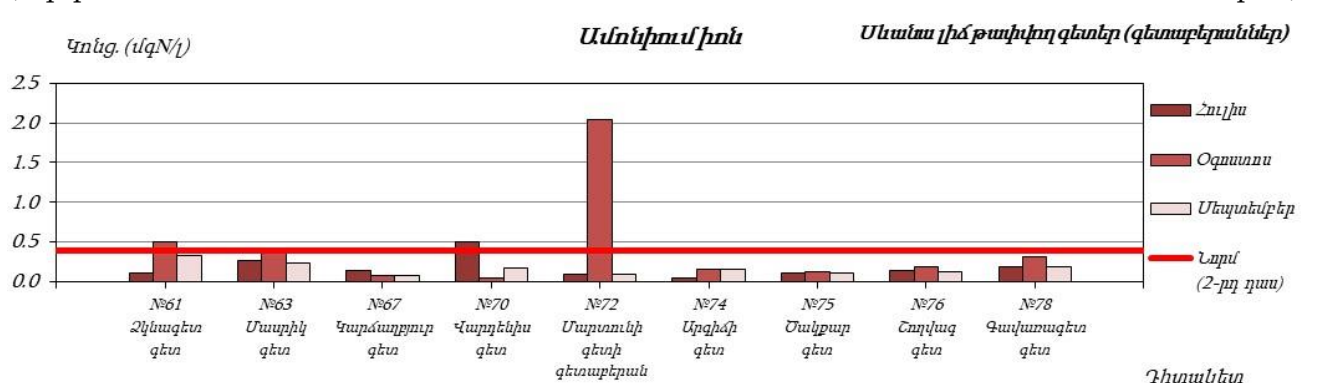
Արգիճի գետի ջրի որակը Լեռնահովիտ գյուղից վերև հատվածում հուլիսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), գետաբերանում՝ հուլիսին և օգոստոսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս):

Ծակքար գետի ջրի որակը գետաբերանում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս):

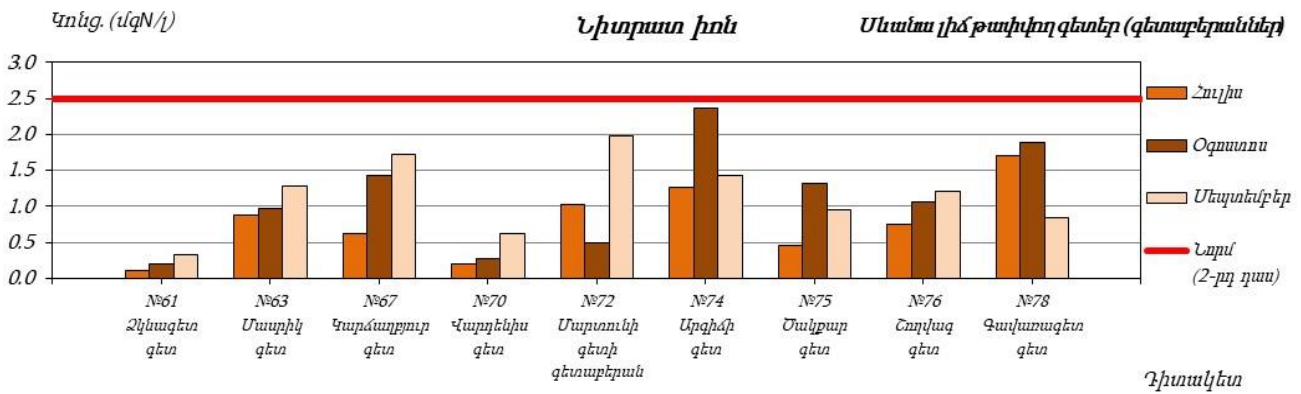
Շողվազ գետի ջրի որակը գետաբերանում հուլիսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս):

Գավառագետ գետի ջրի որակը Ծաղկաշեն գյուղից վերև հատվածում հուլիսին գնահատվել է «լավ» (2-րդ դաս), գետաբերանում երեք ամիսների ընթացքում ջրի որակը գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս):

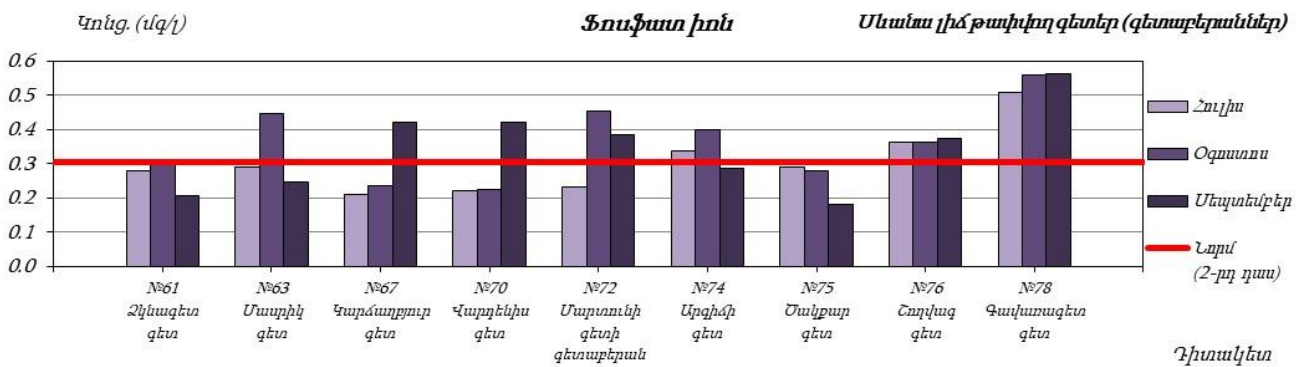
Արփա-Սևան ջրատարի ջրի որակը Ծովինար գյուղից հարավ-արևելք հատվածում հուլիսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս):

Գծապատկեր 54. Սևանա լիճ թափվող գետերի գետաբերաններում ամոնիում իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 55. Սևանա լիճ թափվող գետերի գետաբերաններում նիտրատ իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 56. Սևանա լիճ թափվող գետերի գետաբերաններում ֆոսֆատ իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրեր

Սևանի ՋԿՏ-ում ստորերկրյա ջրերի քանակի մոնիթորինգն իրականացվել է 15 դիտակետում, որտեղ կատարվել են ջրի ջերմաստիճանի, ծախսի և մակարդակի չափումներ:

Վարդենիս գյուղի N1809 և N1810 դիտակետերի շատրվանող հորատանցքերի ծախսերը աճել են, N1811 և N1812 դիտակետերի ծախսերը՝ նվազել:

Ջրի ծախսի նվազում է դիտվել Գանձակ գյուղի N2013 և Վաղաշեն գյուղի N2090 շատրվանող հորատանցքերի դիտակետերում, իսկ Դարանակի N2095 դիտակետի շատրվանող հորատանցքի ծախսը կայուն է և կազմում է 2.43 լ/վ:

Նվազել է Ակունքգյուղի աղբյուրների N31, N902 դիտակետերի ծախսը, իսկ N1053 դիտակետի աղբյուրում դիտվել է կայուն ծախս: Ծախսի աճ է գրանցվել Խաչաղբյուր գյուղի N2093 դիտակետում, իսկ Գավառ քաղաքի N2014, Աղբերք գյուղի N2091 և Լիճք գյուղի N2100 դիտակետերի աղբյուրներում դիտվել է ծախսի նվազում:

Սևանա լիճ

2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում հիդրոլոգիական դիտարկումներ են իրականացվել Սևանա լճի 4 դիտակետում՝ (Սևանա թերակղզի, Շորժա, Կարճաղբյուր, Մարտունի): Հիդրոոդերևութաբանական տվյալների հիման վրա կազմվել է Սևանա լճի հուլիս, օգոստոս և սեպտեմբեր ամիսների ջրային հաշվեկշիռը:

Աղյուսակ 9. Սևանա լճի ջրային հաշվեկշիռը 2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում Հուլիս

Ջրային հաշվեկշռի տարրերը	Ընդամենը (մլն. մ ³)				Բազմամյա բնութագրեր (մլն.մ ³) 1961–2023թթ.		
	Ըստ տասնօրյակների			Ամսվա ընթացքում	Նվազ.	միջին	Առավ.
	1	2	3				
<i>ՄՈՒՏՔ</i>							
Լիճը թափվող գետերով	19.21	11.86	13.82	44.89	21.2	47.2	106.3
Արփա-Սևան ջրատարով մուտք գործած ջրի ծավալը, այդ թվում ստորերկրյա ներհոսքը	5.65	4.20	3.62	13.47	0.00	17.1	49.4
Տեղումները լճի մակերևույթի վրա	40.3	16.9	41.9	99.1	5.30	49.9	122.6
Ստորերկրյա հոսք	2.60	2.60	2.70	7.90	4.20	6.20	10.2
Ընդամենը	67.76	35.56	62.04	165.36	50.8	116.3	220.3
<i>ԵԼՔ</i>							
Հրազդան գետով	13.79	14.15	15.61	43.55	20.4	83.4	150.2
Գոլորշացում լճի մակերևույթից	43.6	45.1	50.6	139.3	73.0	117.8	159.4
Ստորերկրյա հոսք	0.40	0.40	0.40	1.20	0.50	1.10	1.70
Ընդամենը	57.79	59.65	66.61	184.05	99.0	206.5	265.4
Կուտակում (նվազում)	25.7	-12.8	-12.9	0.00	-265.5	-86.5	110.3
Բացարձակ անկասք	-15.73	-11.29	8.33	-18.69		-3.30	
Հարաբերական անկասք %	18.8	18.9	11.1	10.2	0.10	5.90	29.0

Բնութագրեր	Լճի մակարդակը, մ	Լճի մակերեսը, կմ ²	Լճի ծավալը, կմ ³
Ամսվա առաջին օրը	1900.66	1280.027	38.3817
Ամսվա վերջին օրը	1900.66	1280.027	38.3817
Միջին ամսական	1900.67	1280.122	38.3946

Մակարդակի փոփոխությունը ամսվա ընթացքում 0.00 (մ)
 Մակարդակի փոփոխությունը 01.01.24 31.07.24 ընթացքում 0.49 (մ)
 31.07.24 և 31.07.23 մակարդակի տարբերությունը 0.17 (մ)

Օգոստոս

Ջրային հաշվեկշռի տարրերը	Ընդամենը (մլն. մ³)				Բազմամյա բնութագրեր (մլն.մ³) 1961–2023թթ.		
	Ըստ տասնօրյակների			Ամսվա ընթացքում	Նվազ.	միջին	Առավ.
	1	2	3				
<i>ՄՈՒՏՔ</i>							
Լիճը թափվող գետերով	11.0	9.14	9.35	29.49	16.3	30.0	52.8
Արփա-Սևան ջրատարով մուտք գործած ջրի ծավալը, այդ թվում ստորերկրյա ներհոսքը	2.50	1.94	1.35	5.79	0.00	8.79	26.6
Տեղումները լճի մակերևույթի վրա	1.40	7.60	11.5	20.5	2.60	34.4	148.0
Ստորերկրյա հոսք	2.60	2.60	2.70	7.90	4.10	6.60	12.3
Ընդամենը	17.50	21.28	24.90	63.68	26.2	76.6	197.8
<i>ԵԼՔ</i>							
Հրազդան գետով	13.35	12.54	17.28	43.17	42.1	89.1	150.5
Գոլորշացում լճի մակերևույթից	47.80	44.90	63.80	156.5	100.5	147.6	212.3
Ստորերկրյա հոսք	0.40	0.40	0.40	1.20	0.40	1.14	1.70
Ընդամենը	61.55	57.84	81.48	200.87	151.6	246.6	342.3
Կուտակում (նվազում)	0.00	-25.6	-38.5	-64.1	-270.6	-162.7	-20.0
Բացարձակ անկապ	-44.05	-10.96	-18.08	-73.09		-8.60	
Հարաբերական անկապ %	71.6	18.9	22.2	36.4	0.10	4.70	35.1

Բնութագրեր	Լճի մակարդակը, մ	Լճի մակերեսը, կմ²	Լճի ծավալը, կմ³
Ամսվա առաջին օրը	1900.66	1280.027	38.3817
Ամսվա վերջին օրը	1900.61	1279.554	38.3176
Միջին ամսական	1900.65	1279.932	38.3689

Մակարդակի փոփոխությունը ամսվա ընթացքում -0.05 (մ)
 Մակարդակի փոփոխությունը 01.01.24 31.08.24 ընթացքում 0.44 (մ)
 31.08.24 և 31.08.23 մակարդակի տարբերությունը 0.22 (մ)

Մեպտեմբեր

Ջրային հաշվեկշռի տարրերը	Ընդամենը (մլն. մ ³)				Բազմամյա բնութագրեր (մլն. մ ³) 1961-2023թթ.		
	Ըստ տասնօրյակների			Ամսվա ընթացքում	Նվազ.	միջին	Առավ.
	1	2	3				
<i>ՄՈՒՏՔ</i>							
Լիճը թափվող գետերով	8.89	9.84	11.56	30.29	21.3	31.3	57.8
Արփա-Սևան ջրատարով մուտք գործած ջրի ծավալը, այդ թվում ստորերկրյա ներհոսքը	0.92	0.92	0.91	2.75	0.00	7.08	18.4
Տեղումները լճի մակերևույթի վրա	3.20	22.8	16.1	42.1	1.10	30.2	106.7
Ստորերկրյա հոսք	2.60	2.60	2.60	7.80	4.10	6.50	12.3
Ընդամենը	15.61	36.16	31.17	82.94	34.5	73.2	169.7
<i>ԵԼՔ</i>							
Հրազդան գետով	14.2	5.74	0.00	19.94	0.62	50.9	153.0
Գոլորշացում լճի մակերևույթից	58.7	52.2	47.6	158.5	117.0	157.9	191.0
Ստորերկրյա հոսք	0.40	0.40	0.40	1.20	0.40	1.10	1.70
Ընդամենը	73.30	58.34	48.00	179.64	130.3	228.5	325.7
Կուտակում (նվազում)	-38.5	-38.5	-25.5	-102.5	-244.5	-152.1	19.0
Բացարձակ անկապք	-19.19	16.32	8.67	5.80		0.50	
Հարաբերական անկապք %	26.2	21.9	15.3	3.13	0.20	4.40	41.6

Բնութագրեր	Լճի մակարդակը, մ	Լճի մակերեսը, կմ ²	Լճի ծավալը, կմ ³
Ամսվա առաջին օրը	1900.60	1279.459	38.3047
Ամսվա վերջին օրը	1900.52	1278.701	38.2022
Միջին ամսական	1900.56	1279.080	38.2534

Մակարդակի փոփոխությունը ամսվա ընթացքում -0.08 (մ)
 Մակարդակի փոփոխությունը 01.01.24 30.09.24 ընթացքում 0.35 (մ)
 30.09.24 և 30.09.23 մակարդակի տարբերությունը 0.21 (մ)

2024 թվականի հուլիսի 1-ին Սևանա լճի մակարդակը կազմել է 1900.66 մ, որը նախորդ տարվա նույն օրվա համեմատությամբ բարձր է եղել 12 սմ-ով: 2024 թվականի սեպտեմբերի 30-ին լճի մակարդակը կազմել է 1900.52 մ, որը նախորդ տարվա նույն օրվա համեմատությամբ բարձր է եղել 21 սմ-ով: 2024 թվականի հուլիսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 30-ը լճի մակարդակը իջել է 14 սմ-ով:

Արփա-Սևան ջրատարով Սևանա լիճ տեղափոխված ջրի ծավալը հուլիս ամսին կազմել է 13.465 մլն մ³, օգոստոսին՝ 5.793 մլն մ³, սեպտեմբերին՝ 2.754 մլն մ³:

2024 թվականի հունիսի 16-ից Սևանա լճից սկսվել է իրականացվել ռոտզման նպատակով ջրառ: Ըստ Հրազդան ՀԷԿ-ի ուղղաթեք ջրանցքի Գեղամավան դիտակետի տվյալների հուլիս ամսին լճից բացթողնված ջրի գումարային ծավալը կազմել է 43.551 մլն.մ³, օգոստոսին՝ 43.166 մլն մ³, սեպտեմբերին՝ 19.944 մլն մ³: Այսպիսով, 2024 թվականին Սևանա լճից ռոտզման նպատակով ջրառը սկսվել է իրականացվել հունիսի 16-ից և շարունակվել մինչև սեպտեմբերի 16-ը ներառյալ և համաձայն Հրազդան ՀԷԿ-ի ջրանցքի Գեղամավան դիտակետի տվյալների այդ ժամանակահատվածում լճից բացթողնված ջրի գումարային ծավալը կազմել է 131.038 մլն.մ³:

2024 թվականի հուլիսի 1-ին Սևանա լճի մակերեսը կազմել է 1280.027 կմ², ծավալը 38.3817 կմ³, իսկ սեպտեմբերի 30-ին համապատասխանաբար՝ 1278.701 կմ² և 38.2022 կմ³:

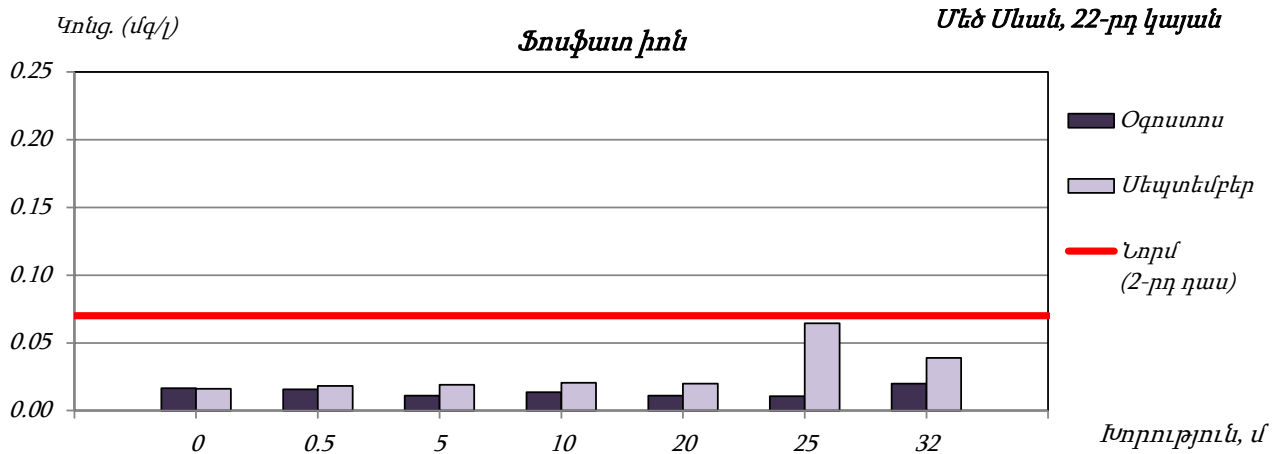
Սևանա լճի ջրերի որակ

Սևանա լճի ջրի որակի մոնիթորինգն իրականացվել է Փոքր և Մեծ Սևանների 3 դիտակետում՝ տարբեր խորության շերտերում: Սևանա լճի ջրի որակի գնահատումն իրականացվում է ՀՀ կառավարության 2011 թվականի հունվարի 27-ի N75-Ն որոշման Հավելված 12.1-ի համաձայն:

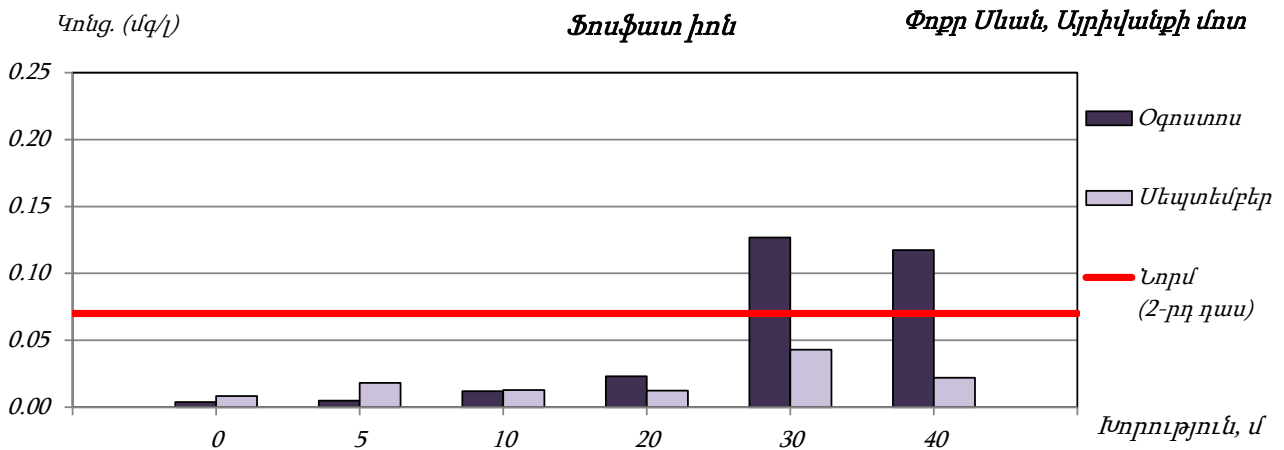
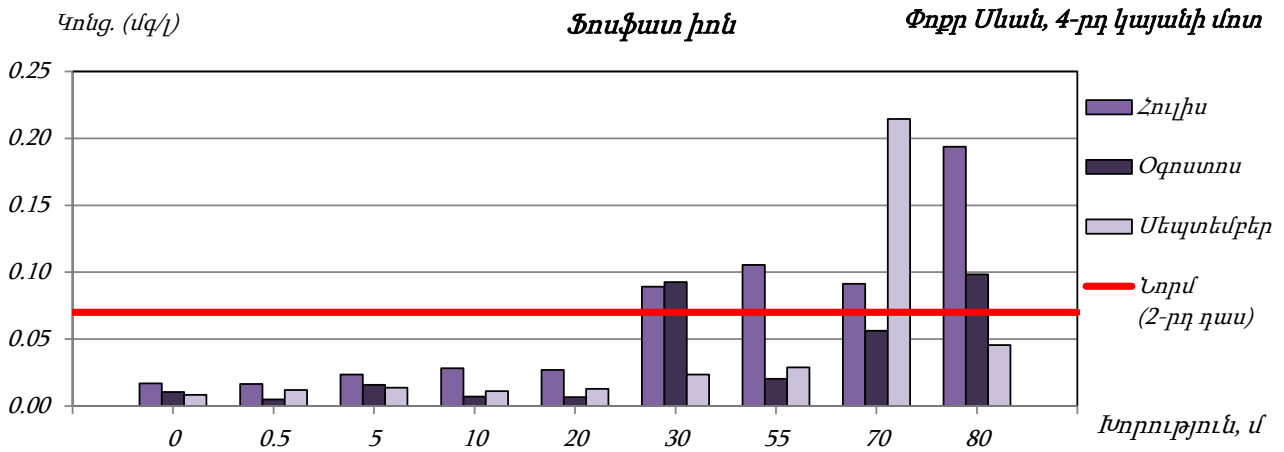
Մեծ Սևանի 22-րդ կայանի մոտ մակերևութային շերտում ջրի որակը օգոստոսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), 0.5մ խորության շերտում ջրի որակը օգոստոսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), 5մ, 10մ և 20մ խորության շերտերում ջրի որակը օգոստոսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), 25մ և 30մ խորության շերտերում ջրի որակը օգոստոսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս):

Փոքր Սևանի 4-րդ կայանի մոտ մակերևութային և 0.5մ խորության շերտերում ջրի որակը երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), 5մ խորության շերտում ջրի որակը հուլիսին և օգոստոսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «վատ» (5-րդ դաս), 10մ խորության շերտում ջրի որակը հուլիսին և օգոստոսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), 20մ խորության շերտում ջրի որակը հուլիսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), 30մ խորության շերտում ջրի որակը հուլիսին և օգոստոսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), 55մ, 70մ և 80մ խորության շերտերում ջրի որակը երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), Փոքր Սևանի Այրիվանքի մոտ մակերևութային շերտում ջրի որակը օգոստոսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), 5մ և 10մ խորության շերտերում ջրի որակը օգոստոսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), 20մ խորության շերտում ջրի որակը օգոստոսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), 30մ խորության շերտում ջրի որակը օգոստոսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «վատ» (5-րդ դաս), 40մ խորության շերտում ջրի որակը օգոստոսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս):

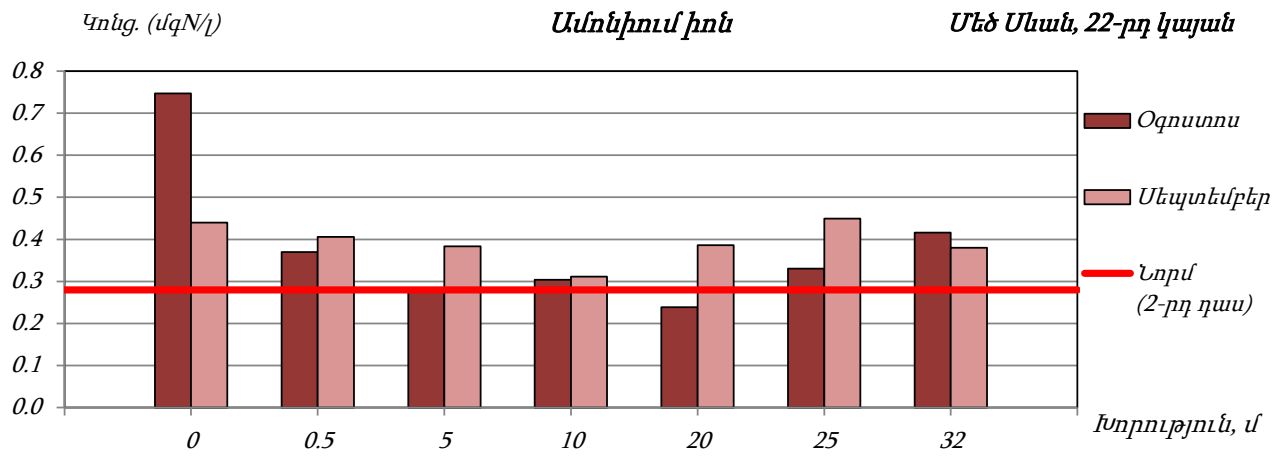
Երեք ամիսներին Սևանա լճի ջրի որակի գնահատականները ներկայացված են **Error! Reference source not found.**-ում:

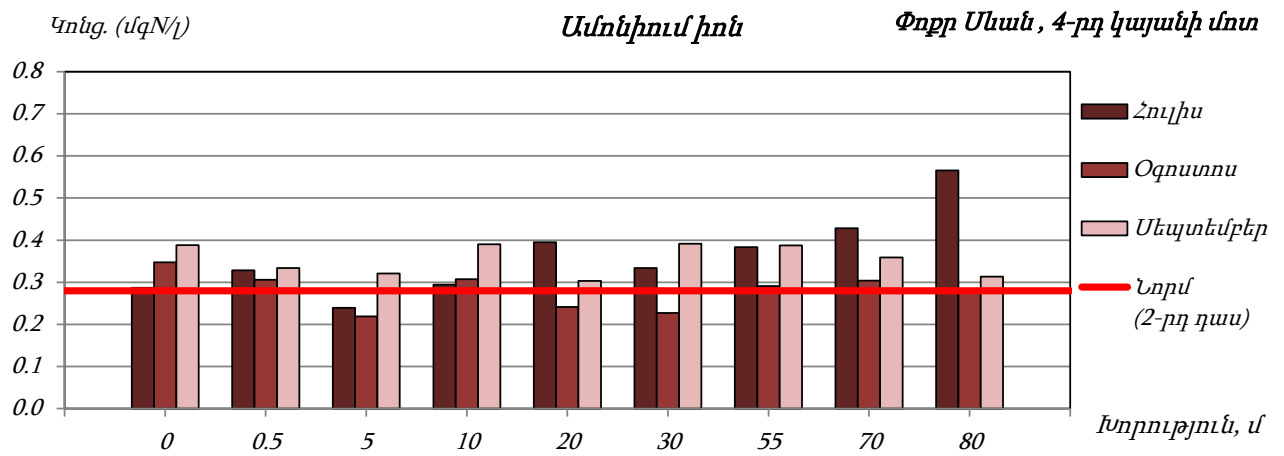
Գծապատկեր 57. Սևո Սևանում ֆոսֆատ իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

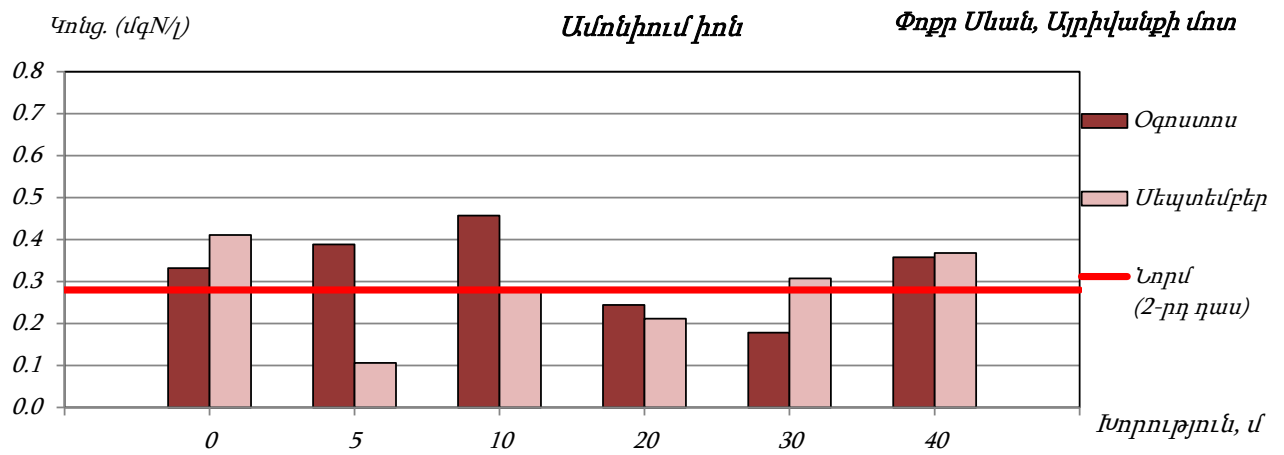
Գծապատկեր 58. Փոքր Սևանում ֆոսֆատ իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 59. Մեծ Սևանում ամոնիում իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 60. Փոքր Սևանում ամոնիում իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Գծապատկեր 60. Փոքր Սևանում ամոնիում իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Արարատյան ջրավազանային կառավարման տարածք

Մակերևութային ջրեր

Հիդրոլոգիական դիտարկումներ

Արարատյան ՋԿՏ-ում հիդրոլոգիական դիտարկումներն իրականացվում են 12 դիտակետում. այդ թվում՝ 11 գետային և 1 ջրամբարային (Ագատի ջրամբար): Որոշ օպերատիվ դիտակետերի դիտարկումներից ստացված ջրի էլքերի վերաբերյալ միջին ամսական փաստացի տվյալները և նորմաների նկատմամբ շեղումները ներկայացված են Աղյուսակ 10-ում:

Աղյուսակ 10. Արարատյան ՋԿՏ-ի որոշ դիտակետերում ջրի էլքը.

Գետ	Դիտակետ	Միջին ամսական էլքեր. մ ³ /վ								
		հուլիս			օգոստոս			սեպտեմբեր		
		փաստացի	նորմա	%	փաստացի	նորմա	%	փաստացի	նորմա	%
Ագատ	Գառնի	1.41	3.29	43	0.89	2.61	34	1.49	2.67	56
Վեղի	Ուրցաձոր	0.41	0.59	69	0.10	0.34	29	0.057	0.33	17
Արփա	Ջերմուկ	5.43	4.64	117	3.57	3.07	116	3.46	2.74	126
Արփա	Արենի	5.40	7.50	72	3.84	4.63	83	6.82	5.48	124

Մակերևութային ջրերի որակ

Վեղի գետի ջրի որակը Ուրցաձոր գյուղից վերև հատվածում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս):

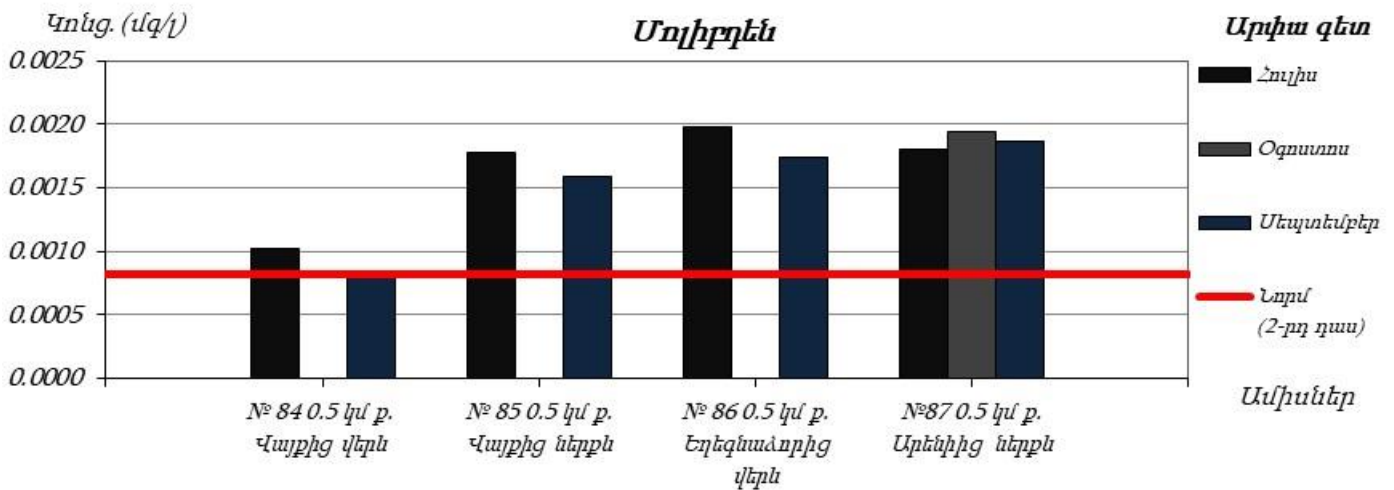
Արփա գետի ջրի որակը Ջերմուկ քաղաքից վերև հուլիսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Վայք քաղաքից վերև՝ հուլիսին և սեպտեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Վայք քաղաքից ներքև՝ հուլիսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Եղեգնաձոր քաղաքից վերև ջրի որակը հուլիսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), Արենի գյուղից ներքև ջրի որակը երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս):

Դարբ գետի ջրի որակը ակունքում հուլիսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), գետաբերանում՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «միջակ» (3-րդ դաս):

Հերհեր գետի ջրի որակը գետաբերանում հուլիսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս):

Եղեգիս գետի ջրի որակը Գետիկվանք գյուղից վերև հուլիսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), Շատին գյուղից ներքև՝ հուլիսին և սեպտեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս):

Որոտան-Արփա ջրատարի ջրի որակը թունելի էլքից հատվածում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս):

Գծապատկեր 61. Արփա գետում մոլիբդենի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրեր

Արարատյան ՋԿՏ-ում ստորերկրյա ջրերի քանակի մոնիթորինգն իրականացվել է 23 դիտակետում, որտեղ կատարվել են ջրի ջերմաստիճանի, ծախսի և մակարդակի չափումներ:

Մրգավետ գյուղի N2052, Արտաշատ քաղաքի N2062, N2064, N2069 և Դալար գյուղի N2063 դիտակետերի հորատանցքերում դիտվել է ջրի մակարդակի իջեցումներ՝ մինչև 2մ սահմաններում: Արտաշատ քաղաքի N2073 դիտակետի ջրհորում դիտվել է մակարդակի բարձրացում մինչև -1.72մ, Արմաշ գյուղի N2074 դիտակետի ջրհորում՝ մինչև -6.44մ: Կայուն վիճակ է դիտվել Արարատ քաղաքի N2076 դիտակետերի հորատանցքում: Լուսառատ գյուղի N2074 և Եղեգնավան գյուղի N2065 դիտակետերում դիտվել են ջրի մակարդակի բարձրացումներ:

Վեդի քաղաքի N2006 դիտակետի ջրհորում հուլիս-սեպտեմբեր ժամանակահատվածում մակարդակը իջել է 1.6մ:

Մալիշկայի N502, Ագարակաձորի N785, Գառնիի N2045, N2046 աղբյուրների դիտակետերում դիտվել են ջրի ծախսի ավելացումներ: Եղեգնաձոր քաղաքի N787, Ջերմուկ քաղաքի N2048 և Կեչուտ գյուղի N2060 դիտակետերի աղբյուրներում դիտվել է ծախսի նվազում:

Ջեղեայի N2050 դիտակետի աղբյուրի ծախսը ավելացել է 0.13 լ/վ չափով: Գառնի քաղաքի N845 և N2047 դիտակետերի աղբյուրների ջրերի ծախսերը նվազման միտումներ ունեն:

**Հարավային ջրավազանային կառավարման տարածք
Մակերևութային ջրեր**

Հիդրոլոգիական դիտարկումներ

Հարավային ՋԿՏ-ում հիդրոլոգիական դիտարկումներն իրականացվում են 9 դիտակետում: Որոշ օպերատիվ դիտակետերի դիտարկումներից ստացված ջրի էլքերի վերաբերյալ միջին ամսական փաստացի տվյալները և նորմաների նկատմամբ շեղումները ներկայացված են Աղյուսակ 11-ում:

Աղյուսակ 11. Հարավային ՋԿՏ-ի որոշ դիտակետերում ջրի էլքը.

Գետ	Դիտակետ	Միջին ամսական էլքեր. մ ³ /վ								
		հուլիս			օգոստոս			սեպտեմբեր		
		փաստացի	նորմա	%	փաստացի	նորմա	%	փաստացի	նորմա	%
Մեղրիգետ	Մեղրի	5.11	4.36	117	1.18	1.40	84	0.24	0.80	30
Ողջի	Կապան	13.8	8.29	166	4.95	3.44	144	1.05	2.42	43
Որոտան	Գորայք	2.84	3.71	77	2.38	2.47	96	2.38	2.23	107

Մակերևութային ջրերի որակ

Կարճևան գետի ջրի որակը գետաբերանում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս):

Մեղրիգետ գետի ջրի որակը Մեղրի քաղաքից վերև հատվածում հուլիսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), օգոստոսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), գետաբերանի հատվածում՝ հուլիսին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «վատ» (5-րդ դաս):

Գեղի գետի ջրի որակը Աջաբաջ գյուղից վերև հատվածում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «լավ» (2-րդ դաս), գետաբերանի հատվածում՝ հուլիսին՝ «լավ» (2-րդ դաս), օգոստոսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

Որոտան գետի ջրի որակը Գորայք գյուղից վերև հատվածում հուլիսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), Միսիան քաղաքից վերև հատվածում՝ հուլիսին՝ «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս), Միսիան քաղաքից ներքև ջրի որակը հուլիսին և օգոստոսին գնահատվել է «վատ» (5-րդ դաս), սեպտեմբերին՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

Միսիան գետի ջրի որակը Արևիս գյուղից վերև հատվածում երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), գետաբերանում՝ երեք ամիսների ընթացքում՝ «անբավարար» (4-րդ դաս):

Ստորերկրյա քաղցրահամ ջրեր

Հարավային ՋԿՏ-ի ստորերկրյա ջրերի քանակի մոնիթորինգն իրականացվել է 7 դիտակետում, որտեղ կատարվել են ջրի ջերմաստիճանի և ծախսի չափումներ:

Շաքի գյուղի N532, Գորիս քաղաքի N899 և N1399 դիտակետերի աղբյուրների ծախսը նվազել է:

Գորայք գյուղի N529, Անգեղակոթ գյուղի N1323 և N 1323 դիտակետերում նկատվում է աղբյուրների ջրերի ծախսի աճման միտում: Համեմատաբար կայուն է Սպանդարյանի N537 դիտակետի ծախսը:

Ջրամբարներ

Ախուրյանի, Արփիլիճ, Ազատի և Ապարանի ջրամբարներում իրականացվում են հիդրոլոգիական դիտարկումներ և ջրի որակի մոնիթորինգ, Մարմարիկի ջրամբարում իրականացվում են միայն հիդրոլոգիական դիտարկումներ, իսկ Կեչուտի ջրամբարում և Երևանյան լճում՝ միայն ջրի որակի մոնիթորինգ:

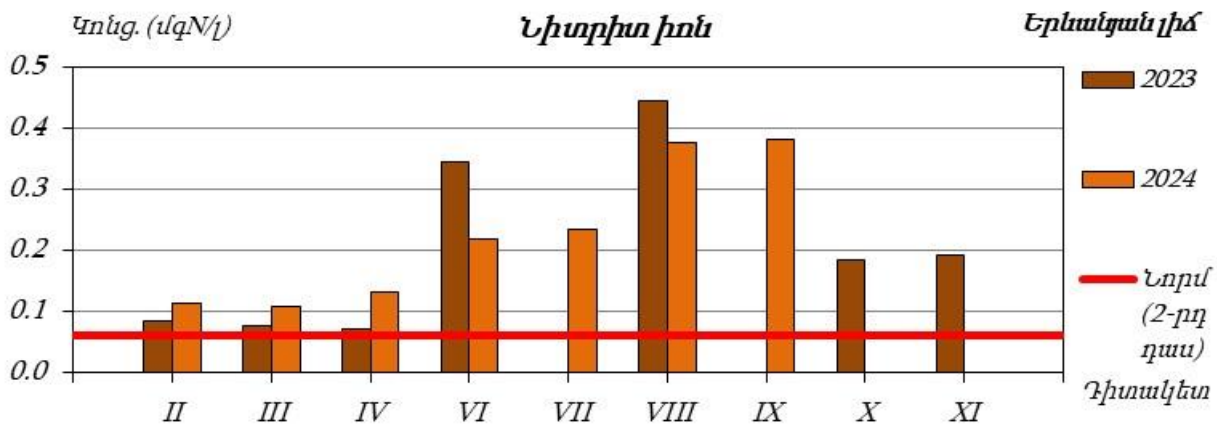
2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում ջրամբարների լցվածությունների մեծությունները եռամսյակի ամիսների վերջին օրերի դրությամբ ներկայացված են Աղյուսակ 15-ում:

Աղյուսակ 12. Ջրամբարների ջրայլցվածությունը 2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում

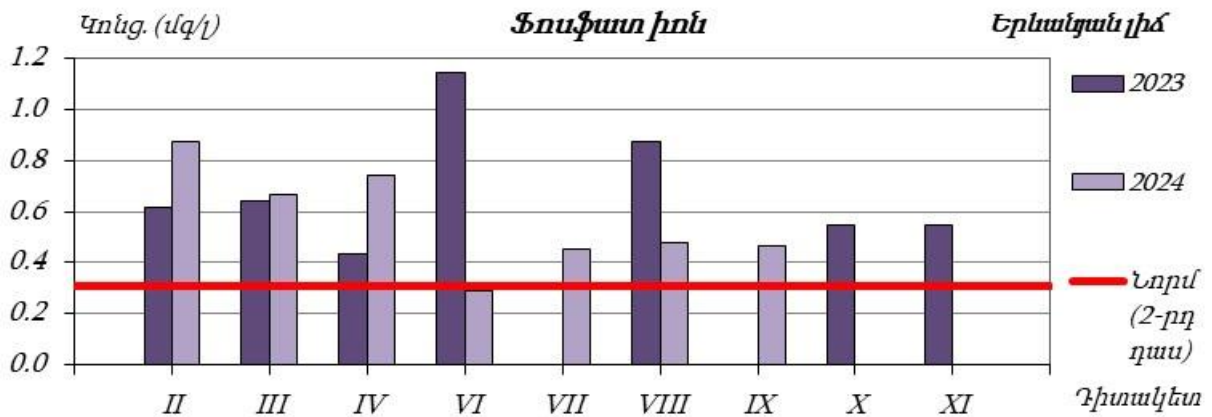
Ջրամբարի անվանումը	Ջրամբարի ընդհանուր ծավալը, մլն. խոր.մ	Փաստացի լցվածությունը հուլիսի 31-ի դրությամբ		Փաստացի լցվածությունը օգոստոսի 31-ի դրությամբ		Փաստացի լցվածությունը սեպտեմբերի 30-ի դրությամբ	
		ընդամենը մլն. խոր.մ	ընդհանուր ծավալի նկատմամբ %	ընդամենը մլն. խոր.մ	ընդհանուր ծավալի նկատմամբ %	ընդամենը մլն. խոր.մ	ընդհանուր ծավալի նկատմամբ %
Ախուրյան	525	348.41	66	228.83	44	169.26	32
Ազատ	70	44.46	64	24.46	35	15.05	22
Ապարան	91	34.53	38	16.30	18	11.51	13
Մարմարիկ	24	10.78	45	3.24	14	1.10	5

Ջրամբարների ջրի որակ

Արփիլի լիճ և Ախուրյանի ջրամբարների ջրի որակը հուլիսին և սեպտեմբերին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս): Ապարանի ջրամբարի ջրի որակը հուլիսին գնահատվել է «միջակ» (3-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «լավ» (2-րդ դաս): Երևանյան լիճ ջրամբարի ջրի որակը հուլիսին գնահատվել է «անբավարար» (4-րդ դաս), օգոստոսին և սեպտեմբերին՝ «վատ» (5-րդ դաս): Ազատի և Կեչուտի ջրամբարների ջրի որակը երեք ամիսների ընթացքում գնահատվել է «լավ» (2-րդ դաս):

Գծապատկեր 62. Երևանյան լճում նիտրիտ իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Պատկեր 63. Էրևանյան լճում ֆոսֆատ իոնի կոնցենտրացիաների փոփոխությունները

Արաքս գետ

2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում դիտարկումներ են իրականացվել Արաքս գետի 6 դիտակետում: Որոշված ցուցանիշներից գերազանցվել են թթվածնի քիմիական պահանջարկի, թթվածնի հնգօրյա կենսաքիմիական պահանջարկի, ամոնիում, նիտրիտ և սուլֆատ իոնների, մագնեզիումի, պղնձի, քրոմի, նիկելի, մանգանի, վանադիումի, երկաթի, ալյումինի և սելենի համապատասխան ՄԹԿ-ները:

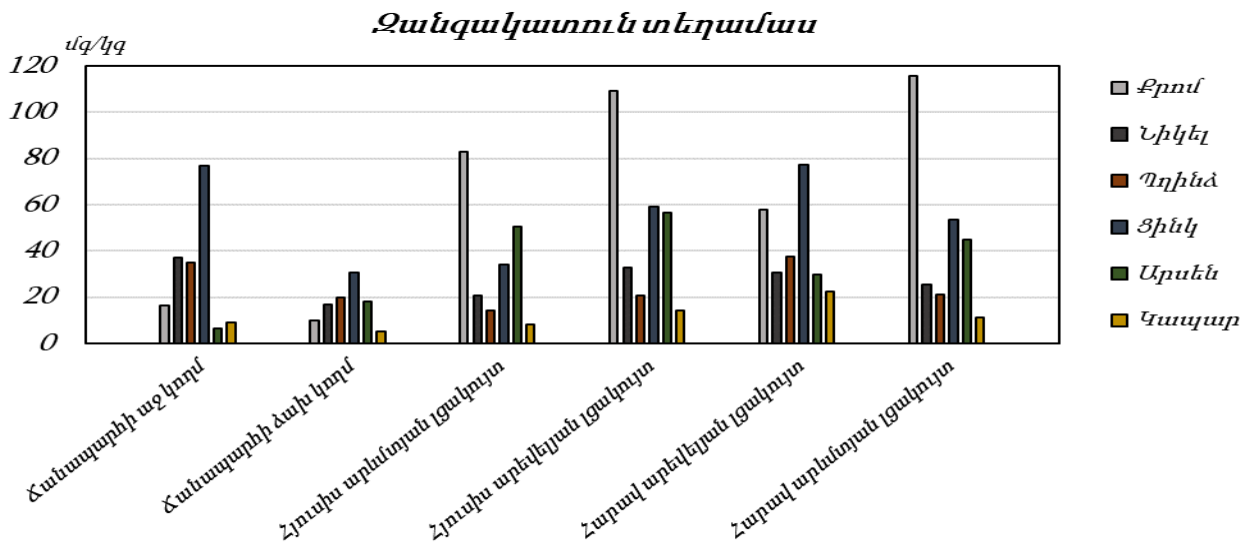
5. ՀՈՂԱՅԻՆ ԾԱԾԿՈՒՅԹ

2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում հողային ծածկույթի՝ ծանր մետաղներով աղտոտվածության ուսումնասիրման համար դիտարկումներն իրականացվել են Վայոց ձորի մարզի Չանգակատան (Սովետաշենի), Վերնաշենի և Գլաձորի տեղամասերում, ինչպես նաև Կոտայքի մարզի Հանքավանի պղնձամոլիբդենային հանքավայրում: Ուսումնասիրվել են հանքարդյունաբերական տարածքներ:

Վայոց ձորի մարզի ընդերքօգտագործման թափոնների Չանգակատան (Սովետաշենի) տեղամասը գտնվում է Արարատի և Վայոց ձորի մարզերի սահմանագրին, Չանգակատուն գյուղից մոտ 2.8կմ հյուսիս-արևելք, Սպիտակ սարի (2260.0մ) լանջին: Ընդերքօգտագործման թափոնները առաջացել են 1968-1971թթ. Սովետաշենի սնդիկի երևակման տարածքում օգտակար հանածոյի երկրաբանական ուսումնասիրության, նմուշարկման և տեխնոլոգիական փորձարկումների նպատակով հումքի արդյունահանման նպատակով ստորգետնյա լեռնային փորվածքների անցման արդյունքում: Երևակման տարածքում գոյացած ընդերքօգտագործման թափոնների լցակույտերը համարվում են տիրագուրկ/լքված:

Հողերի որակի գնահատումն իրականացվում է ՀՀ առողջապահության նախարարի 2010 թվականի հունվարի 25-ի N 01-Ն հրամանի համաձայն:

Վայոց ձորի մարզում Չանգակատան (Սովետաշենի) տեղամասում ուսումնասիրված հողերում գերազանցում են հիմնականում քրոմի, նիկելի, պղնձի, ցինկի, արսենի պարունակությունները: Քրոմի պարունակությունը գերազանցել է համապատասխան ՍԹԿ-ն 1.7-30.2 անգամ, նիկելի պարունակությունը՝ 3.5-13.3 անգամ, պղնձի պարունակությունը՝ 3.3-16.0 անգամ, ցինկի պարունակությունը՝ 1.1-4.1 անգամ, արսենի պարունակությունը՝ 2.5-49.0 անգամ: Վանադիումի, կապարի, ծարիրի և մանգանի պարունակությունները չեն գերազանցել համապատասխան ՍԹԿ-ները:

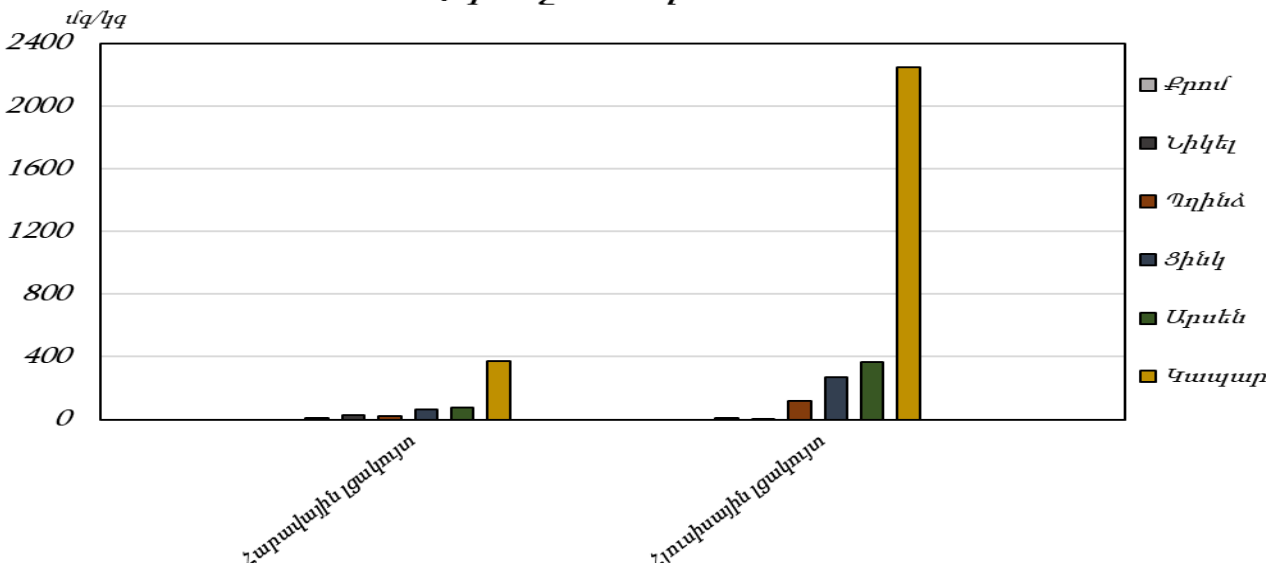
Գծապատկեր 64. Վայոց ձորի մարզի ընդերքօգտագործման թափոնների Չանգակատան տեղամասում մետաղների կոնցենտրացիաները

Ընդերքօգտագործման թափոնների լցակույտերի Վերնաշեն տեղամասը գտնվում է Վերնաշեն գյուղից 3.5-4.0կմ հյուսիս-արևելք (նկար 36-37, լուսանկարներ): Տեղամասում ընդերքօգտագործման թափոնների առաջացումը կապված է Վերնաշենի կապար-ցինկի

երևակման տարածքում 1951-1953թթ. ընթացքում օգտակար հանածոների երկրաբանական ուսումնասիրության, նմուշարկման և տեխնոլոգիական փորձարկումների նպատակով հումքի արդյունահանման նպատակով ստորգետնյա լեռնային փորվածքների անցման արդյունքում: Երևակման տարածքում գոյացած ընդերքօգտագործման թափոնների լցակույտերը համարվում են տիրազուրկ/լքված:

Վայոց ձորի մարզում Վերնաշեն տեղամասում ուսումնասիրված հողերում քրոմի պարունակությունը գերազանցել է համապատասխան ՄԹԿ-ն՝ 1.7 անգամ, նիկելի պարունակությունը՝ 1.3-2.5 անգամ, պղնձի պարունակությունը՝ 3.0-55.0 անգամ, ցինկի պարունակությունը՝ 1.8-21.7 անգամ, արսենի պարունակությունը՝ 3.0-250.0 անգամ, ծարիրի պարունակությունը՝ 4.7-8.7 անգամ, կապարի պարունակությունը՝ 2.3-135.4 անգամ: Վանադիումի և մանգանի պարունակությունները չեն գերազանցել համապատասխան ՄԹԿ-ները:

Վերնաշեն տեղամաս

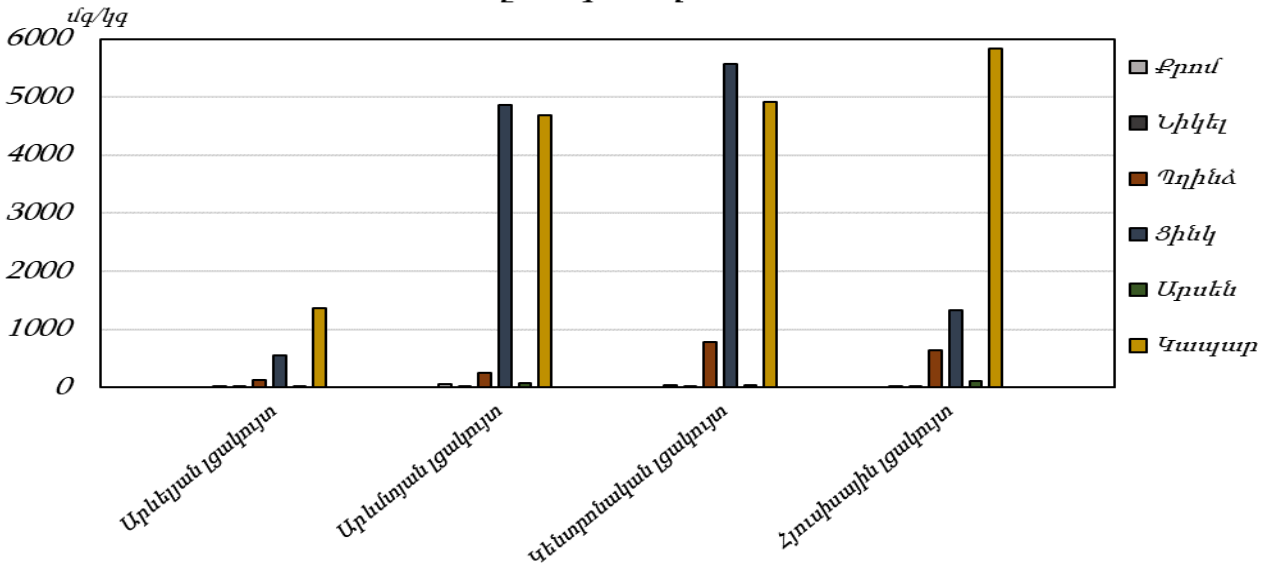

Գծապատկեր 65. Վայոց ձորի մարզի ընդերքօգտագործման թափոնների Վերնաշեն տեղամասում մետաղների կոնցենտրացիաները

Ընդերքօգտագործման թափոնների Գլաձորի տեղամասը գտնվում է Եղեգնաձոր քաղաքից 12կմ հյուսիս-արևելք, Մալիշկա գյուղից 10կմ հյուսիս, Մալիշկա և Կորեկի-ձոր գետերի վերին հոսանքներում: Տեղամասում ընդերքօգտագործման թափոնների առաջացումը Գլաձորի բազմամետաղային հանքավայրի երկրաբանական ուսումնասիրության, հումքի արդյունահանման արդյունք է: Հանքավայրի տարածքում օգտակար հանածոների հետախուզման և արդյունահանման աշխատանքները սկսվել են դեռևս 1925 թվականից և, ընդհատումներով, շարունակվել մինչև 2009 թվականը: Հանքավայրի տարածքում ստորգետնյա փորվածքների անցման արդյունքում գոյացած ընդերքօգտագործման թափոնների լցակույտերը համարվում են տիրազուրկ/լքված:

Վայոց ձորի մարզում Գլաձորի տեղամասում ուսումնասիրված հողերում քրոմի պարունակությունը գերազանցում է համապատասխան ՄԹԿ-ն՝ 1.7-23.3 անգամ, նիկելի պարունակությունը՝ 1.3-11.3 անգամ, պղնձի պարունակությունը՝ 14.0-703.7 անգամ, ցինկի պարունակությունը՝ 6.9-477.0 անգամ, արսենի պարունակությունը՝ 2.5-201.0 անգամ, ծարիրի պարունակությունը՝ 5.3-83.0 անգամ, կապարի պարունակությունը՝ 3.1-419.3 անգամ, մանգանի պարունակությունը՝ 1.1-3.5 անգամ: Վանադիումի պարունակությունը չի գերազանցել համապատասխան ՄԹԿ-ն:

Գլածոր տեղամաս

Գծապատկեր 66. Վայոց ձորի մարզի ընդերքօգտագործման թափոնների Գլածոր տեղամասում մետաղների կոնցենտրացիաները

Կոտայքի մարզի Հանքավան տեղամասում ընդերքօգտագործման թափոններն առաջացել են Հանքավանի պղինձ-մոլիբդենային հանքավայրի երկրաբանական ուսումնասիրության, XIX դարի ընթացքում և XX դարի սկզբում հանքավայրի անմիջական տարածքում պղնձի տնայնագործական եղանակով արդյունահանման, այնուհետև՝ հանքավայրի պաշարների հաստատման ընթացքում տեխնոլոգիական փորձարկումների նպատակով օգտակար հանածոների արդյունահանման արդյունքում: Ընդերքօգտագործման թափոնների տեղադիրքը՝ Մեղրաձոր համայնքի Հանքավան բնակավայրից 0.8-2.5կմ արևմուտք, հյուսիս-արևմուտք: Հանքավանի պղինձ-մոլիբդենային հանքավայրի համակարգված ուսումնասիրությունը սկսվել է 1931 թվականից: Հանքավայրի պաշարները հաստատվել են ԽՍՀՄ ՊՊՀ-ի 1962թ. սեպտեմբերի 3749 արձանագրությամբ որպես արտահաշվեկշռային: 2015 թվականին «Գոլդեն Օրե» ՍՊ ընկերությունը իրականացրել է հանքավայրի պաշարների վերագնահատում, որը սակայն ՀՀ ՊՊՀ կողմից չի հաստատվել: 2018 թվականի օգոստոսի 1-ի դրությամբ Հանքավանի պղինձ-մոլիբդենային հանքավայրը չի հանդիսանում ընդերքօգտագործման իրավունքի օբյեկտ, օգտակար հանածոների արդյունահանման և վերամշակման արդյունքում գոյացած ընդերքօգտագործման թափոնների լցակայանները համարվում են տիրազուրկ/լքված:

Կոտայքի մարզի Հանքավան տեղամասում ուսումնասիրված հողերում քրոմի պարունակությունը գերազանցում է համապատասխան ՍԹԿ-ն՝ 1.7-88.5 անգամ, նիկելի պարունակությունը՝ 2.0-109.8 անգամ, պղնձի պարունակությունը՝ 14.3-679.7 անգամ, ցինկի պարունակությունը՝ 1.1-4.1 անգամ, արսենի պարունակությունը՝ մոտ 2.5-155 անգամ: Մի քանի նմուշներում ծարիրի պարունակությունը ևս գերազանցել է համապատասխան ՍԹԿ-ն: Վանադիումի, կապարի և մանգանի պարունակությունների գերազանցումներ համապատասխան ՍԹԿ-ներից չեն դիտվել:

6. ԱՆՏԱՌՆԵՐ

2024 թվականի 3-րդ եռամիսյակում դաշտային դիտարկումներ են իրականացվել «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի Թումանյանի, Արծվաբերդի, Իջևանի, Ստեփանավանի և Ջիլիզայի ա/տ-ն մասնաճյուղերի տարածքում:

Հատատեղեր

Թումանյանի ա/տ-ն մասնաճյուղի Դսեղի, Մարցի Լորուտի և Մոսկորի անտառապետություններում ա/տ կողմից 2024թ. համար նախատեսվել է 881-իսմ ընդհանուր ծավալով հատատեղեր, որից շինափայտ՝ 31 -իսմ: «Հայիդրոմետ» ՊՈԱԿ-ի կողմից ընտրանքային կարգով ուսումնասիրված հատատեղում խախտումներ չեն արձանագրվել:

Ստեփանավանի» ա/տ մասնաճյուղի կողմից 2024թ. համար նախատեսվել է 828.32իսմ ընդհանուր ծավալով հատատեղեր, որից շինափայտ՝ 209.2իսմ: «Հայիդրոմետ» ՊՈԱԿ-ի կողմից ընտրանքային կարգով ուսումնասիրվել են երեք հատատեղեր և խախտումներ չեն հայտնաբերվել:

«Արծվաբերդի» ա/տ մասնաճյուղի կողմից 2023թ. համար նախատեսվել է 8370,98 իսմ ընդհանուր ծավալով հատատեղեր, որից շինափայտ՝ 170,42 իսմ: «Հայիդրոմետ» ՊՈԱԿ-ի կողմից ընտրանքային կարգով ուսումնասիրվել է 1 հատատեղ, և խախտումներ չեն հայտնաբերվել:

Իջևանի ա/տ մասնաճյուղի կողմից 2024թ. համար նախատեսվել է 323,47իսմ ընդհանուր ծավալով հատատեղեր: «Հայիդրոմետ» ՊՈԱԿ-ի կողմից ընտրանքային կարգով ուսումնասիրվել է 2 հատատեղ և խախտումներ չեն հայտնաբերվել:

Ջիլիզայի ա/տ մասնաճյուղի կողմից 2024թ. համար նախատեսվել է 1543,83 իսմ ընդհանուր ծավալով, որից շինափայտ՝ 52,02 իսմ ծավալով հատատեղեր: «Հայիդրոմետ» ՊՈԱԿ-ի կողմից ընտրանքային կարգով ուսումնասիրված հատատեղերում խախտումներ չեն հայտնաբերվել:

Անտառապահպանություն

Դաշտային դիտարկում-ուսումնասիրություններն իրականացվել են **Թումանյանի** անտառատնտեսության աշխատակիցների հետ համատեղ, առկա խնդիրները տեղորոշել Trimble 3B և Trimble TDC100 դաշտային տեղորոշման սարքավորումներով: Դաշտային դիտարկումների համար հիմք են հանդիսացել sentinel 2 արբանյակային պատկերների (2023թ. 08/14, 07/20 և 2024թ. 06/15) համադրման արդյունքում սաղարթում առանձնացված փոփոխությունները:

«Հայիդրոմետ» ՊՈԱԿ-ի կողմից ընտրանքային կարգով ուսումնասիրված հատվածներում հայտնաբերվել է 4 անտառխախտման օջախներ:

Դսեղի ա/տ 8-րդ քառակուսու 4 րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին բազմաթիվ հատված ծառերի կոճղեր, որոնց մի մասի վրա բացակայում էր համարակալումը, պիտակավորումը և մուրճի կնիքի հետքերը:

Դսեղի ա/տ 8-րդ քառակուսու 7 րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին բազմաթիվ հատված ծառերի կոճղեր, որոնց մի մասի վրա բացակայում էր համարակալումը, պիտակավորումը և մուրճի կնիքի հետքերը:

Դսեղի ա/տ 14-րդ քառակուսու 8 րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին մի քանի հատված ծառերի կոճղեր, որոնց վրա բացակայում էր համարակալումը, պիտակավորումը և մուրճի կնիքի հետքերը:

Մարցի ա/պ 3-րդ քառակուսու 7 թղ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին բազմաթիվ հատված ծառերի կոճղեր, որոնց մի մասի վրա բացակայում էր համարակալումը, պիտակավորումը և մուրճի կնիքի հետքերը:

Դաշտային դիտարկում-ուսումնասիրություններն իրականացվել են **«Ստեփանավանի»** ա/տ մասնաճյուղի աշխատակիցների հետ համատեղ, առկա խնդիրները տեղորոշել Trimble 3B և Trimble TDC100 դաշտային տեղորոշման սարքավորումներով: Դաշտային դիտարկումների համար հիմք են հանդիսացել Սենտինել2 /20.07.2023թ. և 07.04.2024թ./ արբանյակային պատկերների համադրման արդյունքում սաղարթում առանձնացված փոփոխությունները: Ուսումնասիրությունների ընթացքում հայտնաբերվել են թվով **3** անտառխախտման օջախներ:

Գյուլագարակի ա/պ 6-րդ քառակուսու 48-րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին հատված ծառերի կոճղեր, որոնց վրա բացակայում էին համարակալում կամ կնիք:

Գյուլագարակի ա/պ 10-րդ քառակուսու 47-րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին հատված ծառերի կոճղեր, որոնց վրա բացակայում էին համարակալում կամ կնիք:

Գյուլագարակի ա/պ 5-րդ քառակուսու 36-րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին հատված ծառերի կոճղեր, որոնց վրա բացակայում էին համարակալում կամ կնիք:

Դաշտային դիտարկում-ուսումնասիրություններն իրականացվել են **«Արծվաբերդի»** ա/տ մասնաճյուղի աշխատակիցների հետ համատեղ, առկա խնդիրները տեղորոշել Trimble 3B և Trimble TDC100 դաշտային տեղորոշման սարքավորումներով: Դաշտային դիտարկումների համար հիմք են հանդիսացել Սենտինել2 08.2023թ. և 08.2024թ. արբանյակային պատկերների համադրման արդյունքում սաղարթում առանձնացված փոփոխությունները: Ուսումնասիրությունների ընթացքում հայտնաբերվել են թվով **6** անտառխախտման օջախներ:

Նավուրի ա/պ 1-րդ քառակուսու 13-րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին հատված բոխու, հաճարենու և կաղնու 10-սմ 70-սմ տրամագծերով ծառերի կոճղեր որոնց վրա բացակարում էր պիտակավորումը, համարակալումը և մուրճի կնիքի հետքերը: Փայտանյութի մի մասը տեղում էր:

Նավուրի ա/պ 1-րդ քառակուսու 7-րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին հատված բոխու և հաճարենու 10-սմ 50-սմ տրամագծերով ծառերի կոճղեր, որոնց վրա բացակայում էր պիտակավորումը, համարակալումը և մուրճի կնիքի հետքերը: Փայտանյութի մի մասը տեղում էր:

Նավուրի ա/պ 38-րդ քառակուսու 3-րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին հատված հաճարենու 50-սմ -ից 68-սմ տրամագծերով ծառերի կոճղեր որոնց վրա բացակայում էր պիտակավորումը, համարակալումը և մուրճի կնիքի հետքերը: Փայտանյութի մի մասը տեղում էր:

Արծվաբերդի ա/պ 21-րդ քառակուսու 22-րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին քամատապալ ծառեր, որոնց փայտանյութի մի մասը տեղում չէր:

Արծվաբերդի ա/պ 22-րդ քառակուսու 24 և 26-րդ հատվածներում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին հատված ծառերի կոճղեր, որոնց վրա առկա էին կարմիր ներկանյութով արված համարակալումներ: Ըստ անտառտնտեսության աշխատակցի տվյալ հատվածում հատատեղ նախատեսված չի եղել:

Դաշտային դիտարկում-ուսումնասիրություններն իրականացվել են **Ջիլիզաի** անտառտնտեսության աշխատակիցների հետ համատեղ, առկա խնդիրները տեղորոշել Trimble 3B և Trimble TDC100 դաշտային տեղորոշման սարքավորումներով: Դաշտային դիտարկումների համար հիմք են հանդիսացել Սենտինել2 14/05/2023թ. և 19/06/2024թ. արբանյակային պատկերների համադրման արդյունքում սաղարթում առանձնացված փոփոխությունները:

«Հայհիդրոմետ» ՊՈԱԿ-ի կողմից ընտրանքային կարգով ուսումնասիրված հատվածներում խախտումներ չեն հայտնաբերվել:

Դաշտային դիտարկում-ուսումնասիրություններն իրականացվել են **Իջևանի** անտառտնտեսության աշխատակիցների հետ համատեղ, առկա խնդիրները տեղորոշել Trimble 3B և Trimble TDC100 դաշտային տեղորոշման սարքավորումներով: Դաշտային դիտարկումների համար հիմք են հանդիսացել Սենտինել2 /14.08.2023թ. և 23.08.2024թ./ արբանյակային պատկերների համադրման արդյունքում սաղարթում առանձնացված փոփոխությունները: Ուսումնասիրությունների արդյունքում հայտնաբերվել է 5 հատ անտառխախտման օջախներ:

Իջևանի ա/պ 10-րդ քառակուսու 7-րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին հատված ծառերի կոճղեր որոնց վրա բացակարում էր համարակալումը, պիտակավորումը և մուրճի կնիքի հետքերը:

Իջևանի ա/պ 11-րդ քառակուսու 17-րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին հատված ծառերի կոճղեր որոնց վրա բացակայում էր համարակալումը, պիտակավորումը և մուրճի կնիքի հետքերը:

Այգեհովիտի ա/պ 26-րդ քառակուսու 13 և 22-րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին հատված ծառերի կոճղեր որոնց վրա բացակայում էր համարակալումը, պիտակավորումը և մուրճի կնիքի հետքերը:

Գանձաքարի ա/պ 27-րդ քառակուսու 24-րդ հատվածում դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ առկա էին հատված ծառերի կոճղեր որոնց վրա բացակայում էր համարակալումը, պիտակավորումը և մուրճի կնիքի հետքերը:

Անտառխախտման արձանագրություններ

Ըստ Էկոպարեկային ծառայության աշխատակիցների տրամադրած տեղեկատվության **Արծվաբերդի** ա/տ մասնաճյուղի կողմից 2024թ. հունվար - հուլիս ամիսների ընթացքում արձանագրվել է 521 ծառ:

Ըստ Էկոպարեկային ծառայության աշխատակիցների տրամադրած տեղեկատվության **Ջիլիզայի** ա/տ մասնաճյուղի տարածքում 2024թ. ընթացքում կազմվել է 1-հատ անտառխախտման արձանագրություն:

Ըստ Էկոպարեկային ծառայության աշխատակիցների տրամադրած տեղեկատվության **Իջևանի** ա/տ մասնաճյուղի տարածքում 2024թ. ընթացքում կազմվել է 19-հատ անտառխախտման արձանագրություններ ընդհանուր 651 հատ ծառ:

Ըստ Էկոպարեկային ծառայության աշխատակիցների տրամադրած տեղեկատվության **Թումանյանի** ա/տ-ն մասնաճյուղի Դսեղի, Մարցի Լորուտի և Մոտկորի անտառպետություններում 2024թ-ին մինչ Հուլիս ամիս կազմվել է ընդհանուր 9 հատ անտառխախտման արձանագրություններ: Ընդհանուր առմամբ հատվել է 1361 հատ տարբեր տեսակի ծառեր: «Հայհիդրոմետ» ՊՈԱԿ-ի կողմից ընտրանքային կարգով ուսումնասիրված անտառխախտման արձանագրությունների տարածքներում հայտնաբերվել է 2 անտառխախտման օջախ:

Ուսումնասիրվել է **Դսեղի ա/պ 8-րդ քառակուսու 7 ր 8 րդ հատվածներում** կազմված N15 անտառխախտման արձանագրությունը, ընդհանուր 926 հատ տեսակի ծառ 12-76 սմ տրամագծով: Հատված ծառերի կոճղերի վրա առկա էին համարակալումներ: Հատված ծառերի մի մասի փայտանյութը տեղում էր: Դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ տվյալ հատվածում կային բազմաթիվ հատված ծառերի կոճղեր, որոնց մի մասի վրա բացակայում էր համարակալումը, պիտակավորումը և մուրճի կնիքի հետքերը:

Ուսումնասիրվել է **Մարցի ա/պ 3-րդ քառակուսու 7 և 9 րդ հատվածում** կազմված N09, N05 N11 անտառխախտման արձանագրությունները: Դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ տվյալ հատվածում կազմվել էր մի քանի անտառխախտման արձանագրություն, անտառխախտման հաշվեգնահատման ցուցակների հետ ուղղակի անհնարին է դարձել նույնականացումը և բացի այդ, տարածքում կային բազմաթիվ հատված ծառերի կոճղեր որոնց մի մասի վրա բացակայում էր համարակալումը, պիտակավորումը և մուրճի կնիքի հետքերը: Հատված ծառերի մի մասի փայտանյութը տեղում էր:

Առաջարկություններ

Անտառխախտման արձանագրություններ կազմելիս բոլոր հատված ծառերի կոճղերի վրա առաջարկվում է փակցնել վեցանիշ համարներով պիտակներ, որպիսի հետագայում հնարավոր լինի նույնականացնել անտառխախտումների արձանագրությունների հաշվեգնահատման ցուցակների հետ:

Առաջարկվում է իրականացնել ուսումնասիրություններ քամատապալ և ձյունակոտոր հատվածներում, կազմակերպել հնարավոր միջոցառումներ փայտանյութի շահագործման համար :

Հավելված 1. Միջին ամսական և տասնօրյակային ջերմաստիճաններն ու շեղումները 1961-1990թթ. համապատասխան նորմաներից 2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում

Հուլիս

Մարզ	Ամսական ջերմաստիճան (ՕC)				Միջին ջերմաստիճանը (ՕC) և շեղումը նորմայից					
					I տասնօրյակ		II տասնօրյակ		III տասնօրյակ	
	դիտված	շեղում	միջին ամսական առավելագույն	միջին նվազագույն	դիտված	շեղում	դիտված	շեղում	դիտված	շեղում
ք. Երևան	+25.2+26.2	-0.2-0.4	+32.0+33.3	+18.8+20.8	+24.7+25.4	0.0+0.1	+25.7+27.0	-0.2+0.3	+25.2+26.2	-0.9-1.1
Արագածոտնի լեռներ	+15.2+17.6	-0.1-0.4	+21.8+23.1	+9.3+13.5	+15.0+17.1	+0.2+0.7	+15.7+17.1	+0.1+0.3	+15.0+17.3	-1.0-1.6
Արագածոտնի նախալեռներ	+20.8+25.5	-0.3+0.3	+27.0+31.9	+15.6+19.4	+20.0+24.8	+0.1+0.9	+21.7+26.4	+0.4+0.8	+20.9+25.4	-0.6-1.3
Արարատ	+24.8+26.6	0.0-0.2	+32.0+33.9	+18.7+20.2	+24.0+25.4	0.0-0.4	+25.9+27.7	+0.6+0.7	+24.7+26.7	-0.5-1.2
Արմավիր	+25.9	0.0	+33.7	+17.8	+25.2	+0.3	+26.6	+0.5	+25.9	-0.7
Գեղարքունիք	+14.1+17.4	-0.4+0.4	+17.8+23.1	+10.5+13.5	+13.9+17.0	-0.1+0.9	+14.5+18.0	-0.4+0.9	+13.8+17.4	-0.4-1.2
Լոռի	+17.1+20.3	-0.1+0.1	+21.7+25.2	+11.9+15.5	+16.9+20.1	+0.4+0.7	+17.4+20.4	-0.2+0.2	+16.9+20.1	-0.5-1.0
Վոսաթք	+15.1+22.7	-0.8+0.2	+21.6+29.1	+9.4+18.0	+14.8+22.2	-0.3+0.1	+15.6+23.3	0.0-0.4	+14.8+22.6	-1.2-1.7
Շիրակ	+15.7+20.1	-0.2+0.1	+22.0+26.9	+10.1+14.3	+15.8+19.4	+0.3+1.2	+16.3+20.9	+0.3+0.6	+15.0+20.1	-1.0-1.4
Մյունիքի հովիտներ	+24.0+26.9	-0.2-0.3	+30.8+32.2	+17.8+21.9	+24.5+27.1	+0.7+0.9	+25.3+28.1	+0.8+1.1	+22.5+25.7	-2.2-2.3
Մյունիքի նախալեռներ	+18.6+19.0	-0.6+0.1	+24.4+24.9	+12.9+14.6	+18.3+19.3	+0.4-0.3	+19.2+20.1	+0.3+0.6	+17.8+18.3	-0.7-2.4
Վայոց ձորի լեռներ	+16.5	-0.1	+23.2	+10.9	+15.8	+0.1	+17.1	+0.3	+16.7	-0.7
Վայոց ձորի նախալեռներ	+26.7	-0.4	+33.4	+20.1	+25.5	-0.6	+28.4	+1.0	+26.2	-1.3
Տավուշ	+18.8+24.4	-0.1-0.5	+24.5+30.0	+14.1+19.5	+18.5+24.4	+0.2+0.9	+19.3+24.9	-0.1+0.4	+18.5+23.8	-1.2-1.7

Օգոստոս

Մարզ	Անսահան ջերմաստիճան (°C)				Միջին ջերմաստիճանը (°C) և շեղումը նորմայից					
					I տասնօրյակ		II տասնօրյակ		III տասնօրյակ	
	դիտված	շեղում	միջին առավելագույն	միջին նվազագույն	դիտված	շեղում	դիտված	շեղում	դիտված	շեղում
ք. Երևան	+26.2+27.6	+0.5+1.0	+33.7+34.9	+19.6+21.9	+26.8+28.0	+0.3+0.6	+25.1+26.5	-0.4-1.0	+26.9+28.2	+2.0+2.7
Արագածոտնի լեռներ	+16.0+19.4	+0.5+0.7	+24.4+25.5	+8.2+14.6	+16.2+19.6	+0.1+0.5	+15.0+18.2	-0.7-0.8	+16.8+20.3	+1.9+2.4
Արագածոտնի հյուսիսային լեռներ	+22.5+26.9	+0.9+2.7	+29.1+34.2	+16.5+19.7	+22.9+27.2	+0.6+3.4	+21.4+25.7	-0.5+0.5	+23.2+27.6	+2.5+4.1
Արարատ	+26.2+27.7	+0.9+1.4	+34.7+35.9	+18.6+20.7	+26.6+28.7	+0.7+1.3	+25.2+26.9	-0.4+0.2	+26.7+27.7	+2.2+2.8
Արմավիր	+26.6	+1.0	+35.2	+17.0	+27.1	+0.6	+25.7	-0.2	+27.1	+2.5
Գեղարքունիք	+14.6+18.5	-0.2+0.9	+18.8+24.7	+10.2+14.1	+15.0+19.0	-0.4+1.1	+13.5+17.6	-0.5-1.5	+15.1+19.0	+1.2+2.2
Լոռի	+17.0+20.5	0.0+0.6	+22.7+25.9	+10.7+15.5	+17.5+20.8	-0.3+0.4	+15.8+19.6	-0.7-1.5	+17.7+21.2	+1.2+1.9
Վոտայք	+15.3+24.1	+0.3+0.8	+23.5+31.9	+8.6+18.5	+15.7+24.5	+0.2+0.4	+14.4+23.0	-0.9-1.1	+15.8+24.7	+1.7+2.0
Շիրակ	+16.0+21.6	-0.1+1.1	+23.6+29.4	+8.8+14.3	+16.1+21.7	-0.5+0.5	+15.0+20.7	-0.2-1.4	+16.8+22.4	+1.6+2.9
Մյունիքի հովիտներ	+24.4+27.6	+0.6+0.7	+31.0+32.5	+18.6+22.9	+25.3+28.6	+0.7+0.8	+23.0+26.1	-1.0-1.1	+24.9+28.1	+2.0+2.1
Մյունիքի նախալեռներ	+19.1	-0.5+0.8	+24.6+25.3	+12.9+14.4	+19.7+19.9	-0.5+0.9	+17.7+18.2	-0.4-2.1	+19.3+19.7	+1.0+1.8
Վայոց ձորի լեռներ	+17.6	+0.4	+25.4	+11.7	+18.1	+0.5	+16.5	-0.9	+18.3	+1.6
Վայոց ձորի նախալեռներ	+27.8	+0.4	+34.8	+20.3	+28.7	+0.9	+26.6	-0.9	+28.2	+2.5
Տավուշ	+19.3+24.6	-0.1+0.2	+25.3+31.0	+14.3+19.1	+19.6+24.9	-0.1-0.5	+18.2+23.8	-1.1-1.3	+19.9+25.2	+1.3+1.6

Մեպտեմբեր

Մարզ	Ամսական ջերմաստիճան (°C)				Միջին ջերմաստիճանը (°C) և շեղումը նորմայից					
					I տասնօրյակ		II տասնօրյակ		III տասնօրյակ	
	դիտված	շեղում	միջին ատավե- յազույն	միջին նվազա գույն	դիտված	շեղում	դիտված	շեղում	դիտված	շեղում
ք. Երևան	+21.0+22.1	-0.2+0.6	+27.8+28.9	+15.0+16.8	+24.2+25.5	+1.1+1.7	+21.0+22.1	-0.3+0.5	+17.9+18.9	-0.3-1.2
Արագածո տնի լեռներ	+11.7+14.7	+0.3+0.7	+18.7+20.4	+5.8+10.4	+14.5+18.2	+1.2+1.9	+11.6+14.6	+0.2+0.4	+9.0+10.9	-0.4-1.1
Արագածո տնի նախալ եռներ	+17.2+21.5	+0.2+0.8	+23.3+28.3	+12.1+15.1	+20.4+24.6	+1.2+2.8	+17.4+21.5	+0.2+2.3	+14.0+18.3	-0.9+0.2
Արարատ	+20.4+22.3	-0.1+1.0	+28.8+29.9	+14.1+15.9	+23.4+25.5	+0.8+1.8	+20.5+22.1	-0.1+0.8	+17.3+19.7	-1.0+0.3
Արմավիր	21,1	0,6	+29.5	+12.9	+24.1	+1.4	+21.0	+0.5	18,1	-0,1
Գեղարքուն իք	+10.5+14.3	-0.9+0.3	+14.1+21.1	+7.3+10.4	+12.8+17.2	-0.6+1.5	+10.6+14.2	-0.5+0.2	+8.2+11.6	-0.6+1.8
Լոռի	+13.0+16.1	0.0-0.3	+18.2+21.2	+7.9+11.6	+15.0+18.3	+0.1+0.6	+12.8+16.0	-0.2-0.5	+11.1+13.9	-0.1-0.7
Կոտայք	+11.6+19.0	-0.1+0.5	+19.1+26.0	+5.9+14.4	+14.4+22.2	+0.9+1.2	+11.8+18.9	-0.2-0.7	+8.7+15.9	-0.8-1.2
Շիրակ	+11.9+16.6	+0.2+1.5	+18.6+24.1	+5.9+10.8	+14.2+19.5	+0.6+2.1	+12.1+16.9	+0.3+0.7	+9.3+13.7	0.0-0.4
Մյունիքի հովիտներ	+19.9+22.4	+0.1+0.5	+20.7+21.3	+8.0+10.0	+22.4+25.6	+1.1+1.2	+19.9+22.3	0.0+0.7	+17.3+19.3	-0.5-1.1
Մյունիքի նախալեռն եր	+14.4+14.8	-0.1-0.7	+26.4+28.0	+13.9+17.6	+16.9+17.4	+0.3+0.6	+14.2+14.7	-0.4-0.6	+12.2+12.3	-0.6-1.8
Վայոց ձորի լեռներ	21,9	0	+21.3	+7.9	+17.2	+2.0	+13.0	-0.3	18,3	-1,2
Վայոց ձորի նախալեռն եր	13,5	0,3	+29.1	+14.9	+25.6	+1.2	+21.9	+0.1	10,4	-0,8
Տավուշ	+15.0+19.8	-0.1-0.4	+20.6+25.4	+10.6+15.0	+17.2+22.3	+0.1+0.5	+15.0+19.9	-0.3+0.2	+12.8+17.2	-0.4-0.9

Հավելված 2. Ամենաբարձր և ամենացածր ջերմաստիճանները 2024 թվականի 3-րդ եռամսյակում

Հուլիս

Մարզ	Ամենաբարձր ջերմաստիճանը			Ամենացածր ջերմաստիճանը		
	Օդերևութաբանական կայանի տեղադրման վայրը և ինդեքսը	դիտման օրը(երը)	°C	Օդերևութաբանական կայանի տեղադրման վայրը և ինդեքսը	դիտման օրը(երը)	°C
ք. Երևան	Մերձավան (37783)	6	+38.0	Աերոլոգիական (37789)	2	+14.0
Արագածոտն	Աշտարակ (37785)	5, 17	+35.5	Ծաղկահովիտ (37690)	4	+4.4
Արարատ	Արարատ (37874)	6	+38.8	Ուրցաձոր (37872)	30	+14.5
Արմավիր	Արմավիր (37787)	6	+38.5	Արմավիր (37787)	4	+12.5
Գեղարքունիք	Շորժա (37802)	11	+28.0	Գավառ (37801)	30	+6.4
Լոռի	Վանաձոր (37704)	5	+32.2	Տաշիր (37627)	17	+9.0
Կոտայք	Եղվարդ (37786)	17	+33.0	Հանքավան (37698)	30	+5.8
Շիրակ	Գյումրի (37686)	5	+32.0	Աշոցք (37609)	4	+5.0
Սյունիք	Մեղրի (37958)	5	+38.3	Սիսիան (37897)	30	+6.1
Վայոց ձոր	Արենի (37875)	6	+37.1	Ջերմուկ (37882)	30	+6.5
Տավուշ	Բազրատաշեն (37626)	5	+32.0	Դիլիջան (37706)	4	+10.2

Օգոստոս

Մարզ	Ամենաբարձր ջերմաստիճանը			Ամենացածր ջերմաստիճանը		
	Օդերևութաբանական կայանի տեղադրման վայրը և ինդեքսը	դիտման օրը(երը)	°C	Օդերևութաբանական կայանի տեղադրման վայրը և ինդեքսը	դիտման օրը(երը)	°C
ք. Երևան	Մերձավան (37783)	23, 24	+38.5	Աերոլոգիական (37789)	17	+16.0
Արագածոտն	Աշտարակ (37785)	24	+37.5	Ծաղկահովիտ (37690)	17	+1.1
Արարատ	Ուրցաձոր (37872)	24	+39.5	Ուրցաձոր (37872)	29	+15.4
Արմավիր	Արմավիր (37787)	23	+38.5	Արմավիր (37787)	17	+10.0
Գեղարքունիք	Ճամբարակ (37719) Մասրիկ (37815) Շորժա (37802)	23 22 23	+30.0	Գավառ (37801)	17	+4.0
Լոռի	Վանաձոր (37704)	22	+33.7	Տաշիր (37618)	17	+3.5
Կոտայք	Եղվարդ (37786)	24	+35.0	Հանքավան (37698)	17	+2.9
Շիրակ	Արենի (37875)	24	+38.5	Ջերմուկ (37882)	21	+8.0
Սյունիք	Գյումրի (37686)	22	+34.0	Աշոցք (37609)	17	+2.5
Վայոց ձոր	Մեղրի (37958)	23	+39.0	Սիսիան (37897)	29	+7.1
Տավուշ	Բազրատաշեն (37626)	23	+35.5	Դիլիջան (37706)	17	+9.2

Մեյսուներ

Մարզ	Ամենաբարձր ջերմաստիճանը			Ամենացածր ջերմաստիճանը		
	Օդերևութաբանական կայանի տեղադրման վայրը և ինդեքսը	դիտման օրը(երը)	°C	Օդերևութաբանական կայանի տեղադրման վայրը և ինդեքսը	դիտման օրը(երը)	°C
ք. Երևան	Մերձավան (37783)	3	+35.8	Երևան Աերոլոգիական (37789)	30	+7.0
Արագածոտն	Աշտարակ (37785)	4	+36.0	Ծաղկահովիտ (37690)	30	-1.2
Արարատ	Ուրցաձոր (37872)	2	+37.8	Ուրցաձոր (37872)	30	+5.9
Արմավիր	Արմավիր (37787)	3	+36.5	Արմավիր (37787)	30	+5.0
Գեղարքունիք	Մասրիկ (37815)	3, 4	+32.0	Գավառ (37801)	30	-2.0
Լոռի	Վանաձոր (37704)	11	+30.5	Տաշիր (37618)	30	0.0
Կոտայք	Եղվարդ (37786)	3	+34.0	Հանքավան (37698)	30	-1.6
Շիրակ	Արենի (37875)	3	+37.2	Ջերմուկ (37882)	30	-0.5
Սյունիք	Գյումրի (37686)	3	+32.7	Աշոցք (37609)	28	-1.5
Վայոց ձոր	Մեղրի (37958)	11	+36.5	Սիսիան (37897)	30	-3.9
Տավուշ	Բազրատաշեն (37626)	5, 11	+33.5	Դիլիջան (37706)	30	+2.7

Հավելված 3. Դիտակետերի տեղադրության ցանկ
Օդերևութաբանական կայաններ

N	Մարզ	Օդերևութաբանական կայան	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
			լայնություն	երկայնություն
1	Շիրակ	Ամասիա	40.9503	43.7836
2	Արարատ	Անանուն լեռնանցք	39.8306	44.9919
3	Շիրակ	Աշոցք	41.0325	43.8700
4	Արագածոտն	Աշտարակ	40.2944	44.3428
5	Արագածոտն	Ապարան	40.5944	44.3639
6	Արագածոտն	«Ապարանի ջրամբար»	40.4844	44.4361
7	Արագածոտն	Արագած Բարձրալեռ	40.4722	44.1811
8	Արարատ	Արարատ	39.8314	44.7083
9	Վայոց Ձոր	Արենի	39.7272	45.1883
10	Շիրակ	Արթիկ	40.6233	43.9550
11	Արմավիր	Արմավիր	40.1372	44.0475
12	Արարատ	Արտաշատ	39.9586	44.5375
13	Տավուշ	Բագրատաշեն	41.2453	44.8256
14	Գեղարքունիք	Գավառ	40.3486	45.1300
15	Շիրակ	Գյումրի	40.7628	43.8558
16	Սյունիք	Գորիս	39.5181	46.3383
17	Տավուշ	Դիլիջան	40.7411	44.8656
18	Կոտայք	Եղվարդ	40.3122	44.4828
19	Երևան	Երևան «Աերոլոգիական»	40.2172	44.4997
20	Երևան	Երևան «Արարկիլր»	40.1953	44.5122
21	Արմավիր	«Երևան ագրո»	40.1886	44.3986
22	Արագածոտն	Թային	40.3864	43.8931
23	Տավուշ	Բջևան	40.8717	45.1472
24	Արագածոտն	Ծաղկահովիտ	40.6361	44.2211
25	Սյունիք	Կապան	39.2042	46.4622
26	Արագածոտն	Համբերդ	40.3850	44.0936
27	Կոտայք	Հանքավան	40.6339	44.4836
28	Կոտայք	Հրազդան	40.4928	44.7611
29	Գեղարքունիք	Ճամբարակ	40.6011	45.3494
30	Գեղարքունիք	Մասրիկ	40.2075	45.7644
31	Գեղարքունիք	Մարտունի	40.1369	45.2969
32	Սյունիք	Մեղրի	38.8978	46.2425
33	Գեղարքունիք	Շորժա	40.5006	45.2717
34	Վայոց ձոր	Որոտանի լեռնանցք	39.6931	45.7117
35	Արարատ	Ուրցաձոր	39.9197	44.8272
36	Լոռի	Պուշկինի լեռնանցք	40.9092	44.4347
37	Վայոց ձոր	Ջերմուկ	39.8244	45.6750
38	Գեղարքունիք	Սեմյոնովկա	40.6597	44.8981
39	Գեղարքունիք	Սևան ՀՕԴ	40.5653	45.0083
40	Սյունիք	Միսիան	39.5203	46.0297
41	Լոռի	Ստեփանավան	41.0019	44.4128
42	Լոռի	Վանաձոր	40.8389	44.4344
43	Գեղարքունիք	Վարդենյաց	40.0050	45.2419

N	Մարզ	Օդերևութաբանական կայան	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
			լայնություն	երկայնություն
44	Լոռի	Տաշիր	41.1167	44.2792
45	Լոռի	Օձուն	41.0603	44.6103
46	Կոտայք	Ֆանտան	40.3953	44.6828

Մթնոլորտային օդի որակի մոնիթորինգի դիտակետեր

Մարզ/ Քաղաք	Քաղաք	Դիտակայանի համար	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
			լայնություն	երկայնություն
Երևան	Երևան	1	40.20602	44.50543
		2	40.12840	44.47842
		7	40.18342	44.52350
		8	40.19103	44.56747
		18	40.17154	44.50842
Արարատ	Արարատ	1	39.84528	44.70159
Կոտայք	Հրազդան	1	40.54867	44.77135
	Ծաղկաձոր	1	40.53748	44.71850
Շիրակ	Գյումրի	1	40.80620	43.84835
Լոռի	Ալավերդի	1	41.09881	44.64245
		2	41.09145	44.65378
		3	41.09944	44.67538
	Վանաձոր	1	40.80320	44.51606
		2	40.80468	44.49322
		3	40.81444	44.47146

Մակերևութային ջրերի հիդրոլոգիական դիտակետեր

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Դիտակետի համար	Ջրային ռեսուրս	Դիտակետի անվանում	Դիտակետի տեսակ	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
					լայնություն	երկայնություն
Հյուսիսային	1	Փամբակ	Շիրակամուտ	ռեժիմային	40.8511	44.2350
	2	Փամբակ	Վանաձոր	օպերատիվ	40.8233	44.4635
	3	Փամբակ	Մեղրուտ	ռեժիմային	40.8160	44.5441
	4	Փամբակ	Թումանյան	օպերատիվ	40.9373	44.6291
	5	Դեբեդ	Այրում	օպերատիվ	41.1904	44.8985
	6	Լեռնաջուր	Լեռնապատ	ռեժիմային	40.8293	44.3893
	7	Տանձուտ	Վանաձոր	ռեժիմային	40.8069	44.4993
	8	Ալարեքս	Դեբեդ	օպերատիվ	40.9187	44.6442
	9	Չորագետ	Ստեփանավան	օպերատիվ	41.0134	44.3823
	10	Չորագետ	Գարգառ	օպերատիվ	40.9555	44.5935
	11	Տաշիր	Սարատովկա	օպերատիվ	41.0732	44.3132
	12	Գարգառ	Կուրթան	ռեժիմային	40.9599	44.5517
	13	Մարց իգետ	Թումանյան	ռեժիմային	40.9862	44.6531
	14	Աղստև	Ֆիդլետովո	ռեժիմային	40.7172	44.7303
	15	Աղստև	Դիլիջան	օպերատիվ	40.7621	44.9152
	16	Աղստև	Իջևան	օպերատիվ	40.8784	45.1437
	17	Գետիկ	Գոշ	օպերատիվ	40.7450	45.0247
	18	Պաղջուր	Գետահովիտ	օպերատիվ	40.9023	45.1386
	19	Կիրանց	Աճարկուտ	օպերատիվ	41.0348	45.0829
	20	Հախում	Ծաղկավան	օպերատիվ	40.9359	45.3345
	21	Տավուշ	Բերդ	ռեժիմային	40.8759	45.3982
Ախուրյան	22	Արաքս	Մուրմալու	ռեժիմային	40.0694	43.7970
	23	Ախուրյան	Պաղակն	օպերատիվ	41.0651	43.6621
	24	Ախուրյան	Ամասիա	օպերատիվ	40.9490	43.7901
	25	Ախուրյան	Կապս	ռեժիմային	40.8878	43.7421
	26	Ախուրյան	Ախուրիկ	օպերատիվ	40.7369	43.7782
	27	Ախուրյան	Հայկաձոր	ռեժիմային	40.5386	43.6506
	28	Ախուրյան	Բագարան	ռեժիմային	40.1369	43.6506
	29	Չկնուտ	Ջորակերտ	ռեժիմային	41.0949	43.6605
	30	Աշոցք	Կրասար	ռեժիմային	41.0301	43.8206
	31	Բլլիգետ	Ջրաձոր	ռեժիմային	40.9098	43.7656
	32	Կարկաչուն	Ղարիբջանյան	օպերատիվ	40.7343	43.7874
	33	Ջաջուռ	Ջաջուռ	ռեժիմային	40.8476	43.9474
	34	Մեծամոր	Տարոնիկ	ռեժիմային	40.1239	44.1868
	35	Մեծամոր	Մեծամոր	ռեժիմային	40.0674	44.2859
	36	Մեծամոր	Ռանչպար	ռեժիմային	40.0307	44.3679
	85	Արփիլիճ ջրամբար	Պաղակն	օպերատիվ	41.0674	43.6532
86	Ախուրյանի ջրամբար	Ջրափի	օպերատիվ	40.5626	43.6455	
Հրազդան	37	Քասախ	Վարդենիս	օպերատիվ	40.5711	44.4094

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Դիտակետի համար	Ջրային ռեսուրս	Դիտակետի անվանում	Դիտակետի տեսակ	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
					լայնություն	երկայնություն
	38	Քասախ	Հարթավան	օպերատիվ	40.4788	44.4411
	39	Քասախ	Աշտարակ	օպերատիվ	40.2901	44.3587
	40	Գեղարոտ	Արագած	ռեժիմային	40.4872	44.3677
	41	Շաղվարդ	Փարպի	ռեժիմային	40.3351	44.3138
	42	Հրազդան ՀՋԳ-ի ջրանցք	Գեղամավան	օպերատիվ	40.5680	44.8995
	43	Հրազդան	Հրազդան	օպերատիվ	40.5224	44.7682
	44	Հրազդան	Արգել	օպերատիվ	40.3809	44.6054
	45	Հրազդան	Երևան	օպերատիվ	40.1593	44.4898
	46	Հրազդան	Հովտաշեն	ռեժիմային	40.0228	44.4419
	47	Մարմարիկ	Հանքավան	օպերատիվ	40.6351	44.4863
	48	Մարմարիկ	Աղավնաձոր	օպերատիվ	40.5715	44.6910
	49	Գոմուր	Մեղրաձոր	ռեժիմային	40.6019	44.6554
	50	Ծաղկաձոր	Ծաղկաձոր	ռեժիմային	40.5364	44.7198
	87	Ապարանի ջրամբար	Հարթավան	օպերատիվ	40.4848	44.4382
	92	Մարմարիկի ջրամբար	Արտավազ	օպերատիվ	40.6228	44.5616
Սևան	51	Չկնագետ	Ծովազուղ	օպերատիվ	40.6176	44.9619
	52	Դրախտիկ	Դրախտիկ	ռեժիմային	40.5462	45.2122
	53	Փամբակ	Փամբակ	ռեժիմային	40.3849	45.5341
	54	Մասրիկ	Ծովակ	օպերատիվ	40.2189	45.6523
	55	Կարճաղբյուր	Կարճաղբյուր	ռեժիմային	40.1792	45.5822
	56	Արփա Սևան ջրատար	Ծովինար	օպերատիվ	40.1563	45.4947
	57	Վարդենիս	Վարդենիկ	օպերատիվ	40.1328	45.4428
	58	Մարտունի	Գեղհովիտ	օպերատիվ	40.0971	45.2831
	59	Արգիճի	Վերին Գետաշեն	օպերատիվ	40.1312	45.2549
	60	Ծաղկաշեն	Վաղաշեն	ռեժիմային	39.9980	45.2109
	61	Լիճք	Լիճք	ռեժիմային	40.1669	45.2432
	62	Բախտակ	Ծակքար	օպերատիվ	40.1683	45.2207
	63	Գավառագետ	Նորատուս	օպերատիվ	40.3775	45.1711
	88	Սևանա լիճ	Սևան թերակղզի	օպերատիվ	40.5628	45.0084
	89	Սևանա լիճ	Շորժա	օպերատիվ	40.4972	45.2700
	90	Սևանա լիճ	Կարճաղբյուր	օպերատիվ	40.1783	45.5644
91	Սևանա լիճ	Մարտունի	օպերատիվ	40.1623	45.3076	
Արարատյան	64	Ազատ	Գառնի	օպերատիվ	40.1097	44.7345
	65	Վեղի	Ուրցաձոր	օպերատիվ	39.9230	44.8264
	66	Արփա	Ջերմուկ	օպերատիվ	39.8378	45.6767
	67	Արփա	Եղեգնաձոր	օպերատիվ	39.7412	45.3247
	68	Արփա	Արենի	օպերատիվ	39.7322	45.2005
	69	Վայք	Զատիթափ	ռեժիմային	39.6289	45.5071
Արարատյան	70	Գլաձոր	Վերնաշեն	ռեժիմային	39.7905	45.3605
	71	Եղեգիս	Հերմոն	օպերատիվ	39.8765	45.4274
	72	Եղեգիս	Շատին	օպերատիվ	39.8208	45.2964
	73	Արտաբուն	Արտաբունյք	ռեժիմային	39.8554	45.3179

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Դիտակետի համար	Ջրային ռեսուրս	Դիտակետի անվանում	Դիտակետի տեսակ	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
					լայնություն	երկայնություն
	74	Մելիմագետ	Շատին	օպերատիվ	39.8305	45.2961
	93	Ազատի ջրամբար	Լանջազատ	օպերատիվ	40.0655	44.5960
Հարավային	75	Մեղրիգետ	Մեղրի	օպերատիվ	38.9149	46.2314
	76	Ողջի	Քաջարան	ռեժիմային	39.1499	46.4121
	77	Ողջի	Կապան	օպերատիվ	39.2050	46.4121
	78	Գեղի	Կավճուտ	ռեժիմային	39.2065	46.2474
	79	Վաչագան	Կապան	ռեժիմային	39.1985	46.3956
	80	Որոտան	Գորայք	օպերատիվ	39.6865	45.7758
	81	Որոտան	Որոտան	օպերատիվ	39.4881	46.1371
	82	Որոտան	Տաթև ՀԷԿ	օպերատիվ	39.4273	46.3733
	83	Ծղուկ	Ծղուկ	օպերատիվ	39.6684	45.8443
	84	Գորիսգետ	Գորիս	օպերատիվ	39.5192	46.3329

Մակերևութային ջրերի որակի մոնիթորինգի դիտակետեր

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Ջրային ռեսուրս	Դիտակետի համար	Տեղադիրք	Մոնիթորինգի տեսակը	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
					լայնություն	երկայնություն
Հյուսիսային	Փամբակ	1	0.5 կմ գյ. Խնկոյանից վերև	Հղումային	40.84789	44.02672
	Փամբակ	2	0.5 կմ ք. Մայիտակից ներքև	Գործառնական	40.83108	44.29681
	Փամբակ	3	1 կմ ք. Վանաձորից վերև	Գործառնական	40.84675	44.40758
	Փամբակ	4	0.5 կմ ք. Վանաձորից ներքև	Գործառնական	40.81389	44.50769
	Դեբեդ	5	0.5 կմ Մարց գետի թափման կետից ներքև	Գործառնական	40.99859	44.65354
	Դեբեդ	6	0.5 կմ ք. Այրումից վերև	Գործառնական	41.20257	44.90504
	Դեբեդ	7	Մահմանի մոտ	Աղտոտիչների տեղափոխման	41.22172	44.88339
	Չորագետ	8	0.5 կմ ք. Ստեփանավանից վերև	Հսկողական	41.01344	44.38164
	Չորագետ	10	Գետաբերան	Գործառնական	40.95783	44.63109
	Տաշիր	11	0.5 կմ գյ. Միխայելովկայից վերև	Հղումային	41.16904	44.26781
	Տաշիր	12	0.5 կմ գյ. Սարատովկայից ներքև	Հսկողական	41.05566	44.33864
	Մարց գետ	13	Գետաբերան	Գործառնական	40.98386	44.65898
	Ախթալա	14	Գետաբերան	Գործառնական	41.14967	44.77919
	Գարգառ	210	Ակունք	Հղումային	40.97106	44.40867
	Գարգառ	342	Գետաբերան	Հսկողական	40.95372	44.58012
	Շնող	343	Գետաբերան	Գործառնական	41.14547	44.83301
	Աղստև	15	1.2 կմ ք. Դիլիջանից վերև	Գործառնական	40.73207	44.81782
	Աղստև	16	0.5 կմ ք. Դիլիջանից ներքև	Գործառնական	40.75892	44.90480
	Աղստև	17	2 կմ ք. Բջևանից վերև	Գործառնական	40.85888	45.12481
	Աղստև	18	2 կմ ք. Բջևանից ներքև	Գործառնական	40.91377	45.15943
Գետիկ	19	0.5 կմ գյ. Վահանից վերև	Հղումային	40.57461	45.40817	
Գետիկ	20	Գետաբերան	Գործառնական	40.75971	45.02166	
Ախուրյան	Արաքս	25	0.9 կմ գյ. Հուշակերտից ներքև	Աղտոտիչների տեղափոխման	40.07982	43.75280
	Ախուրյան	31	1 կմ գյ. Ամասիայից վերև	Գործառնական	40.95883	43.79635
Ախուրյան	Ախուրյան	32	1 կմ գյ. Ամասիայից ներքև	Գործառնական	40.94267	43.78777
	Ախուրյան	33	0.8 կմ ք. Գյումրիից վերև	Գործառնական	40.80424	43.79810

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Ջրային ռեսուրս	Դիտակետի համար	Տեղադիրք	Մոնիթորինգի տեսակը	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
					լայնություն	երկայնություն
Ջրավազանային կառավարման տարածք	Ախուրյան	34	5 կմ ք. Գյումրիից ներքև	Գործառնական	40.74380	43.78729
	Ախուրյան	35	0.5 կմ գյ. Բագարանից ներքև	Գործառնական	40.13618	43.65183
	Աշոցք	36	0.5 կմ գյ. Մուսայելյանից վերև	Հսկողական	40.98659	43.94436
	Աշոցք	37	Գետաբերան	Գործառնական	41.03280	43.82355
	Կարկաչուն	38	Գետաբերան	Գործառնական	40.73280	43.79404
	Մեծամոր	40	10 կմ ք. Վաղարշապատից հարավ	Գործառնական	40.09378	44.27545
	Մեծամոր	41	11 կմ ք. Վաղարշապատից հարավ-արևելք	Գործառնական	40.07371	44.28507
	Մեծամոր	42	0.5 կմ գյ. Ռանչպարից ներքև	Գործառնական	40.01670	44.37400
	Արփի լճի ջրամբար	109	Ամբարտակի մոտ	Հսկողական	41.06756	43.65364
	Ախուրյանի ջրամբար	110	Ամբարտակի մոտ	Հսկողական	40.56001	43.65449
Հրազդան	Արաքս	26	Հրազդան գետի թափ. կետից վերև	Աղտոտիչների տեղափոխման	39.97026	44.47332
	Արաքս	27	Հրազդան գետի թափ. կետից ներքև	Աղտոտիչների տեղափոխման	39.96577	44.48335
	Քասախ	43	0.5 կմ ք. Ապարանից վերև	Գործառնական	40.59530	44.34576
	Քասախ	44	0.5 կմ ք. Ապարանից ներքև	Գործառնական	40.58532	44.37516
	Քասախ	45	1 կմ ք. Աշտարակից վերև	Գործառնական	40.29888	44.37375
	Քասախ	46	3.5 կմ ք. Աշտարակից ներքև	Գործառնական	40.25667	44.31453
	Քասախ	47	Գետաբերան	Գործառնական	40.16574	44.25708
	Գեղարոտ	48	0.5 կմ գյ. Արագածից վերև	Հղումային	40.48888	44.31748
	Գեղարոտ	49	Գետաբերան	Գործառնական	40.48026	44.39616
	Շաղվարդ	50	0.5 կմ գյ. Փարալիից ներքև	Հսկողական	40.32051	44.31017
Հրազդան	Հրազդան	51	գյ. Գեղամավանի մոտ	Հղումային	40.57085	44.90705
	Հրազդան	52	0.5 կմ գյ. Քաղսիից ներքև	Գործառնական	40.49911	44.74314
	Հրազդան	53	0.5 կմ գյ. Արգելից ներքև	Գործառնական	40.37640	44.60682
	Հրազդան	54	0.5 կմ Արգնի ՀԷԿ-ից ներքև	Գործառնական	40.29530	44.59068
	Հրազդան	55	9 կմ ք. Երևանից ներքև. գյ. Դարբնիկի մոտ	Գործառնական	40.10388	44.38051
Հրազդան	225	գյ. Գեղանիստի մոտ	Գործառնական	40.14350	44.43295	

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Ջրային ռեսուրս	Դիտակետի համար	Տեղադիրք	Մոնիթորինգի տեսակը	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
					լայնություն	երկայնություն
Ջրավազանային կառավարման տարածք	Հրազդան	56	Գետաբերան	Գործառնական	39.99298	44.44586
	Մարմարիկ	57	0.5 կմ գլ. Հանքավանից վերև	Հղումային	40.66340	44.46692
	Մարմարիկ	58	Գետաբերան	Գործառնական	40.54579	44.75274
	Ծաղկաձոր (Տանձաղբյուր)	311	Ծաղկաձոր քաղաքից վերև	Հղումային	40.53427	44.69966
	Ծաղկաձոր (Տանձաղբյուր)	312	Ծաղկաձոր քաղաքից ներքև	Գործառնական	40.53535	44.74403
	Գետառ	59	Գետաբերան	Գործառնական	40.15528	44.47378
	Ապարանի ջրամբար	111	Ամբարտակի մոտ	Հսկողական	40.48508	44.43586
	Երևանյան լիճ	112	Ամբարտակի մոտ	Գործառնական	40.15528	44.47379
Սևան	Ջկնագետ	60	0.5 կմ գլ. Մեմյոնովկայից վերև	Հղումային	40.65337	44.89236
	Ջկնագետ	61	Գետաբերան	Գործառնական	40.61709	44.96272
	Մասրիկ	62	0.5 կմ գլ. Վերին Շորժայից վերև	Հղումային	40.07766	45.81844
	Մասրիկ	63	Գետաբերան	Գործառնական	40.22116	45.64453
	Սոթք	64	6 կմ գլ. Սոթքից վերև	Հղումային	40.23219	45.93922
	Սոթք	65	Գետաբերան	Գործառնական	40.20006	45.85181
	Կարճաղբյուր	66	0.5 կմ գլ. Ախարաձորից վերև	Հղումային	40.09357	45.64391
	Կարճաղբյուր	67	Գետաբերան	Գործառնական	40.17948	45.58358
	Արփա-Սևան ջրատար	68	0.7 կմ գլ. Ծովինարից հարավ-արևելք	Գործառնական	40.15617	45.49490
	Վարդենիս	69	0.5 կմ գլ. Վարդենիկից վերև	Հղումային	40.13157	45.44433
	Վարդենիս	70	Գետաբերան	Գործառնական	40.15458	45.43939
	Մարտունի	71	0.5 կմ գլ. Գեղիովիտից վերև	Հղումային	40.07857	45.29405
	Մարտունի	72	Գետաբերան	Գործառնական	40.15060	45.30013
Սևան	Արգիճի	73	0.5 կմ գլ. Լեռնահովիտից վերև	Հղումային	40.03263	45.23684
	Արգիճի	74	Գետաբերան	Գործառնական	40.15569	45.26794
	Ծակքար	75	Գետաբերան	Գործառնական	40.18025	45.23165
	Շողվազ	76	Գետաբերան	Գործառնական	40.18562	45.22727
	Գավառագետ	77	0.5 կմ գլ. Ծաղկաշենից վերև	Հղումային	40.29327	45.04236
	Գավառագետ	78	Գետաբերան	Գործառնական	40.36399	45.17619
	Սևանա լիճ	115-ՄՍ	Ծափաթաղ-ափամերձ	Հսկողական	40.40914	45.46089
	Սևանա լիճ	115'-ՄՍ	Ծափաթաղ-կենտրոնական	Հսկողական	40.40508	45.44769
	Սևանա լիճ	116-ՄՍ	Փամբակ-ափամերձ	Հսկողական	40.36483	45.53225
	Սևանա լիճ	116'-ՄՍ	Փամբակ-կենտրոնական	Հսկողական	40.36056	45.51911
Սևանա լիճ	117-ՄՍ	Արեգունի - ափամերձ	Հսկողական	40.32406	45.59022	

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Ջրային ռեսուրս	Դիտակետի համար	Տեղադիրք	Մոնիթորինգի տեսակը	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
					լայնություն	երկայնություն
Սևանա լիճ	Սևանա լիճ	117'-ՄՄ	Արեգունի-կենտրոնական	Հսկողական	40.32250	45.58400
	Սևանա լիճ	118-ՄՄ	Գիլի-ափամերձ	Հսկողական	40.25264	45.63047
	Սևանա լիճ	118'-ՄՄ	Գիլի-կենտրոնական	Հսկողական	40.27633	45.59589
	Սևանա լիճ	119-ՄՄ	Արփա -ափամերձ	Հսկողական	40.16525	45.49514
	Սևանա լիճ	119'-ՄՄ	Արփա-կենտրոնական	Հսկողական	40.22492	45.52719
	Սևանա լիճ	120-ՄՄ	Ծովինար-ափամերձ	Հսկողական	40.18842	45.45042
	Սևանա լիճ	120'-ՄՄ	Ծովինար-կենտրոնական	Հսկողական	40.20692	45.45658
	Սևանա լիճ	121-ՄՄ	Մարտունի-ափամերձ	Հսկողական	40.16869	45.30122
	Սևանա լիճ	121'-ՄՄ	Մարտունի-կենտրոնական	Հսկողական	40.18178	45.30433
	Սևանա լիճ	123-ՄՄ	Կարմիր գյուղ-ափամերձ	Հսկողական	40.28600	45.22214
	Սևանա լիճ	123'-ՄՄ	Կարմիր գյուղ-կենտրոնական	Հսկողական	40.28728	45.27681
	Սևանա լիճ	124-ՄՄ	Նորատուս-ափամերձ	Հսկողական	40.39383	45.23767
	Սևանա լիճ	124'-ՄՄ	Նորատուս-կենտրոնական	Հսկողական	40.38058	45.33211
	Սևանա լիճ	125-ՓՄ	Գավառագետ-ափամերձ	Հսկողական	40.42908	45.19636
	Սևանա լիճ	125'-ՓՄ	Գավառագետ-կենտրոնական	Հսկողական	40.44906	45.18486
	Սևան	Սևանա լիճ	126-ՓՄ	Այրիվանք-ափամերձ	Հսկողական	40.43736
Սևանա լիճ		126'-ՓՄ	Այրիվանք-կենտրոնական	Հսկողական	40.45083	45.12369
Սևանա լիճ		127-ՓՄ	Մոդեղային-ափամերձ	Հսկողական	40.51261	45.00763
Սևանա լիճ		127'-ՓՄ	Մոդեղային-կենտրոնական	Հսկողական	40.51967	45.02730
Սևանա լիճ		128-ՓՄ	Լճաշեն-ափամերձ	Հսկողական	40.52589	44.96053
Սևանա լիճ		128'-ՓՄ	Լճաշեն-կենտրոնական	Հսկողական	40.52035	44.98335
Սևանա լիճ		129-ՓՄ	Ծովազյուղ-ափամերձ	Հսկողական	40.61978	44.98456
Սևանա լիճ		129'-ՓՄ	Ծովազյուղ-կենտրոնական	Հսկողական	40.61211	44.98269
Սևանա լիճ		130-ՓՄ	Գյունեյ-ափամերձ	Հսկողական	40.60908	45.04525
Սևանա լիճ		130'-ՓՄ	Գյունեյ-կենտրոնական	Հսկողական	40.60900	45.04631
Սևանա լիճ	131-ՓՄ	Շորժա-ափամերձ	Հսկողական	40.48975	45.25161	
Սևանա լիճ	131'-ՓՄ	Շորժա-կենտրոնական	Հսկողական	40.49689	45.26961	

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Ջրային ռեսուրս	Դիտակետի համար	Տեղադիրք	Մոնիթորինգի տեսակը	Սշխարհագրական կոորդինատներ	
					լայնություն	երկայնություն
	Սևանա լիճ	122'-ՄՄ	24-րդ կայան-կենտրոնական	Հսկողական	40.23294	45.26084
Արարատյան	Արաքս	28	0.5 կմ ք. Արարատից ներքև	Աղտոտիչների տեղափոխման	39.79531	44.69093
	Վեդի	80	0.5 կմ գյ. Ուրցաձորից վերև	Հղումային	39.94499	44.87135
	Վեդի	82	6 կմ ք. Արարատից ներքև	Գործառնական	39.85685	44.65946
	Արփա	83	0.5 կմ ք. Ջերմուկից վերև	Հղումային	39.83813	45.67713
	Արփա	84	0.5 կմ ք. Վայքից վերև	Գործառնական	39.68439	45.49831
	Արփա	85	0.5 կմ ք. Վայքից ներքև	Գործառնական	39.70796	45.42570
	Արփա	86	0.5 կմ ք. Եղեգնաձորից վերև	Գործառնական	39.74028	45.34383
	Արփա	87	0.5 կմ գյ. Արենիից ներքև	Գործառնական	39.72019	45.15524
	Դարբ	348	Ակունք	Հղումային	39.68577	45.68347
	Դարբ	349	Գետաբերան	Գործառնական	39.69361	45.56767
	Հերիեր	350	Ակունք	Հղումային	39.82403	45.54257
	Հերիեր	351	Գետաբերան	Գործառնական	39.69231	45.52348
	Եղեգիս	352	Գյ. Գետիկվանքից վերև	Հսկողական	39.92165	45.50629
	Եղեգիս	88	0.5 կմ գյ. Շատինից ներքև	Գործառնական	39.74831	45.31175
	Ազատի ջրամբար	113	Ամբարտակի մոտ	Հսկողական	40.07031	44.59475
	Կեչուտի ջրամբար	114	Ամբարտակի մոտ	Հսկողական	39.79164	45.64919
	Արաքս	29	2 կմ ք. Ագարակից հարավ	Աղտոտիչների տեղափոխման	38.84120	46.16058
	Հարավային	Արաքս	30	2.5 կմ ք. Ագարակից հարավ-արևելք	Աղտոտիչների տեղափոխման	38.86553
Մեղրիգետ		89	0.5 կմ ք. Մեղրիից վերև	Հսկողական	38.91993	46.22443
Մեղրիգետ		90	Գետաբերան	Գործառնական	38.88783	46.26517
Կարճևան		344	Գետաբերան	Գործառնական	38.85865	46.21273
Ողջի		91	1.7 կմ ք. Քաջարանից վերև	Հղումային	39.15683	46.09820
Ողջի		92	1.8 կմ ք. Քաջարանից ներքև	Գործառնական	39.15026	46.19186

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Ջրային ռեսուրս	Դիտակետի համար	Տեղադիրք	Մոնիթորինգի տեսակը	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
					լայնություն	երկայնություն
	Ողջի	93	0.8 կմ ք. Կապանից վերև	Գործառնական	39.22329	46.34842
	Ողջի	94	0.5 կմ Կապանի օդանավակայանից ներքև	Գործառնական	39.20059	46.46380
	Աճանան (Նորաշենիկ)	346	3 կմ գյ. Աճանանից վերև	Հղումային	39.25450	46.40259
	Աճանան (Նորաշենիկ)	347	գետաբերան	Գործառնական	39.20409	46.46215
	Գեղի	97	0.5 կմ գյ. Աջաբաջից վերև	Հղումային	39.25476	46.07290
	Գեղի	98	Գետաբերան	Գործառնական	39.19999	46.25915
	Որոտան	99	0.5 կմ գյ. Գորայքից վերև	Հղումային	39.68450	45.77656
	Որոտան	100	3 կմ ք. Միսիանից վերև	Հսկողական	39.53677	46.01196
	Որոտան	101	6 կմ ք. Միսիանից ներքև	Գործառնական	39.51269	46.04594
	Որոտան	102	0.5 կմ գյ. Տաթև ՀԷԿ-ից ներքև	Գործառնական	39.42683	46.37339
	Որոտան-Արփա ջրատար	353	Թունելի ելքից	Գործառնական	39.786969	45.657948
	Միսիան	103	0.5 կմ գյ. Արևիսից վերև	Հղումային	39.40186	45.90044
	Միսիան	104	Գետաբերան	Գործառնական	39.51006	46.04898
	Վարարակ	106	5 կմ ք. Գորիսից վերև	Հղումային	39.53621	46.29426
	Վարարակ	107	1.5 կմ ք. Գորիսից ներքև	Գործառնական	39.48552	46.35916

Մտորերկրյա ջրերի մոնիթորինգի դիտակետեր

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Դիտակետի համար	Ջրաղբյուրի տեսակ	Տեղադիրք	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
				երկարություն	լայնություն
Հյուսիսային	2058	Աղբյուր	Տավուշի մ.գ. Հաղարծին	44.96478	40.77684
	2059	Աղբյուր	Տավուշի մ.գ. Հաղարծին	44.98589	40.76935
Ախուրյան	108	հորատանցք	Արմավիրի մարզ գ. Ակնաշեն	44.27833	40.09361
	2029	Աղբյուր	Շիրակի մ.ք. Գյումրի (Չերքեզի ձոր)	43.82917	40.78861
	2030	Աղբյուր	Շիրակի մ.ք. Գյումրի (Չերքեզի ձոր)	43.82917	40.79000
	2031	Աղբյուր	Շիրակի մ. ք. Գյումրի. Վարդբաղ	43.81556	40.80139
	2032	Աղբյուր	Շիրակի մ. գ. Մարմաշեն (լիճ)	43.76000	40.84361
	2035	Աղբյուր	Շիրակի մ. գ. Մարմաշեն (բիսետկա)	43.76056	40.84306
	2037	Աղբյուր	Շիրակի մ. ք. Գյումրի. Վարդբաղ	43.81583	40.80083
	2038	Աղբյուր	Շիրակի մ. գ. Աշոցք	43.87556	41.02722
	2039	Աղբյուր	Շիրակի մ. գ. Աշոցք (Սմբուլի աղբ)	43.85861	41.03361
	2040	Աղբյուր	Շիրակի մ. գ. Աշոցք (Գարիկի աղբ)	43.86111	41.03389
	2041	Աղբյուր	Շիրակի մ.գ. Աշոցք (Ակոնեց աղբ)	43.86139	41.03417
	2077	Աղբյուր	Շիրակի մարզ գ. Ցողանարգ	43.87222	40.95000
	105	Հորատանցք	Արմավիրի մարզ գ. Եղեգնուտ	44.16444	40.08583
	152	Հորատանցք	Արմավիրի մարզ գ. Առատաշեն-Ապագա	44.22889	40.10972
	192	հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Վարդանաշեն	44.20083	40.06028
Ախուրյան	198	հորատանցք	Արմավիրի մարզ գ. Ակնաշեն	44.27833	40.09361
	1533	Հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Վարդանաշեն	44.19000	40.05000
	1537	Հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Արագալի	44.17028	40.04806
	1818	Հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Առատաշեն-Ապագա	44.23000	40.11000
	2018	Հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Տարոնիկ	44.18056	40.13222

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Դիտակետի համար	Ջրաղբյուրի տեսակ	Տեղադիրք	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
				երկարություն	լայնություն
Ջրավազանային կառավարման տարածք	2024	Հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Բամբակաշատ	44.01722	40.09167
	2025	Հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Հայկական	44.03556	40.08528
	2026	Հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Տարոնիկ	44.18444	40.13972
	2057	Հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Ապագա	44.25194	40.08944
	2080	Հորատանցք	Արագածոտնի մարզ գ. Արագածական	43.65528	40.32556
	2081	Հորատանցք	Արագածոտնի մարզ գ. Արտենի	43.76833	40.29167
	2082	Հորատանցք	Արմավիրի մարզ գ. Մյասնիկյան	43.90611	40.18583
	2083	Հորատանցք	Արմավիրի մարզ գ. Արտամետ	43.83667	40.10444
	2103	Հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Արմավիր	44.05667	40.09611
	2104	Հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Այգեշատ	44.03083	40.06444
	1521	շատրվանող հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Գայ	44.31000	40.08944
	2001	շատրվանող հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Ակնաշեն	44.28000	40.09167
	2002	շատրվանող հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Տարոնիկ	44.19222	40.12278
	2021	շատրվանող հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Ջրառատ	44.27139	40.06861
	2055	շատրվանող հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Ակնաշեն. ԵՄ	44.28111	40.09556
	199	Ջրհոր	Արմավիրի մարզ գ. Ակնաշեն	44.27861	40.09361
	Ախուրյան	2020	Ջրհոր	Արմավիրի մ. գ. Ապագա	44.25833
2022		Ջրհոր	Արմավիրի մ. գ. Լուսազուղ	44.27111	40.09000
2042		Ջրհոր	Շիրակի մ. գ. Առափի	43.80833	40.77861
2043		Ջրհոր	Շիրակի մ. գ. Ախուրյան	43.90389	40.77861
Հրազդան	246	Աղբյուր	Կոտայքի մ. գ. Բջնի	44.69861	40.46583
	755	Աղբյուր	Արագածոտնի մ.գ Ղազարական	44.32833	40.33833
	970	աղբյուր	Երևան /ԵՐՀԷԿ/	44.48667	40.19111
	1297	Աղբյուր	Կոտայքի մարզ գ. Սոլակ	44.69833	40.46694
	1636	Աղբյուր	Կոտայքի մարզ. գ Կարբի	44.38694	40.32972

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Դիտակետի համար	Ջրաղբյուրի տեսակ	Տեղադիրք	Աշխարհագրական կորդինատներ		
				երկարություն	լայնություն	
Ջրավազանային կառավարման տարածք	1832	Աղբյուր	Կոտայքի մ. գ. Սոլակ	44.69861	40.46750	
	2051	Աղբյուր	Արագածոտնի մ. ք. Ապարան <<Սիրո աղբյուր>>	44.34806	40.59306	
	2105	աղբյուր	Կոտայքի մարզ գ. Բուժական /Համոյի/	44.52306	40.45722	
	2107	աղբյուր	Արագածոտնի մարզ ք. Ապարան (Հետքաշ)	44.36111	40.58194	
	2108	աղբյուր	Կոտայքի մարզ գ. Բյուրական /Դունի/	44.26778	40.33528	
	78	Հորատանցք	Արարատի մարզ գ. Միս	44.38806	40.05889	
	2004	Հորատանցք	Արարատի մ. գ. Ջրահովիտ	44.47583	40.04250	
	2005	Հորատանցք	Արարատի մ. գ. Հայանհատ	44.36722	40.12111	
	2056	Հորատանցք	Արմավիրի մ. գ. Գրիբոյդով	44.27667	40.10861	
	2085	Հորատանցք	Արմավիրի մարզ գ. Արագած	44.23139	40.21806	
	2086	Հորատանցք	Արմավիրի մարզ գ. Դողս	44.27056	40.21778	
	2087	Հորատանցք	Արմավիրի մարզ գ. Աղավնատուն	44.25389	40.23528	
	Հրազդան	2088	Հորատանցք	Արմավիրի մարզ գ. Լեռնամերձ	44.26528	40.25611
		2089	Հորատանցք	Արագածոտնի մարզ գ. Կարբի	44.34139	40.02444
2119		Հորատանցք	Արագածոտնի մարզ գ. Փարպի	44.31194	40.31833	
1519		շատրվանող հորատանցք	Արարատի մ. ք. Մասիս	44.42528	40.05583	
1523		շատրվանող հորատանցք	Արարատի մ. գ. Հովտաշատ	44.34417	40.09139	
1526		շատրվանող հորատանցք	Արարատի մ. գ. Դաշտավան	44.39639	40.10139	
1535		շատրվանող հորատանցք	Արարատի մ. գ. Միս	44.39861	40.04694	
1536		շատրվանող հորատանցք	Արարատի մ. գ. Միս	44.37750	40.06306	
2003		շատրվանող հորատանցք	Արարատի մ. գ. Միս	44.38806	40.05472	
2007		շատրվանող հորատանցք	Արարատի մ. գ. Ջրահովիտ	44.46917	40.04361	
2008		շատրվանող հորատանցք	Արարատի մ. գ. Հովտաշեն	44.46028	40.01639	

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Դիտակետի համար	Ջրաղբյուրի տեսակ	Տեղադիրք	Աշխարհագրական կորդինատներ	
				երկարություն	լայնություն
	2053	շատրվանոց հորատանցք	Արարատի մ. գ. Հովտաշեն	44.46333	40.01500
	2010	Ջրհոր	Արագածոտնի մ. գ. Նիգավան	44.30833	40.61361
	2011	Ջրհոր	Արագածոտնի մ. գ. Նիգավան	44.29611	40.61667
	2023	Ջրհոր	Արմավիրի մ. գ. Խորոնք	44.24222	40.13028
Մեան	31	Աղբ. խումբ	Գեղարքունիքի մ. գ. Ակունք	45.71972	40.15250
	902	Աղբ. խումբ	Գեղարքունիքի մ. գ. Ակունք	45.72306	40.15694
	1053	Աղբյուր	Գեղարքունիքի մ. գ. Ակունք	45.72917	40.16194
	2014	Աղբյուր	Գեղարքունիքի մ.ք. Գավառ	45.13194	40.35056
	2091	աղբյուր	Գեղարքունիքի մարզ գ. Աղբերք /Աղբուլախ/	45.27806	40.53306
	2093	Աղբյուր	Գեղարքունիքի մ. գ. Խաչաղբյուր	45.69167	40.16528
	2100	աղբյուր	Գեղարքունիքի մարզ գ. Լիճք	45.23528	40.16056
Մեան	2101	Հորատանցք	Գեղարքունիքի մարզ գ. Լիճք	45.23500	40.16056
	1809	շատրվանոց հորատանցք	Գեղարքունիքի մ. ք. Վարդենիս	45.71000	40.18528
	1810	շատրվանոց հորատանցք	Գեղարքունիքի մ. ք. Վարդենիս	45.70972	40.18417
	1811	շատրվանոց հորատանցք	Գեղարքունիքի մ. ք. Վարդենիս	45.70944	40.18639
	1812	շատրվանոց հորատանցք	Գեղարքունիքի մ. ք. Վարդենիս	45.70917	40.18694
	2013	շատրվանոց հորատանցք	Գեղարքունիքի մ. գ. Գանձակ	45.11583	40.31833
	2090	շատրվանոց հորատանցք	Գեղարքունիքի մ. գ. Վաղաշեն	45.32944	40.13444
	2095	շատրվանոց հորատանցք	Գեղարքունիքի մարզ գ. Դարանակ	45.56611	40.36444
Արարատյան	502	Աղբյուր	Վայոց ձորի մ. գ. Մալիշկա (Մոզի)	45.40806	39.71806
	785	Աղբյուր	Վայոց ձորի մ. գ. Ագարակաձոր	45.34917	39.70444
	787	Աղբյուր	Վայոց ձորի մ. ք. Եղեգնաձոր	45.33083	39.75917

Ջրավազանային կառավարման տարածք	Դիտակետի համար	Ջրաղբյուրի տեսակ	Տեղադիրք	Աշխարհագրական կոորդինատներ	
				երկարություն	լայնություն
Ջրավազանային կառավարման տարածք	2045	Աղբյուր	Կոտայքի մ. գ. Գառնի (Գևոյի)	44.74056	40.11444
	2046	Աղբյուր	Կոտայքի մ. գ. Գառնի (Գաբո- Բակո աղբ)	44.74139	40.11361
	2047	Աղբյուր	Կոտայքի մ. գ. Գառնի (Հեշտոյի աղբ)	44.74333	40.11778
	2048	Աղբյուր	Վայոց ձորի մ. ք. Ջերմուկ	45.67083	39.84250
	2050	Աղբյուր	Վայոց ձորի մ. գ. Ջեղեա	45.42389	39.70861
	2060	Աղբյուր	Վայոց ձորի մ գ. Կեչուտ	45.67639	39.81056
	845	Աղբյուր	Կոտայքի մարզ. գ Գառնի	44.72917	40.11972
	2052	Հորատանցք	Արարատի մ. գ. Մրգավետ	44.47889	40.03083
	2064	Հորատանցք	Արարատի մ. ք. Արտաշատ	44.52028	39.93639
	2065	Հորատանցք	Արարատի մ. գ. Եղեգնավան	44.63194	39.83139
Արարատյան	2069	Հորատանցք	Արարատի մ. ք. Արտաշատ (Նորվզլու)	44.54028	39.96389
	2074	Հորատանցք	Արարատի մ. գ. Լուսառատ	44.59278	39.87639
	2076	Հորատանցք	Արարատի մ. գ. Արարատ	44.70444	39.81944
	2062	Հատրվանող հորատանցք	Արարատի մ. ք. Արտաշատ	44.53139	39.93444
	2063	Հատրվանող հորատանցք	Արարատի մ. գ. Դալար	44.50917	39.95194
	2067	Հատրվանող հորատանցք	Արարատի մ. գ. Սուրենավան	44.76778	39.78750
	2006	Ջրհոր	Արարատի մ. ք Վեղի	44.71889	39.90611
	2072	Ջրհոր	Արարատի մ. գ. Դալար	44.51083	39.96278
	2073	Ջրհոր	Արարատի մ. ք Արտաշատ	44.51972	39.93639
	2075	Ջրհոր	Արարատի մ. գ. Արմաշ	44.80583	39.76167
Հարավային	529	Աղբյուր	Սյունիքի մ գ. Գորհայք	45.77722	39.68444
	532	Աղբյուր	Սյունիքի մ գ. Շաքի	46.00139	39.56611
	537	Աղբյուր	Սյունիքի մ գ. Սպանդարյան	45.91250	39.62333
	899	Աղբյուր	Սյունիքի մ.ք Գորիս	46.34250	39.51278

<i>Ջրավազանային կառավարման տարածք</i>	<i>Դիտակետի համար</i>	<i>Ջրաղբյուրի տեսակ</i>	<i>Տեղադիրք</i>	<i>Աշխարհագրական կոորդինատներ</i>	
				<i>երկարություն</i>	<i>լայնություն</i>
	<i>1175</i>	<i>Աղբյուր</i>	<i>Սյունիքի մ.գ. Անգեղակոթ</i>	<i>45.92194</i>	<i>39.57083</i>
	<i>1323</i>	<i>Աղբյուր</i>	<i>Սյունիքի մ.գ. Անգեղակոթ</i>	<i>45.91528</i>	<i>39.57000</i>
	<i>1399</i>	<i>Աղբյուր</i>	<i>Սյունիքի մ.ք Գորիս</i>	<i>46.32750</i>	<i>39.52111</i>

Հավելված 4. Ցուցանիշների ցանկ

<u>Ավտոմատ դիտարկումներ</u>	<u>Մթնոլորտային օդում որոշվող</u> <u>Ակտիվ</u> <u>դիտարկումներ</u>	<u>Պասիվ</u> <u>դիտարկումներ</u>
1. Ածխածնի մոնօքսիդ	1. Փոշի 2. Փոշում մետաղներ. անիոններ 3. Ծծմբի երկօքսիդ 4. Ազոտի երկօքսիդ 5. Գետնամերձ օզոն	1. Ծծմբի երկօքսիդ 2. Ազոտի երկօքսիդ

Մակերևութային ջրերում որոշվող ցուցանիշների ցանկ

1. Ջերմաստիճան	24. Նատրիում
2. Գույն	25. Կայցիում
3. Հոտ	26. Մագնեզիում
4. Թափանցելիություն	27. Լիթիում
5. Կախության չոր նյութեր (ԿՉՆ)	28. Երկաթ
6. Էլեկտրահաղորդականություն	29. Մանգան
7. Լուծված թթվածին	30. Ալյումին
8. Թթվածնի քիմիական պահանջարկ (ԹՔՊ)	31. Պղինձ
9. Թթվածնի հնգօրյա կենսաքիմիական պահանջարկ (ԹԿՊ ₅)	32. Քրոմ
10. Ջրածնային ցուցիչ	33. Յինկ
11. Ընդհանուր լուծված աղեր (ԸԼԱ)	34. Կոբալտ
12. Կոշտություն	35. Մոլիբդեն
13. Հիդրոկարբոնատ իոն	36. Կադմիում
14. Սուլֆատ իոն	37. Կապար
15. Քլորիդ իոն	38. Վանադիում
16. Ֆտորիդ իոն	39. Նիկել
17. Ֆոսֆատ իոն	40. Սելեն
18. Ընդհանուր ֆոսֆոր	41. Արսեն
19. Նիտրատ իոն	42. Բերիլիում
20. Նիտրիտ իոն	43. Բարիում
21. Ամոնիում իոն	44. Բոր
22. Սիլիկատ իոն	45. Ծարիր
23. Կալիում	46. Անագ

Ստորերկրյա ջրերում որոշվող ցուցանիշների ցանկ

1. Գույն	21. Կալցիում
2. Հոտ	22. Տիտան
3. Ջրածնային ցուցիչ	23. Վանադիում
4. Ընդհանուր լուծված աղեր (ԸԼԱ)	24. Քրոմ
5. Ընդհանուր կոշտություն	25. Երկաթ
6. Չոր մնացորդ	26. Մանգան
7. Կախության չոր նյութեր (ԿՉՆ)	27. Կոբալտ
8. Նիտրատ իոն	28. Նիկել
9. Նիտրիտ իոն	29. Պղինձ
10. Սուլֆատ իոն	30. Ցինկ
11. Քլորիդ իոն	31. Արսեն
12. Ամոնիում իոն	32. Սելեն
13. Հիդրոկարբոնատ իոն	33. Ստրոնցիում
14. Լիթիում	34. Մոլիբդեն
15. Բերիլիում	35. Կադմիում
16. Բոր	36. Ֆոսֆոր
17. Նատրիում	37. Անագ
18. Մագնեզիում	38. Ծարիր
19. Ալյումին	39. Բարիում
20. Կալիում	40. Կապար

Տեղումներում որոշվող ցուցանիշների ցանկ

1. Ջրածնային ցուցիչ	19. Երկաթ
2. Նիտրատ իոն	20. Մանգան
3. Սուլֆատ իոն	21. Կոբալտ
4. Քլորիդ իոն	22. Նիկել
5. Ամոնիում իոն	23. Պղինձ
6. Ֆտորիդ իոն	24. Ցինկ
7. էլեկտրահաղորդականություն	25. Արսեն
8. Լիթիում	26. Սելեն
9. Բերիլիում	27. Ստրոնցիում
10. Բոր	28. Մոլիբդեն
11. Նատրիում	29. Կադմիում
12. Մագնեզիում	30. Ֆոսֆոր
13. Ալյումին	31. Անագ
14. Կալիում	32. Ծարիր
15. Կալցիում	33. Բարիում
16. Տիտան	34. Կապար
17. Վանադիում	35. Բիսմութ
18. Քրոմ	

Հավելված 5. Նորմերի և սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաների ցանկ

Բնակավայրերում մթնոլորտային օդն աղտոտող նյութերի սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաները

(ՀՀ կառավարության 2006թ. փետրվարի 2-ի N160-Ն որոշում)

Վնասակար նյութի անվանումը	Սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիա. մգ/մ ³		Վտանգավորության դաս
	միջին օրական	առավելագույն միանվագ	
Ածխածնի մոնօքսիդ՝	3	5	4
Ազոտի երկօքսիդ	0.04	0.2	2
Ծծմբի երկօքսիդ՝	0.05	0.5	3
Փոշի **	0.15	0.5	3
Գետնամերձ օզոն	0.03	0.16	1

Հողում քիմիական նյութերի սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաները
ՀՀ Առողջապահության նախարարի 2010թ. հունվարի 25-ի N 01-Ն հրաման)

Նյութերի անվանում	Սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիա. մգ/կգ
Վանադիում	150
Արսեն	2
Կապար	32
Ծարիր	2
Կոբալտ	5
Պղինձ	3
Նիկել	4
Ցինկ	23
Քրոմ	6
Մանգան	1500

* Ածխածնի օքսիդ

** Անհիդրիդ ձևային

*** Գախված մասնիկներ (Արարատ և Հրազդան քաղաքներում փոշու. ՍԹԿ-ն 0,1 մգ/մ³ է (փոշի անօրգանական (20-70)% SiO₂-ի պարունակությամբ))

**Մակերևութային ջրերի էկոլոգիական նորմերը
(ՀՀ կառավարության 2011թ. հունվարի 27-ի N 75-Ն որոշում)**

Ցուցանիշներ	Որակի դաս					Չափման միավոր
	1-ին (գերազանց)	2-րդ (լավ)	3-րդ (միջակ)	4-րդ (անբավարար)	5-րդ (վատ)	
Լուծված թթվածին	>7 կամՖԿ*	>6	>5	>4	<4	մգ Օ ₂ /լ
Թթվածնի կենսաքիմիական պահանջարկ (5 օր)	3	5	9	18	>18	մգ Օ ₂ /լ
Թթվածնի քիմիական պահանջարկ (բիքրոմատային)	10	25	40	80	>80	մգ Օ ₂ /լ
Ամոնիումիոն	0.2 կամՖԿ	0.4	1.2	2.4	> 2.4	մգ N/լ
Նիտրիտիոն	0.01 կամՖԿ	0.06	0.12	0.3	>0.3	մգ N/լ
Նիտրատիոն	1 կամՖԿ	2.5	5.6	11.3	>11.3	մգ N/լ
Ֆոսֆատիոն	0.05 կամՖԿ	0.1	0.2	0.4	>0.4	մգ P/լ
Ցինկ. ընդհանուր	ՖԿ	100	200	500	>500	մկգ/լ
Պղինձ. ընդհանուր	ՖԿ	ՖԿ+20	50	100	>100	մկգ/լ
Քրոմ. ընդհանուր	ՖԿ	ՖԿ+10 (50)	100	250	>250	մկգ/լ
Արսեն. ընդհանուր	ՖԿ	20	50	100	>100	մկգ/լ
Կադմիում. ընդհանուր	ՖԿ	ՖԿ+1	ՖԿ+2	ՖԿ+4	>ՖԿ+4	մկգ/լ
Կապար. ընդհանուր	ՖԿ	ՖԿ+10	25	50	>50	մկգ/լ
Նիկել. ընդհանուր	ՖԿ	ՖԿ+10 (20)	50	100	>100	մկգ/լ
Մոլիբդեն. ընդհանուր	ՖԿ	2xՖԿ կամ 10	4xՖԿ կամ 25	8xՖԿ կամ 50	>8xՖԿ	մկգ/լ
Մանգան. ընդհանուր	ՖԿ	2xՖԿ կամ 100	4xՖԿ կամ 200	8xՖԿ կամ 500	>8xՖԿ	մկգ/լ
Վանադիում. ընդհանուր	ՖԿ	2xՖԿ+5 կամ 10	4xՖԿ	8xՖԿ կամ 100	>8xՖԿ	մկգ/լ
Կոբալտ. ընդհանուր	ՖԿ	2xՖԿ կամ 20	4xՖԿ կամ 50	8xՖԿ կամ 100	>8xՖԿ	մկգ/լ
Երկաթ. ընդհանուր	ՖԿ	2xՖԿ կամ 0.5	0.5	1	>1	մգ/լ
Կալցիում	ՖԿ	100	200	300	>300	մգ/լ
Մագնեզիում	ՖԿ	50	100	200	>200	մգ/լ
Բարիում	ՖԿ	2xՖԿ կամ 100	4xՖԿ կամ 250	1000	>1000	մկգ/լ
Բերիլիում	ՖԿ	2xՖԿ	4xՖԿ	100	>100	մկգ/լ
Կալիում	ՖԿ	2xՖԿ	4xՖԿ	8xՖԿ	>8xՖԿ	մգ/լ
Նատրիում	ՖԿ	2xՖԿ	4xՖԿ	8xՖԿ	>8xՖԿ	մգ/լ
Լիթիում	ՖԿ	ՖԿ	-	2500	>2500	մկգ/լ
Բոր	ՖԿ	450	700	1000	>2000	մկգ/լ
Ալյումին	ՖԿ	2xՖԿ	4xՖԿ	5000	>5000	մկգ/լ
Սելեն. ընդհանուր	ՖԿ կամ 10	20	40	80	>80	մկգ/լ
Ծարիր. ընդհանուր	ՖԿ	2xՖԿ	4xՖԿ	8xՖԿ	>8xՖԿ	մկգ/լ
Անագ. ընդհանուր	ՖԿ	2xՖԿ	4xՖԿ	8xՖԿ	>8xՖԿ	մկգ/լ
Թթվածնի քիմիական պահանջարկ (պերմանգանատային)	5 կամՖԿ	10	15	20	>20	մգ Օ ₂ /լ
Ընդհանուր անօրգանական ազոտ	1.5 կամՖԿ	4	8	16	>16	մգ N/լ
Ընդհանուր ֆոսֆոր	0.1 կամՖԿ	0.2	0.4	1	>1	մգ P/լ
Քլորիդիոն	ՖԿ	2xՖԿ	150	200	> 200	մգ/լ
Սուլֆատիոն	ՖԿ	2xՖԿ	150	250	> 250	մգ/լ
Միլիկատներ	ՖԿ	2xՖԿ կամ 10	4xՖԿ կամ 20	8xՖԿ	>8xՖԿ	մգ Si/լ
Ընդհանուր լուծված աղեր**	ՖԿ	2xՖԿ	1000	1500**	>1500	մգ/լ
Էլեկտրահաղորդականություն	ՖԿ	2xՖԿ	1000	1500**	>1500	մկՍիմ/սմ
Կոշտություն	2.8	10	20	40	<40	մգ էկվ/լ
Կախյալ յուրթեր***	ՖԿ	1.2xՖԿ	2xՖԿ (30)	4xՖԿ	>4xՖԿ	մգ/լ
Հոտ (20°C և 60°C)	<2 (բնական)	2 (բնական)	2	4	>4	բալ
Գույն	(բնական)	>5 (բնական)	20	30	>200	աստ.

Փանոթագրություն. Ցրի քիմիական ընդհանրական գնահատականը ձևավորվում է վտագույն որակ ցուցանիշի դասով: Եթե ջրի տարբեր ցուցանիշներ ընկնում են տարբեր դասերի մեջ, այդ վերջնական դասակարգման մեջ հաշվի է առնվում վատագույնը:
 ՀՀ 14 խոշոր գետային ավազանների գետերի, գետերի առանձին հատվածների և վտակների ցուցանիշների ֆոնային կոնցենտրացիաները և էկոլոգիական նորմերի ամբողջական ցանկը տրված է <http://www.meteoromonitoring.am/> ինտերնետային կայքում:

*Ֆոնային կոնցենտրացիա
 **Հանքային ցուցում
 ***Կախված մասնիկներ

Մակերևութային ջրերի ձկնատնտեսական սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաներ*

Ցուցանիշները	Վնասակարության Լիմիտացված ցուցանիշը	Սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիա. մգ/դմ³
Լուծված թթվածին	Ընդհանուր պահանջներ	6-ից ոչ պակաս
Թթվածնի կենսաքիմիական պահանջարկ (5 օր)	Ընդհանուր պահանջներ	3.0
Թթվածնի քիմիական պահանջարկ (բիքրոմատային)	Ընդհանուր պահանջներ	30.0
Կախյալ նյութեր	Ընդհանուր պահանջներ	Կախյալ նյութերի պարունակությունը բնական ֆոնից չպետք է գերազանցի 0.75 մգ/դմ ³
Ցուֆատ իոն	Ընդհանուր պահանջներ	3.5
Նիտրատ իոն	Սանիտարա- թունաբանական	40.0 (N/դմ ³ - 9.0)
Նիտրիտ իոն	Թունաբանական	0.08 (N/դմ ³ - 0.02)
Ամոնիումիոն	Թունաբանական	0.5 (N/դմ ³ - 0.39)
Սուլֆատ իոն	Թունաբանական	100.0
Քլորիդ իոն	Թունաբանական	300.0
Ընդհանուր երկաթ	Թունաբանական	0.5
Սելեն	Թունաբանական	0.001
Պղինձ	Թունաբանական	0.001
Յինկ	Թունաբանական	0.01
Ալյումին	Թունաբանական	0.04
Վանադիում	Թունաբանական	0.001
Քրոմ	Թունաբանական	0.001
Մանգան	Թունաբանական	0.01
Կալիում	Թունաբանական	50.0
Կալցիում	Թունաբանական	180.0
Մագնեզիում	Թունաբանական	40.0
Նատրիում	Թունաբանական	120.0
Կոբալտ	Թունաբանական	0.01
Նիկել	Թունաբանական	0.01
Արսեն	Թունաբանական	0.05
Կադմիում	Թունաբանական	0.005
Կապար	Թունաբանական	0.1
Բրոմ	Սանիտարա- թունաբանական	0.2
Սոլիբրեն	Թունաբանական	0.5
Ստրոնցիում	Թունաբանական	2.0

* М.Л.Кашинцев, Б.С. Степаненко, С.Н. Анисова Обобщенный перечень предельно допустимых концентраций и ориентировочно-безопасных уровней воздействия вредных веществ для воды рыбохозяйственных водоемов. Москва 1990г.

Ընդհանրացված ցուցանիշներով և բնական ջրերում հաճախ հանդիպող վնասակար քիմիական նյութերի և անտրոպոգեն ծագումով նյութերի թույլատրելի սահմանային կոնցենտրացիաների նորմերը
(ՀՀ առողջապահության նախարարի 2002թ. դեկտեմբերի 25-ի N 876 հրաման)

<i>Ցուցանիշներ</i>	<i>Միավոր</i>	<i>Սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիա</i>
<i>Ջրածնային ցուցիչ</i>	—	<i>6-9 սահմաններում</i>
<i>Ընդհանուր կոշտություն</i>	<i>մմոլ/լ</i>	<i>7.0 (10)</i>
<i>Նիտրատ իոն</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>45</i>
<i>Սուլֆատ իոն</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>500</i>
<i>Քլորիդ իոն</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>350</i>
<i>Բերիլիում</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.0002</i>
<i>Բոր</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.5</i>
<i>Ալյումին</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.5</i>
<i>Քրոմ</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.05</i>
<i>Երկաթ</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.3 (1.0)</i>
<i>Մանգան</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.1 (0.5)</i>
<i>Նիկել</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.1</i>
<i>Պղինձ</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>1.0</i>
<i>Ցինկ</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>5.0</i>
<i>Արսեն</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.05</i>
<i>Սելեն</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.01</i>
<i>Ստրոնցիում</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>7.0</i>
<i>Սոլիբրդեն</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.25</i>
<i>Կադմիում</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.001</i>
<i>Բարիում</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.1</i>
<i>Կապար</i>	<i>մգ/լ</i>	<i>0.03</i>

«Հիդրոօդերևութաբանության և մոնիթորինգի կենտրոն»

ՊՈԱԿ

Հասցե՝ ՀՀ, ք. Երևան, Չարենցի 46

Տեղեկատվական վերլուծության ծառայություն

Կայք էջ՝ meteomonitoring.am

Էլ. փոստ՝ hmc@env.am

Էլ. փոստ՝ iac@env.am

Հեռախոս՝ [\(010\) 55-21-86](tel:(010)55-21-86)